

EWALUACJA

**Ewaluacja ex-ante
zastosowania instrumentów
finansowych w programie
FE SL 2021-2027 oraz
podsumowanie
dotychczasowego
wdrażania tych
instrumentów w ramach
RPO WSL 2014-2020**

Rzeczpospolita
Polska

Śląskie.

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020.

Zamawiający

Województwo Śląskie
40-037 Katowice, ul. Ligonía 46,
tel. (32) 20 78 563
e-mail: zamowienia@slaskie.pl
www.slaskie.pl

Wykonawca

Konsorcjum:

ECORYS Polska Sp. z o.o. (Lider Konsorcjum)

ul. Solec 38 lok. 105
00-394 Warszawa
e-mail: ecorys@ecorys.pl

Główny Instytut Górnictwa (Partner Konsorcjum)

Plac Gwarków 1
40-166 Katowice
e-mail: gig@gig.eu

Wrzesień 2022 r.

Spis treści

Spis treści.....	3
Wykaz skrótów	4
Streszczenie	7
Summary	11
Wprowadzenie	16
Syntetyczny opis zastosowanej metodologii oraz źródeł informacji wykorzystanych w badaniu	21
Podsumowanie dotychczasowego wdrażania instrumentów finansowych w ramach RPO WSL 2014-2020.....	27
Skuteczność wsparcia.....	27
Czynniki stymulujące oraz utrudniające wdrażanie instrumentów finansowych	38
Propozycje rozwiązań systemowych ukierunkowanych na poprawę wdrażania instrumentów finansowych.....	56
Ex ante zaplanowanego wsparcia w ramach FE SL 2021-2027 (za wyjątkiem zakresów interwencji finansowanych ze środków FST) z wykorzystaniem finansowania zwrotnego oraz mieszanego	61
Zasadność stosowania instrumentów finansowych / finansowania mieszanego.....	61
Adresaci wsparcia	116
Wysokość alokacji oraz podstawowe wskaźniki finansowe	120
Produkty finansowe (w tym preferencje dla inwestorów).....	125
Wskaźniki produktu i rezultatu	131
Wnioski i rekomendacje	137
Załączniki	144
Spis wykresów	144
Spis tabel	145
Spis ilustracji.....	147
Zbiornicze zestawienie wykorzystania IF w RPO 2014-2020 poszczególnych województw	148
Zbiornicze zestawienie planowanego wykorzystania IF w FE 2021-2027 poszczególnych województw	155
Narzędzia badawcze	165
Materiały źródłowe	165

Wykaz skrótów

- B+R Działalność badawczo-rozwojowa (ang. *research and development*)
- B+R+I Badania, rozwój i innowacje
- BDL GUS Bank Danych Lokalnych - Główny Urząd Statystyczny
- BGK Bank Gospodarstwa Krajowego
- CATI Wspomagany komputerowo wywiad telefoniczny (ang. *Computer-Assisted Telephone Interviewing*)
- CAWI Wspomagany komputerowo wywiad przy pomocy strony WWW (ang. *Computer-Assisted Web Interview*)
- CP Cel Polityki Spójności
- CS Cel Szczegółowy
- EBI Europejski Bank Inwestycyjny
- EC European Commission (pl. *Komisja Europejska*)
- EFI Europejski Fundusz Inwestycyjny
- EFRR Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
- EFS Europejski Fundusz Społeczny
- EF SL 2021-2027 European Funds for Silesia. 2021-2027 (pl. *Fundusze Europejskie dla województwa śląskiego 2021-2027*)
- EIB European Investment Bank (pl. *Europejski Bank Inwestycyjny*)
- EIF European Investment Fund (pl. *Europejski Fundusz Inwestycyjny*)
- EPC Ekwiwalent pełnego czasu pracy
- EUROSTAT Urząd Statystyczny Unii Europejskiej
- FE SL Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027
- FF Fundusz Funduszy, nazwa obowiązująca w perspektywie 2014-2020
- FGI Zogniskowany Wywiad Grupowy (ang. *Focus Group Interview*)
- FI Financial instrument (pl. *Instrument finansowy*)
- FP Fundusz Powierniczy, nazwa obowiązująca w perspektywie 2021-2027
- FST Fundusz Sprawiedliwej Transformacji

GOZ Gospodarka o Obiegu Zamkniętym

GUS Główny Urząd Statystyczny

IB Intermediate Body (pl. *Instytucja Pośrednicząca*)

ICT Technologie informacyjno-komunikacyjne

IIT Inny Instrument Terytorialny

IOB Instytucje Otoczenia Biznesu

IP Instytucja Pośrednicząca

IZ Instytucja Zarządzająca

IZ RPO WSL Instytucja Zarządzająca Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020

JST Jednostki Samorządu Terytorialnego

KE Komisja Europejska

KM Komitet Monitorujący

KPO Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności

LSI2014 Lokalny System Informatyczny dla Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego 2014-2020

LSI2021 Lokalny System Informatyczny dla Programu Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027

LSR Lokalne Strategie Rozwoju

MA Managing Authority (pl. *Instytucja Zarządzająca*)

MFiPR Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej

MŚP Małe i Średnie Przedsiębiorstwa

MMŚP Mikro, Małe i Średnie Przedsiębiorstwa

NGO Organizacja pozarządowa (ang. non-government organization)

NIK Najwyższa Izba Kontroli

OF Obszary Funkcjonalne

OP Oś Priorytetowa

OP KED Operational Programme Knowledge Education Development 2014-2020 (pl. *Program Operacyjny Wiedza, Edukacja, Rozwój 2014-2020*)

OSI Obszar Strategicznej Interwencji

OZE Odnawialne Źródła Energii

PI Priorytet Inwestycyjny

PKB Produkt Krajowy Brutto

PKD Polska Klasyfikacja Działalności

PO WER Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER 2014-2020)

R&D Research and development (pl. *Badania i rozwój*)

ROP WSL / Silesia 2014-2020 Regional Operational Programme of the Silesia Voivodeship in the years 2014-2020 (pl. *Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Śląskiego 2014-2020*)

RIS Regionalna Strategia Innowacji

RPO Regionalny Program Operacyjny

RPO WSL 2014-2020/ RPO WSL Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020

SL2014 Centralny System Teleinformatyczny, system teleinformatyczny wspierający realizację programów operacyjnych realizowanych w ramach Funduszy Europejskich 2014-2020, o którym mowa np. w art. 72 ust. 1 lit. e rozporządzenia ogólnego

SL2021 aplikacja Centralnego Systemu Teleinformatycznego wspierająca realizację programów operacyjnych realizowanych w ramach Funduszy Europejskich 2021-2027, o którym mowa np. w art. 72 ust. 1 lit. e rozporządzenia ogólnego

SMEs Small and Medium Enterprises (pl. małe i średnie przedsiębiorstwa)

SZOOP RPO WSL Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych RPO WSL 2014-2020

ŚCP Śląskie Centrum Przedsiębiorczości (IP RPO WSL – ŚCP)

ŚFR Śląski Fundusz Rozwoju Sp. z o. o.

UMWSL Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego

UP Umowa Partnerstwa

WFOŚIGW Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

WoD Wniosek o Dofinansowanie

WoP Wniosek o Płatność

WUP Wojewódzki Urząd Pracy w Katowicach (IP RPO WSL- WUP)

Streszczenie

Cele badania i zastosowana metodologia

Głównymi celami ewaluacji było dokonanie podsumowania dotychczasowego wdrażania instrumentów finansowych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego 2014-2020 (dalej: RPO WSL 2014-2020) oraz ewaluacja ex-ante zastosowania finansowania zwrotnego oraz mieszanego w ramach programu Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027 (dalej: FE SL 2021-2027); za wyjątkiem zakresów interwencji finansowanych ze środków Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji). Dokonano m.in. oceny skuteczności wsparcia w postaci instrumentów finansowych wdrażanych w ramach RPO WSL 2014-2020 oraz przeanalizowano czynniki (w tym o charakterze systemowym) wpływające pozytywnie oraz negatywnie na przebieg ocenianej interwencji. W zakresie FE SL 2021-2027, przeanalizowano zagadnienia takie jak: zasadność stosowania instrumentów finansowych / finansowania mieszanego, adekwatna wysokość alokacji oraz podstawowe wskaźniki finansowe oraz powiązane z nią produkty finansowe (w tym preferencje dla inwestorów), a także zakładani adresaci wsparcia oraz przewidziane efekty interwencji (rozumiane przede wszystkim jako prognozowane wskaźniki produktu i rezultatu).

W badaniu zastosowano następujące metody badawcze: analiza danych zastanych, wywiady pogłębione z przedstawicielami IZ IP RPO WSL 2014-2020 oraz z przedstawicielami Funduszy Powierniczych, pośredników wdrażających instrumenty finansowe oraz przedstawicielami spółdzielni, wspólnot mieszkaniowych, jednostek samorządu terytorialnego oraz osób prywatnych zarządzających nieruchomościami. Zrealizowano także dwa badania ilościowe CAWI / CATI: z losową próbą firm z województwa śląskiego, które nie były odbiorcami ostatecznymi ewaluowanej pomocy oraz z odbiorcami ostatecznymi Działań 3.4, 7.5 oraz 10.4 w ramach RPO WSL 2014-2020. Cały zebrany materiał badawczy – jakościowy i ilościowy, został poddany analizom eksperckim.

Ocena ex-post IF w ramach RPO WSL 2014-2020

Instrumenty finansowe w ramach Działań 3.4 oraz 10.4 w RPO WSL 2014-2020 okazały się skuteczne i pozwoliły na osiągnięcie stawianych przed nimi celów.

Działanie 3.4 cieszyło się dużym zainteresowaniem wśród śląskich przedsiębiorstw, co przełożyło się na wysoką liczbę składanych wniosków i realizowanych projektów. Wskaźnik dot. liczby wspartych przedsiębiorstw wynosił na moment realizacji badania 107% wielkości celu i nadal rósł. Ponadto, wartość inwestycji prywatnych uzupełniających wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (inne niż dotacje) osiągnęła wartość 2,5-krotności celu zakładanego w tym zakresie. Zrealizowane badanie ilościowe wykazało, że dla wspartych firm pomoc okazała się ważnym czynnikiem prorozwojowym, przekładając się głównie na poprawę wyniku finansowego w

perspektywie 2 lat (61%), wzrost jakości wyrobów i usług (55% ankietowanych) oraz wzrostu konkurencyjności cenowej (52,0%).

W przypadku Działania 10.4 może to nie być wprost widoczne w osiąganych wartościach wskaźników, jednak związane jest to ze sposobem ich liczenia przez IZ RPO WSL 2014-2020. Pomiar obszaru objętego rewitalizacją w RPO WSL 2014-2020 był kalkulowany jako faktyczny obszar inwestycji, przy czym powierzchnia wspieranych nieruchomości była na ogół niewielka. Należy wziąć jednak pod uwagę, że obszar oddziaływania inwestycji był znacznie szerszy, co odpowiada idei przewodniej rewitalizacji, zgodnie z którą realizowane przedsięwzięcia mają służyć całej lokalnej społeczności.

Wyzwaniem w odniesieniu do skuteczności wdrażania Działania 7.5 było pobudzenie przedsiębiorczości wśród osób bezrobotnych lub osób pracujących (ubogie pracujące, osoby zatrudnione na umowach krótkoterminowych oraz pracujący w ramach umów cywilno-prawnych), reemigrantów, imigrantów, osób odchodzących z rolnictwa i ich rodziny. Istotnym czynnikiem hamującym była duża dynamika zmian sytuacji społeczno-gospodarczej, tj. w początkowej fazie wdrażania poprawa sytuacji na rynku pracy (obniżenie poziomu bezrobocia), a w dalszej perspektywie zagrożenie dotyczące ograniczenia lub wręcz całkowitego zawieszenia prowadzenia działalności gospodarczej ze względu na restrykcje pandemiczne.

W percepcji części respondentów uczestniczących w ewaluacji, wyzwaniem dla wdrażania Działania 7.5 mogła być konkurencyjna oferta na poziomie krajowym (dotacja w ramach PO WER 2014-2020). W praktyce jednak, grupy docelowe obydwu instrumentów wsparcia były rozłączne (demarkacja ze względu na wiek). Można zatem przyjąć, że wsparcie bezzwrotne były alternatywą dostępną wyłącznie dla niewielkiej grupy osób w wieku ok. 30 lat, które – w zależności od przyspieszenia lub odroczenia projektu w czasie o krótki okres – mogły spełniać warunki dostępu dla pierwszej lub drugiej formy wsparcia. Choć brak analiz ilościowych w tym zakresie, to przypuszcza się, że skala występowania tego zjawiska była jednak bardzo niska.

W przypadku Działania 4.2 czynnikiem, który przesądził o braku w jego wdrażaniu, okazała się trudność w wyłonieniu pośrednika/ów finansowych odpowiedzialnych za przyznawanie finansowania. Mimo włożenia istotnych wysiłków przez IZ i EBI, ogólnopolskie, trudne uwarunkowania dla realizacji projektów z zakresu efektywności energetycznej oraz brak jasności i stabilności prawa w tym zakresie zniechęcały instytucje finansowe do angażowania się w ten wymagający obszar.

Kluczowymi czynnikami wpływającymi na realizację interwencji okazały się jednak determinanty negatywne, widoczne w drugiej połowie okresu wdrażania: pandemia Covid-19, wojna w Ukrainie, przerwanie łańcuchów dostaw oraz rosnące ceny produktów i usług budowlanych (in minus), a także wzrost stóp procentowych (potencjalny czynnik wpływający in plus, powodujący relatywny wzrost konkurencyjności ocenianej oferty względem finansowania komercyjnego). Również zapowiedzi i wprowadzenie Nowego Ładu spowodowało pewne spowolnienie rynku, ponieważ wiele osób odłożyło decyzję o rozpoczęciu działalności gospodarczej.

Sama organizacja systemu wdrażania nie budziła większych zastrzeżeń, w szczególności zaś nie skutkowało problemami, które przekładałyby się negatywnie na implementację ocenianej pomocy. Zarówno EBI, jak i EFI dobrze wywiązywały się z postawionych przed nimi zadań. Współpraca z EBI stanowiła kontynuację z poprzedniej perspektywy, natomiast współpraca z EFI w ramach RPO WSL 2014-2020 była pilotażowa, w ramach której testowano różne rozwiązania mające na celu dostosowanie instytucjonalne do nowych wymogów m.in. w zakresie prawodawstwa, funkcjonowania rynku finansowego, sprawozdawczości, monitorowania. Wyjściowy, wysoki poziom standaryzacji działań i produktów EFI wymagał wypracowania większej elastyczności w stosunku do potrzeb i uwarunkowań regionu.

Trzy poziomowy system wdrażania mechanizmów finansowych w ramach RPO WSL 2014-2020, obejmujących Instytucję Zarządzającą, Fundusze Funduszy i pośredników finansowych jest optymalnym rozwiązaniem systemowym rekomendowanym do ponownego zastosowania w kolejnej perspektywie finansowej, Struktura ta pozwala każdej z zaangażowanych stron maksymalnie wykorzystywać posiadane kompetencje / umiejętności i jest dzięki temu efektywna. W procesie formułowania systemu wdrażania IF w ramach FE SL 2021-2027 warto uwzględnić również następujące kwestie związane z zasięgiem działania instytucji w kraju (obecności w regionach), posiadanego doświadczenia oraz znajomości specyfiki regionu (ta kwestia jest szczególnie ważna w przypadku pośredników finansowych, chociaż może być również wartością dodaną w odniesieniu do przyszłego Funduszu Powierniczego). Dodatkowo, w miarę możliwości, w roli funduszy pomocniczych warto ustanawiać instytucje regionalne / lokalne, które lepiej znają śląski rynek oraz są bardziej zmotywowane do zindywidualizowanej pracy z wnioskodawcami. Najczęściej, poza celami finansowymi, mają one założone dodatkowe dążenia związane z rozwojem regionalnym, co motywuje je do szczególnych starań.

Ocena ex-ante IF w ramach FE SL 2021-2027

W ramach FE SL 2021-2027 – zgodnie z zaleceniami KE, które są zgodne ze stanowiskiem ewaluatora – co do zasady, dotacje powinny być stosowane jedynie w tych obszarach interwencji, w których ryzyko działań inwestycyjnych jest wysokie, lub tam, gdzie występuje niedoskonałość rynkowa związana z niekonkurencyjnością dóbr publicznych. We wszystkich pozostałych obszarach implementowane powinno być wsparcie w postaci instrumentów finansowych.

Nie dostrzegamy zasadności implementacji na poziomie regionalnym wsparcia w postaci poręczeń czy gwarancji. Wynika to z trzech czynników: ograniczonego zainteresowania potencjalnych odbiorców ostatecznych wyrażonego w ramach zrealizowanych badań ilościowych, dostępności takiego wsparcia na poziomie krajowym (por. przede wszystkim rządowy program Wspieranie przedsiębiorczości z wykorzystaniem poręczeń i gwarancji Banku Gospodarstwa Krajowego) i planowania takiej pomocy na poziomie regionalnym w ramach rewalwingu środków z poprzedniej perspektywy finansowej, a wreszcie również niekorzystnych ograniczeń zakresu wsparcia wynikających z prawodawstwa UE (tj. braku możliwości wdrażania w

ramach FE SL 2021-2027 gwarancji wadów i należytego wykonania umowy, na które jest największy popyt rynkowy).

W stosunku do zaleceń KE, sugerujemy ostrożność w odniesieniu do wsparcia zwrotnego na rzecz wdrożenia wyników prac B+R. Jest to sfera obarczona wysokim ryzykiem, brak jest stabilnego i wykształconego popytu rynkowego, a doświadczenia województwa pomorskiego wskazują, że na ewentualny sukces takiego instrumentu należy pracować latami. Alternatywnym rozwiązaniem, które można wziąć pod uwagę, będzie dotacja warunkowa. Zalecamy jednak, aby traktować ją jako opcję „drugiego wyboru”, przy dążeniu do formy dotacyjnej.

Jeśli chodzi o rekomendacje dot. wdrażania instrumentów finansowych, zalecamy wykorzystanie pożyczek w przypadku następujących zakresów wsparcia: *Wsparcie na inwestycje w MŚP*, *Wsparcie inwestycji w MŚP niezbędnych do wejścia na rynki zagraniczne oraz dostosowania produktu do wymagań rynku docelowego*, a także *udziału w targach zagranicznych oraz Wsparcie przygotowania terenów pod działalność gospodarczą*. Wszystkie te obszary przewidują realizację przez przedsiębiorstwa standardowych projektów ukierunkowanych na poprawę ich wyniku finansowego. Ponadto, sugerujemy wykorzystanie pożyczek w przypadku *Modernizacji oświetlenia ulicznego* (w odniesieniu do projektów realizowanych przez przedsiębiorstwa, które na skutek wymiany lamp i żarówek, będą odnosić oszczędności finansowe wynikające z poprawy efektywności energetycznej stosowanych rozwiązań) oraz *Rewitalizacji obszarów miejskich* (projekty realizowane przez szeroki katalog odbiorców ostatecznych – prywatnych i publicznych – bazujące na doświadczeniach analogicznego instrumentu z RPO WSL 2014-2020).

W przypadku dwóch zakresów wsparcia dla firm, rekomendujemy wykorzystanie dotacji z umorzeniem: *Rozwój infrastruktury turystycznej, okołoturystycznej oraz infrastruktury rekreacyjnej* (dot. wsparcia wdrażanego w ramach Priorytetu I) oraz *Podnoszenie poziomu innowacyjności przedsiębiorstw*. Umorzenie (rzędu ok. 10%) mogłoby być zachętą dla realizowania projektów o strategicznym znaczeniu dla regionu, tzn. implementowanych na terenie Obszarów Strategicznej Interwencji albo wpisujących się w regionalne Inteligentne Specjalizacje. Z kolei dla firm chcących zaangażować się w przedsięwzięcia z zakresu *Gospodarki o obiegu zamkniętym*, zalecamy pożyczkę z dotacją na przygotowanie części dokumentacji w projekcie. Choć tego typu projekty przewidziane są jako przedsięwzięcia prorozwojowe dla firm, to jednak ich specyfika (istotne, pozytywne efekty zewnętrzne oraz przyczynianie się do realizacji celów klimatycznych i środowiskowych), powinna przełożyć się na dodatkową zachętę do ich realizacji.

Wreszcie, w przypadku obydwu zakresów projektu dot. *Efektywności energetycznej* (przedsiębiorstw oraz budynków mieszkalnych), zalecamy pożyczkę z dotacją oraz umorzeniem. To często złożone projekty, o oddalonych w czasie korzyściach finansowych dla inwestora, a przy tym o pozytywnych efektach zewnętrznych. Wydaje się zasadne wprowadzenie dodatkowych stymulant w celu ich realizacji.

Summary

Objectives of the study and methodology used

The main objectives of the evaluation were to summarise the implementation of financial instruments to date within the Regional Operational Programme for the Silesian Voivodeship 2014-2020 (hereinafter: ROP Silesia 2014-2020) and ex-ante evaluation of the application of repayable and mixed financing within the European Funds for Silesia 2021-2027 (hereinafter: EF SL 2021-2027; except for the scopes of intervention financed by the Fair Transition Fund). Among other things, the effectiveness of support in the form of financial instruments implemented within the ROP Silesia 2014-2020 was assessed and factors (including those of a systemic nature) affecting positively and negatively the course of the assessed intervention were analysed. In terms of the EF SL 2021-2027, issues such as the rationale for the use of financial instruments / blended financing, the adequate amount of allocation and basic financial indicators and related financial products (including preferences for investors), as well as the assumed recipients of support and the envisaged effects of the intervention (understood primarily as the projected output and result indicators) were analysed.

The following research methods were used in the study: desk data analysis, in-depth interviews with representatives of the MA or the IB ROP Silesia 2014-2020 and with representatives of Trust Funds, intermediaries implementing financial instruments and representatives of cooperatives, housing communities, local government units and private individuals managing real estate. Two quantitative CAWI / CATI surveys were also carried out: with a random sample of companies from the Silesian Voivodeship that were not the final recipients of the aid being evaluated and with the final recipients of Measures 3.4, 7.5 and 10.4 under the ROP Silesia 2014-2020. All collected research material - qualitative and quantitative, was subjected to expert analyses.

Ex-post evaluation of the IF under the ROP Silesia 2014-2020

The financial instruments within Measures 3.4 and 10.4 in the ROP Silesia 2014-2020 proved to be effective and allowed the objectives set for them to be achieved.

Measure 3.4 raised considerable interest among Silesian enterprises, which translated into a high number of submitted applications and implemented projects. The indicator for the number of supported enterprises was, at the time of the study, 107% of the target and was still growing. In addition, the value of private investment supplementing public support for enterprises (other than subsidies) reached 2.5 times the target in this respect. The quantitative survey carried out showed that, for the supported companies, the aid turned out to be an important pro-development factor, translating mainly into an improvement in the financial result in a perspective of 2

years (61%), an increase in the quality of products and services (55% of respondents) and an increase in price competitiveness (52.0%).

In the case of Measure 10.4, this may not be directly evident in the achieved values of the indicators, but this is related to the very strict, restrictive way in which they were calculated by the MA of the ROP Silesia 2014-2020. The measurement of the area covered by revitalisation in the ROP Silesia 2014-2020 was calculated as the actual area of investment, with the area of supported properties generally being small. Therefore, the EC's acceptance of the Silesian Voivodeship's argumentation demonstrating that the revitalised infrastructure affects a larger area than just their geographical investment space should be viewed positively. Consequently, the region did not encounter the negative consequences of not achieving the indicator's target size. Such an approach corresponds to the guiding idea of revitalisation, according to which projects are to serve the entire local community.

A challenge with regard to the effectiveness of the implementation of Measure 7.5 was the stimulation of entrepreneurship among the unemployed or working people (working poor, people employed on short-term contracts and those working under civil law contracts), re-emigrants, immigrants, people leaving agriculture and their families. An important inhibiting factor was the high dynamics of changes in the socio-economic situation, i.e., in the initial phase of implementation, the improvement in the labour market situation (reduction in unemployment levels) and, in the longer term, the threat concerning the reduction or even complete suspension of business activity due to pandemic restrictions.

In the perception of some of the respondents participating in the evaluation, the implementation of Measure 7.5 may have been challenged by a competitive offer at national level (the OP KED 2014-2020 grant). However, in practice, the target groups of both support instruments were disconnected (demarcation due to age). It can therefore be assumed that non-repayable support was an alternative available only to a small group of people aged around 30, who - depending on the acceleration or postponement of the project by a short period - could meet the access conditions for the first or second form of support. Although quantitative analyses are lacking in this respect, it is presumed that the incidence of this phenomenon was nevertheless very low.

In the case of Measure 4.2, the difficulty in identifying the financial intermediary(s) proved to be a factor that prejudged its lack of implementation. Despite the significant efforts put in by the MA and the EIB, the nationwide demanding environment for the implementation of energy efficiency projects and the lack of clarity and stability of the law in this area discouraged financial institutions from getting involved in this challenging area.

However, the key factors affecting the implementation of the intervention proved to be the negative determinants evident in the second half of the implementation period: the Covid-19 pandemic, the war in Ukraine, the disruption of supply chains and the rising prices of construction products and services (in the negative), as well as the

increase in interest rates (a potential factor influencing in the positive, resulting in a relative increase in the competitiveness of the assessed offer vis-à-vis commercial financing). Also, the announcements and introduction of the New Deal caused some slowdown in the market, as many people postponed their decision to start a business.

The organisation of the implementation system itself did not raise any major concerns and in particular, did not result in problems that would negatively affect the implementation of the assessed assistance. Both the EIB and the EIF performed their tasks well. The cooperation with the EIB was a continuation from the previous perspective, while the cooperation with the EIF under the ROP Silesia 2014-2020 was a pilot one, which tested various solutions aimed at institutional adaptation to new requirements in terms of, inter alia, legislation, financial market operation, reporting, monitoring. The initial high level of standardisation of EIF activities and products required the development of greater flexibility in relation to the needs and circumstances of the region.

The three-tier system of implementation of financial mechanisms within the ROP Silesia 2014-2020, comprising the MA, Funds of Funds and Financial Intermediaries, is an optimal system solution recommended for re-application in the next financial perspective. This structure allows each of the parties involved to maximise the use of their competencies / skills and is thus effective. In the process of formulating the FI implementation system under EF SL 2021-2027, it is also worth taking into account the following issues related to the reach of the institutions in the country (presence in the regions), the experience they have and their knowledge of the specifics of the region (this issue is particularly important in the case of financial intermediaries, although it may also be an added value for the future Trust Fund). In addition, as far as possible, it is worth setting up regional/local institutions as subsidiary funds, which are more familiar with the Silesian market and more motivated to work with applicants on an individual basis. Most often, in addition to their financial goals, they have additional aspirations related to regional development, which motivates them to make special efforts.

Ex-ante evaluation of the IF under EF SL 2021-2027

Within the framework of the EF SL 2021-2027 - in accordance with the recommendations of the EC, which are in line with the position of the evaluator - as a rule, subsidies should be applied only in those areas of intervention where the risk of investment activities is high, or where there is a market failure related to the non-competitiveness of public goods. In all other areas, support in the form of financial instruments should be implemented.

We do not see the rationale for implementing support in the form of sureties or guarantees at the regional level. This is due to three factors: limited interest of potential final recipients expressed in the conducted quantitative research, availability of such support at the national level (cf. first of all, the government programme *Supporting entrepreneurship with the use of sureties and guarantees of the Bank*

Gospodarstwa Krajowego) and planning of such support at the regional level within the framework of revamping the funds from the previous financial perspective, and, finally, also unfavourable restrictions on the scope of support resulting from the EU legislation (i.e. lack of possibility to implement under EF SL 2021-2027 guarantees of deposits and due performance of the contract, for which there is the greatest market demand).

In relation to the EC's recommendations, we suggest caution concerning repayable support for implementing R&D results. This is a high-risk sphere, there is no stable and developed market demand, and the experience of the Pomorskie Voivodeship shows that the possible success of such an instrument must be worked on for years. An alternative solution that could be considered would be a conditional grant. However, we recommend that it be considered as a 'second choice' option when pursuing the grant form.

Regarding recommendations for the implementation of financial instruments, we recommend the use of loans for the following scopes of support: *Support for investments in SMEs, Support for investments in SMEs necessary to enter foreign markets and adapting the product to the requirements of the target market, as well as participation in foreign fairs, and Support for the preparation of business premises*. All of these areas provide for the implementation by companies of standard projects aimed at improving their financial result. In addition, we suggest the use of the loans in the case of *Modernisation of street lighting* (for projects implemented by enterprises which, as a result of replacing lamps and bulbs, will make financial savings resulting from the improvement of the energy efficiency of the solutions used) and *Revitalisation of urban areas* (projects implemented by a wide catalogue of final recipients - private and public - based on the experience of the analogous instrument from ROP WSL 2014-2020).

For two scopes of support for companies, we recommend using grants with remission: *Development of tourism, tourism-related and recreational infrastructure* (concerning the support implemented under Priority I) and *increasing the level of innovativeness of enterprises*. Remissions (of around 10%) could be an incentive for implementing projects of strategic importance for the region, i.e. implemented in the areas of Strategic Intervention Areas or fitting into regional Intelligent Specialisations. On the other hand, for companies wishing to engage in undertakings in the field of the *Circular Economy*, we recommend a loan with a grant for preparing part of the documentation in the project. Although these types of projects are envisaged as pro-development ventures for companies, their specificity (significant positive externalities and contribution to climate and environmental goals), should translate into an additional incentive for their implementation.

Finally, for both scopes of an *Energy efficiency* project (businesses and residential buildings), we recommend a loan with grant and remission. These are often complex projects, with far-reaching financial benefits for the investor, yet with positive

externalities. It seems reasonable to introduce additional incentives for their implementation.

Wprowadzenie

Cele badania

Cel główny badania składał się z dwóch wyzwań badawczych odnoszących się do zwrotnych instrumentów finansowych w ramach programów finansowanych z Unii Europejskiej. Pierwszym wyzwaniem było **podsumowanie** dotychczasowego wdrażania instrumentów finansowych w ramach **Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego 2014-2020** (dalej też: RPO WSL 2014-2020), drugim zaś – ewaluacja **ex-ante** zastosowania finansowania zwrotnego oraz mieszanego w ramach programu **Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027** (dalej też: FE SL 2021-2027; za wyjątkiem zakresów interwencji finansowanych ze środków Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji).

Wyniki badań powinny stać się punktem wyjścia do zaprojektowania optymalnego wsparcia z wykorzystaniem instrumentów finansowych w programie FE SL 2021-2027. Sformułowanie trafnych **wniosek i rekomendacji** związanych z realizacją wsparcia wymagało uwzględnienia w badaniach doświadczeń zdobytych w latach 2007-2013 oraz 2014-2020 w zakresie wdrażania finansowania zwrotnego.

Otrzymane rezultaty badania stanowią jedno z istotniejszych wytycznych kierunkowych dla procesu programowania wsparcia zaplanowanego w programie FE SL 2021-2027, w szczególności w zakresie:

- Oceny wdrażania instrumentów finansowych w ramach RPO WSL 2014-2020 w aspekcie skuteczności,
- Identyfikacji czynników zewnętrznych i wewnętrznych o charakterze wspierającym i hamującym skuteczność wsparcia,
- Wskazanie rozwiązań systemowych niwelujących zidentyfikowane i przewidywane bariery/problemy we wdrażaniu instrumentów finansowych oraz potencjalnych działań usprawniających ich wdrażanie,
- Oceny możliwości zastosowania instrumentów finansowych/finansowania mieszanego w okresie programowania 2021-2027,
- Oszacowanie kwoty z programu FE SL 2021-2027, która powinna zasilić zwrotne instrumenty finansowe i spodziewanego efektu dźwigni oraz współczynnika mnożnikowego,
- Opracowania oferty produktów finansowych w zależności od grupy inwestorów,
- Identyfikacji docelowych odbiorców instrumentów finansowych,
- Ustalenia wpływu instrumentów finansowych na cele szczegółowe programu,

- Wskazanie propozycji optymalnego kształtu systemu instytucjonalnego na potrzeby wdrażania instrumentów finansowych w ramach perspektywy 2021-2027.

Zakres przedmiotowy

Przedmiotem ewaluacji były dwa Programy: **Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego 2014-2020** w zakresie oceny ex-post oraz **Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027** (projekt z marca 2022 r.) w zakresie oceny ex-ante.

Zakres podmiotowy

Badanie objęło Instytucję Zarządzającą oraz Instytucją Pośredniczącą (ŚCP). W zakres podmiotowy ewaluacji weszły także podmioty i fundusze wdrażające instrumenty finansowe, odbiorcy ostateczni oraz potencjalni odbiorcy ostateczni.

Zakres czasowy

W ewaluacji przyjęto bardzo szeroki horyzont czasowy. Punkt wyjścia dla analiz stanowił 2014 r., będący symbolicznym początkiem perspektywy finansowej 2014-2020, a zarazem czasem zaawansowanych prac nad jej programowaniem. W związku z tym zakładane i osiągnięte cele RPO WSL 2014-2020 należy oceniać przez pryzmat diagnozy dokonanej ok. 2014 r. i stanowiącej punkt odniesienia dla formułowanych ocen. Datą końcową dla badania jest z kolei 2029 r. W związku z zadaniem określenia wkładu potencjalnych instrumentów finansowych w realizację celów FE SL 2021-2027, w symulacjach odnoszono się do stanu na koniec okresu wdrażania Programu, z uwzględnieniem zasady n+2. Rzecz jasna, większość analiz w opracowaniu dotyczy krótszego okresu, koncentrując się głównie na latach 2021-2022, jako z jednej strony końca wdrażania RPO WSL 2014-2020, a z drugiej – okresie, z którego najświeższe dane społeczno-gospodarcze stanowią podstawę dla planowania interwencji w FE SL 2021-2027.

Zakres terytorialny

Zakres terytorialny badania obejmował **województwo śląskie**. Niekiedy, w ramach analiz porównawczych, odwoływano się jednak do doświadczeń innych regionów w zakresie implementowania przez nie instrumentów finansowych.

Doprecyzowanie terminologii stosowanej w badaniu¹

W ujęciu nauk ekonomicznych instrumentem finansowym jest każdy transfer środków na określony cel – a zatem pod pojęciem tym można ujmować zarówno wsparcie

¹ Niniejszy fragment jest nieznacznie zmienionym fragmentem raportu Ewaluacja ex-ante programu Fundusze Europejskie dla Śląskiego na lata 2021-2027. Evalu Sp. z o. o. i Ecorys Polska Sp. z o. o. Warszawa: 2021, którego bezpośredni autor jest również współautorem niniejszego opracowania.

zwrotne, jak i bezzwrotne oraz mieszane. Natomiast zgodnie z obowiązującą dla okresu programowania 2014-2020 nomenklaturą instrumenty finansowe to, zgodnie z Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) 2018/1046 z dnia 18 lipca 2018 r. w sprawie zasad finansowych mających zastosowanie do budżetu ogólnego Unii, zmieniające rozporządzenia (UE) nr 1296/2013, (UE) nr 1301/2013, (UE) nr 1303/2013, (UE) nr 1304/2013, (UE) nr 1309/2013, (UE) nr 1316/2013, (UE) nr 223/2014 i (UE) nr 283/2014 oraz decyzję nr 541/2014/UE, a także uchylające rozporządzenie (UE, Euratom) nr 966/2012, unijny środek wsparcia finansowego przekazywany z budżetu, aby zrealizować jeden lub większą liczbę określonych celów polityki Unii Europejskiej, który to instrument może przybierać formę inwestycji kapitałowych lub inwestycji quasi-kapitałowych, pożyczek lub gwarancji, lub innych instrumentów opartych na podziale ryzyka, i który w stosownych przypadkach może być łączony z innymi formami wsparcia finansowego lub ze środkami finansowymi podlegającymi zarządzaniu dzielonemu lub środkami finansowymi Europejskiego Funduszu Rozwoju. Szczególną formą finansowania są **instrumenty mieszane**, które łączą w sobie element bezzwrotny oraz zwrotny (w różnej proporcji oraz na rozmaitych zasadach). Wśród nich, najpopularniejsze to np. pożyczka z umorzeniem, pożyczka z dotacją kapitałową, pożyczka z rabatem kapitałowym, pożyczka z dotacją (np. na wsparcie techniczne), subwencje odsetkowe czy montaż z dotacją.

Pożyczka oznacza umowę zobowiązującą pożyczkodawcę do udostępnienia pożyczkobiorcy uzgodnionej kwoty w uzgodnionym czasie. Pożyczkobiorca ma obowiązek spłaty pożyczki po upływie określonego czasu. Zwykle pożyczkobiorca jest zobowiązany do spłaty odsetek naliczonych od kwoty pożyczki.

Dotacja z formalnoprawnego punktu widzenia to bezpośredni wkład finansowy z budżetu Unii Europejskiej (w odniesieniu do FE), przyznawany w formie darowizny na rzecz beneficjenta. Punktem wyjścia dla określania jej wysokości są koszty faktycznie ponoszone przez beneficjenta, przy czym poziom dofinansowania stanowi określony udział w ogólnej wartości kosztów kwalifikowanych projektu (zależny np. od poziomu rozwoju regionu, dla którego analizujemy wsparcie). Efekty projektu, wspartego w formie dotacji, pozostają własnością beneficjentów pod warunkiem spełnienia określonych wymagań (dot. np. terminu związania z celem oraz poprawności określania kosztów kwalifikowalności w projekcie).

Montaż z dotacją to połączenie instrumentu zwrotnego z elementem dotacyjnym. Przykładem takiego montażu może być np. **pożyczka z dotacją**, gdzie w zakresie realizowanej inwestycji pomoc otrzymywana przez beneficjenta przybiera obie formy w zależności od specyfiki określonych kosztów kwalifikowalnych w jej ramach realizowanych (np. dotacja na przygotowanie dokumentacji technicznej w projekcie z zakresu efektywności energetycznej oraz pożyczka na same prace techniczne). Przykładowo, **pożyczka z umorzeniem** to instrument finansowy zawierający opcję umorzenia (zaniechania obowiązku spłaty) części lub całości odsetek/kapitału, wspieranej przez unijny budżet i realizowanej najczęściej pod warunkiem spełnienia określonych kryteriów. Warto zauważyć, że z formalnego punktu widzenia w ramach FE, pożyczka z umorzeniem jest technicznie traktowana jako pożyczka z dotacją.

Gwarancje (termin używany zamiennie z pojęciami „poręczenie” lub „reporęczenie”) zgodnie z pkt. 34 Rozporządzenia finansowego stanowią pisemne zobowiązanie do przyjęcia odpowiedzialności za całość lub część długu lub zobowiązania osoby trzeciej lub za pomyślne wykonanie przez nią zobowiązań w przypadku wystąpienia zdarzenia, które uruchamia taką gwarancję, takiego jak niewykonanie zobowiązań z tytułu pożyczki.

Zadaniem instrumentów zwrotnych jest przede wszystkim wsparcie beneficjentów poprzez zapewnienie dostępu do kapitału, w tym podmiotów o krótkiej historii kredytowej lub firm podwyższonego ryzyka, które mogłyby mieć trudności z pozyskaniem finansowania na zasadach komercyjnych. Głównym celem instrumentów finansowych jest upowszechnienie nowego systemu wykorzystania środków publicznych w formie mechanizmu rewolwingowego, zapewniającego znacząco wyższą efektywność wykorzystania środków finansowych.

W odróżnieniu od systemu dotacyjnego system wdrażania IF może być wielopoziomowy: w zależności od tego z kim IZ podpisuje umowę, w roli beneficjenta występuje Fundusz Powierniczy lub Pośrednik Finansowy, natomiast dystrybucją środków do ostatecznych odbiorców zajmuje się zawsze Pośrednik Finansowy.

Środki, które otrzymują odbiorcy ostateczni, muszą zostać zwrócone do pośrednika finansowego. Ich zaletą w porównaniu z tymi samymi produktami finansowymi oferowanymi przez banki mają być korzystniejsze warunki (np. niższy niż rynkowy poziom oprocentowania pożyczek, brak opłat za uruchomienie pożyczki).

Problemy badawcze, pytania badawcze

Osiami tematycznymi badania były następujące problemy badawcze i pytania badawcze:

Problem badawczy A. Podsumowanie dotychczasowego wdrażania instrumentów finansowych w ramach RPO WSL 2014-2020

Pytanie 1. Czy udzielone wsparcie było skuteczne, tzn. czy i w jakim stopniu przyczyniło się do osiągnięcia celów szczegółowych (ocena stopnia osiągnięcia celów powinna zostać przeprowadzona zarówno w aspekcie ilościowym, wyrażonych osiągnięciem założonych w Programie wartości wskaźników, jak i jakościowym, odwołującym się do właściwości poszczególnych celów Programu i do zasięgu osiągniętego efektu) (dotyczy Działań: 3.4, 7.5 i 10.4).

Pytanie 2. Jakie czynniki zewnętrzne i wewnętrzne przyczyniły się do realizacji analizowanego wsparcia, a jakie utrudniły wdrażanie instrumentów finansowych w ramach poszczególnych Działań RPO WSL 2014-2020 (np. czynniki mające swoje uwarunkowania w otoczeniu prawnym, sytuacji epidemicznej związanej z pandemią COVID-19, wynikające z konkurencyjności innych produktów finansowych dostępnych na rynku, dotyczące zainteresowania aplikowaniem o wsparcie w postaci środków zwrotnych, ich użyteczności z punktu widzenia odbiorców, istniejącego systemu/modelu wdrażania IF, zainteresowania pośredników finansowych, zbyt wysokiej założonej wartości wskaźników, poziomu wymaganych zabezpieczeń)?

Analiza wpływu czynników na realizację następujących Działań: 3.4, 4.2, 7.5 oraz 10.4.

Pytanie 3. Jakiego można wskazać rozwiązania systemowe niwelujące zidentyfikowane i przewidywane bariery/problemy we wdrażaniu instrumentów finansowych oraz działania usprawniające tak aby wdrażanie przebiegało skuteczniej?

Problem badawczy B. Ex ante zaplanowanego wsparcia w ramach FE SL 2021-2027 (z wyjątkiem zakresów interwencji finansowanych ze środków Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji) z wykorzystaniem finansowania zwrotnego oraz mieszanego

Pytanie 1. Ocena możliwości zastosowania instrumentów finansowych/finansowania mieszanego (szanse na odpowiedni popyt, skuteczne wdrożenie, doświadczenie z poprzednich perspektyw 2007-2013, 2014-2020) ze szczególnym uwzględnieniem następujących zakresów interwencji w FE SL 2021-2027:

- wdrożenie wyników prac B+R w przedsiębiorstwach zaliczanych do MŚP,
- rozwój infrastruktury turystycznej, okołoturystycznej oraz infrastruktury rekreacyjnej (dot. wsparcia wdrażanego w ramach Priorytetu I),
- wsparcie na inwestycje w MŚP,
- wsparcie przygotowania terenów pod działalność gospodarczą,
- podnoszenie poziomu innowacyjności przedsiębiorstw,
- wsparcie inwestycji w MŚP niezbędnych do wejścia na rynki zagraniczne oraz dostosowania produktu do wymagań rynku docelowego, a także udziału w targach zagranicznych,
- modernizacja oświetlenia ulicznego,
- efektywność energetyczna budynków mieszkalnych, których głęboka modernizacja nie jest powiązana z walką z ubóstwem energetycznym,
- efektywność energetyczna przedsiębiorstw,
- gospodarka o obiegu zamkniętym,
- rewitalizacja obszarów miejskich.

Pytanie 2. Jaka kwota z programu FE SL 2021-2027 powinna zasilić instrumenty finansowe oraz jaki jest szacowany efekt dźwigni oraz współczynnik mnożnikowy?

Pytanie 3. Jakiego powinny być oferowane produkty finansowe? Czy jest zapotrzebowanie na zróżnicowane traktowanie inwestorów?

Pytanie 4. Do jakiej grupy docelowej odbiorców ostatecznych powinny zostać skierowane instrumenty finansowe?

Pytanie 5. Jaki jest oczekiwany wkład instrumentów finansowych w osiągnięcie celów szczegółowych programu?

Pytanie 6. Jaki jest optymalny system instytucjonalny wdrażania instrumentów finansowych w ramach FE SL 2021-2027 (uwzględniający mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia) z punktu widzenia celów wsparcia?

Syntetyczny opis zastosowanej metodologii oraz źródeł informacji wykorzystanych w badaniu

Badanie było zrealizowane zgodnie z wymaganiami sformułowanymi w OPZ, a trzy kluczowe etapy procesu ewaluacyjnego obejmowały:

- Opracowanie raportu metodologicznego;
- Przeprowadzenia badań w dwóch obszarach:
 - Podsumowanie dotychczasowego wdrażania instrumentów finansowych w ramach RPO WSL 2014-2020;
 - Ex ante zaplanowanego wsparcia w ramach FE SL 2021-2027 (za wyjątkiem zakresów interwencji finansowanych ze środków Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji) z wykorzystaniem finansowania zwrotnego oraz mieszanego;
- Opracowanie raportu końcowego

Takie podejście warunkowało kolejność realizacji poszczególnych analiz i wykorzystania metod zbierania danych. Musiały być one przeprowadzane tak, aby w pełni wykorzystać i weryfikować wiedzę gromadzoną na każdym z etapów badania oraz prowadzić do kumulatywnego, synergicznego jej przyrostu wśród członków Zespołu badawczego (tzn. każda kolejna metoda badawcza w założeniu poszerzała / pogłębiała zakres wiedzy już zdobytej przez Ewaluatorów). Zastosowana logika badania i zastosowane techniki badawcze stanowiły sekwencyjny i uporządkowany proces badawczy, który pozwolił na osiągnięcie celów badania.

Na realizację badania wpływ miało przyjęte podejście, aby stosując zasadę triangulacji źródeł danych, zapewnić wzajemne uzupełnianie ewentualnych luk informacyjnych między wynikami wcześniejszych badań a zebranymi danymi pierwotnymi, co m.in. pozwoli nie zbierać danych, które zostały już zebrane, przeanalizowane i zinterpretowane wcześniej. Natomiast ryzyko jednorodności i stronniczości pozyskanych informacji zostało zniwelowane dzięki pozyskiwaniu od różnych niezależnych od siebie respondentów informacji, które następnie będą konfrontowane z danymi uzyskanymi z analizy danych zastanych. Dodatkowo, pozyskiwanie danych było realizowane w sposób etapowy, uporządkowany i usystematyzowany (opracowany został logiczny ciąg badania). W celu uzyskania niezależnych opinii, respondentom zapewniona zostanie swoboda wypowiedzi oraz gwarancja anonimowości przy tematach o szczególnej wrażliwości.

Proces badawczy był wielowątkowy i obejmował:

- poszukiwanie i identyfikację danych i informacji z dostępnych źródeł *desk research*,

- syntezę i wnioskowanie analityczno-diagnostyczne,
- ocenę dotychczasowych doświadczeń, badanie luki finansowej oraz analizę popytu i podaży w zakresie instrumentów finansowych,
- opracowanie wniosków i rekomendacji wraz z określeniem sposobu i zakresu wdrażania IF z uwzględnieniem uwarunkowań prawnych.

Analityczny proces i wnioskowanie wspierane były wynikami badań terenowych jakościowych i ilościowych:

- indywidualnych wywiadów pogłębionych z grupami respondentów, tj. z przedstawicielami IZ i IP RPO WSL 2014-2020 oraz z ekspertami w zakresie instrumentów finansowych tj. przedstawicielami Funduszy Funduszy oraz pośredników finansowych, z reprezentantami spółdzielni i wspólnot mieszkaniowych, urzędów gminnych, a także osobami prywatnymi zarządzającymi budynkami,
- badań ilościowych CATI/CAWI (z odbiorcami ostatecznymi IF w ramach RPO WSL 2014-2020 oraz przedsiębiorcami niebędącymi odbiorcami ostatecznymi IFów w ramach RPO WSL 2014-2020),
- wywiadu grupowego z przedstawicielami IZ/IP FESL 2021-2027.

Etapem kończącym proces badawczy było przygotowanie ostatecznej wersji raportu końcowego, uwzględniającego wyniki (tj. wnioski, rekomendacje) wywiadu grupowego, a także uwagi zgłaszane przez Zamawiającego pisemnie i ustnie.

Analiza danych zastanych

W niniejszym badaniu ewaluacyjnym w ramach obu problemów badawczych zostały wykorzystane dostępne dane ze źródeł zastanych na podstawie doboru celowego, tj. w analizach uwzględniano wszystkie dane i informacje, które cechowała przydatność i zbieżność z przedmiotem badania. Analiza objęła m.in. następujące typy dokumentów:

- Akty prawne (obowiązujące ustawy i rozporządzenia, projekty ustaw planowanych do uchwalenia),
- Dokumenty strategiczne (unijne, krajowe i regionalne),
- Dokumenty programowe (programy regionalne i krajowe z perspektywy 2014-2020 oraz projekty programów regionalnych i krajowych na lata 2021-2027),
- Literatura przedmiotu i wyniki badań, ekspertyz, analiz, ewaluacji (w szczególności dotyczące RPO WSL 2014-2020 oraz poświęcone problematyce instrumentów finansowych, również w innych regionach),
- Dokumenty i dane sprawozdawcze (m.in. sprawozdania roczne i informacje kwartalne z realizacji RPO WSL 2014-2020, sprawozdania z realizacji

programów krajowych i regionalnych programów operacyjnych pozostałych regionów w zakresie informacji dotyczących uwarunkowań, wyzwań i postępów wdrażania instrumentów finansowych)

- Dane z systemu monitoringu RPO WSL 2014-2020,
- Dane ze statystyki publicznej i inne dane statystyczne.

Przyjęta zasada triangulacji pozwoliła na każdym etapie badania weryfikować i kompletować dane i informacje na potrzeby wnioskowania i przedstawienia odpowiedzi na postawiane pytania badawcze.

Analizy dotyczące oszacowania efektu dźwigni oraz współczynnika mnożnikowego (w przypadku gwarancji)

W wyniku przeprowadzonych analiz pozytywnie oceniono decyzję IZ w zakresie nieuwzględnienia w FE SL 2021-2027 wsparcia o charakterze gwarancyjnym. Ponieważ zalecane jest utrzymanie zapisów dokumentu w tym zakresie, w badaniu ewaluacyjnym nie był liczony współczynnik mnożnikowy. Zrealizowane obliczenia wykorzystywały: wyniki badań ilościowych przeprowadzonych wśród potencjalnych odbiorców ostatecznych wsparcia oraz dane dziedzinowe Związku Banków Polskich (dane w zakresie zapotrzebowania na kapitał pożyczkowy i łączną wartość planowanych inwestycji). Współczynnik strat funduszy pożyczkowych został oszacowany na podstawie danych historycznych (tam, gdzie były dostępne, wykorzystano dane dla FE z perspektywy finansowej 2014-2020; w przypadku braku takich danych – stosowano wypadkową danych prezentowanych w raportach branżowych oraz sugestii przedstawianych w toku wywiadów pogłębionych przez przedstawicieli instytucji wdrażających instrumenty finansowe). Przyjęto także założenie o dokonaniu jednego pełnego obrotu kapitałem na pożyczki, zaś koszty zarządzania przyjęte zostaną na poziomie maksymalnych limitów określonym w rozporządzeniu ogólnym na nową perspektywę (co, jak dowodzą wyniki wywiadów z potencjalnymi Funduszami Funduszy oraz pośrednikami finansowymi, jest warunkiem koniecznym dla zainteresowania instytucji finansowych włączeniem się w implementację regionalnych instrumentów finansowych).

IDI z pracownikami IZ / IP RPO WSL 2014-2020

Łącznie zrealizowano **10 wywiadów**, z których większość miała formę diad / triad, w tym jeden z przedstawicielami dwóch komórek w ramach jednej rozmowy. Z przedstawicielami IZ RPO WSL 2014-2020 przeprowadzono 7 wywiadów: 4 z reprezentantami Departamentu Rozwoju Regionalnego oraz 3 z pracownikami Departamentu Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Ponadto, odbyto 3 rozmowy z ekspertami IP RPO WSL 2014-2020, tj. Śląskiego Centrum Przedsiębiorczości.

IDI z przedstawicielami podmiotów pełniących w 2014-2020 rolę Funduszu Funduszy (w 2021-2027 będzie: Funduszu Powierniczego) oraz pośrednikami finansowymi:

Zrealizowano **4 wywiady** pogłębione z przedstawicielami **podmiotów wdrażających instrumenty finansowe w 2014-2020 w roli Funduszu Funduszy:**

- 2 wywiady z przedstawicielami Europejskiego Banku Inwestycyjnego,
- 1 wywiad z przedstawicielem Europejskiego Funduszu Inwestycyjnego,
- 1 wywiad z przedstawicielem Banku Gospodarstwa Krajowego (jako instytucji będącej potencjalnym podmiotem wdrażającym instrumenty finansowe w perspektywie finansowej 2021-2027 w roli Funduszu Powierniczego).

Zrealizowano **6 wywiadów pogłębionych z przedstawicielami wszystkich pośredników finansowych** udzielających wsparcia w ramach RPO WSL 2014-2020, tj.

- Bank Gospodarstwa Krajowego,
- Śląski Fundusz Rozwoju Spółka z o.o.,
- Bank Pekao S.A.,
- Fundusz Górnośląski S.A. w Katowicach,
- Towarzystwo Inwestycji Społeczno- Ekonomicznych S.A.,
- Stowarzyszenie Bielskie Centrum Przedsiębiorczości.

CAWI / CATI z ostatecznymi odbiorcami wsparcia z Działań 3.4, 7.5 i 10.4 RPO WSL 2014-2020

W ramach ewaluacji zostało przeprowadzone badanie ilościowe z **291 odbiorcami ostatecznymi instrumentów finansowych w ramach RPO WSL 2014-2020** – potencjalnymi adresatami tej formy wsparcia w FE SL 2021-2027.

Tabela 1. Zakładana wielkość i struktura próby w badaniu CATI / CAWI

	Liczba ostatecznych odbiorców	Zakładana wielkość próby	Osiągnięta wielkość próby
Działanie 3.4	872	243	243
Działanie 7.5	117	33	40
Działanie 10.4	12	4	8
	1001	280	291

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Zamawiającego oraz wyniki badania CAWI / CATI z odbiorcami ostatecznymi IF w ramach RPO WSL 2014-2020.

CAWI / CATI z MMŚP innymi niż odbiorcy ostateczni Działań 3.4, 7.5 oraz 10.4 RPO WSL 2014-2020 (losowa próba reprezentatywna dla województwa śląskiego)

W toku ewaluacji przebadano **384 mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa z województwa śląskiego**, które nie były odbiorcami ostatecznymi IF w ramach RPO WSL 2014-2020, w tym:

- 234 przedsiębiorstwa mikro,
- 125 przedsiębiorstw małych,
- 25 przedsiębiorstw średnich.

Liczebność próby wynika z warunków zapewnienia reprezentatywności wyników badania. Zgodnie z danymi GUS, w 2020 r. w województwie Śląskim działało 493 739 MMŚP. Wykonawca przyjął losowy dobór próby. Przy poziomie ufności 95% i błędzie maksymalnym 5%, wielkość próby wyniosła 384. Ze względu na to, że zachowanie proporcji populacji w próbie sprawiłoby, że liczba przedsiębiorstw małych i średnich byłaby zbyt mała, by móc na tej podstawie wyciągać wnioski zastosowany został dobór nieproporcjonalny wg powyższych liczebności.

Respondenci byli losowani z bazy REGON.

ITI z przedstawicielami podmiotów odpowiadających za stan budynków mieszkalnych

W ramach ewaluacji przeprowadzono łącznie **15 odrębnych wywiadów** ukierunkowanych na poznanie doświadczeń i opinii przedstawicieli spółdzielni i wspólnot mieszkaniowych (po 5 wywiadów z osobami reprezentującymi spółdzielnie oraz z przedstawicielami wspólnot), jak również urzędnikami gmin (2 wywiady) oraz osobami prywatnymi zarządzającymi budynkami mieszkalnictwa wielorodzinnego (3 wywiady). W przypadku wywiadów z przedstawicielami spółdzielni i wspólnot mieszkaniowych, rozmówcy byli zróżnicowani geograficznie (tzn. reprezentowali każdy z subregionów województwa śląskiego).

Próba respondentów została dobrana w sposób celowy i była zróżnicowana pod względem geograficznym. Obejmowała wszystkie subregiony województwa śląskiego. Respondenci pochodzili z następujących miast: Siemianowice Śląskie, Rybnik, Częstochowa, Cieszyn, Jastrzębie Zdrój, Bytom, Sosnowiec, Katowice. Gminy, które udzieliły informacji w ramach badania, były zlokalizowane na terenie subregionu południowego.

Potencjalni respondenci byli identyfikowani na drodze analizy danych zastanych (przegląd stron internetowych podmiotów z analizowanej grupy respondenckiej), a następnie – spośród tych z nich, dla których sposób przedstawienia danych kontaktowych pozwalał na wysłanie zaproszenia do udziału w badaniu ewaluacyjnym w świetle RODO – wybierano kolejno tych, którzy najpełniej realizowali kryteria doboru próby i zapraszano ich do udziału w badaniu.

Wywiad grupowy z pracownikami IZ i IP

Na końcowym etapie badania, po opracowaniu projektu raportu końcowego, przeprowadzono warsztat grupowy z pracownikami IZ i IP, poświęcony głównym wnioskom i rekomendacjom z badania. Warsztat zrealizowano w sierpniu 2022 roku i wzięło w nim udział 18 przedstawicieli IZ RPO WSL 2014-2020 / FE SL 2021-2027 oraz ŚCP (w roli IP RPO WSL 2014-2020).

WYNIKI BADANIA

Podsumowanie dotychczasowego wdrażania instrumentów finansowych w ramach RPO WSL 2014-2020

Skuteczność wsparcia

Problem badawczy nr A1. Ocena skuteczności wsparcia

1. Czy udzielone wsparcie było skuteczne, tzn. czy i w jakim stopniu przyczyniło się do osiągnięcia celów szczegółowych (ocena stopnia osiągnięcia celów powinna zostać przeprowadzona zarówno w aspekcie ilościowym, wyrażonym osiągnięciem założonych w Programie wartości wskaźników, jak i jakościowym, odwołującym się do właściwości poszczególnych celów Programu i do zasięgu osiągniętego efektu).

Ocena skuteczności wsparcia została wykonana w oparciu o dane zastane, dane monitoringowe Programu oraz wywiady pogłębione z przedstawicielami instytucji systemu wdrażania. Ze względu na schemat implementacji IF i stosowane praktyki w zakresie upraszczania procedur (w szczególności sprawozdawczych), sporządzenie oceny jakości wsparcia okazało się pewnym wyzwaniem, zwłaszcza w zakresie Działania 3.4 i 7.5. Pośrednicy finansowi prowadzą monitorowanie głównie w zakresie określonych wskaźników dla danego Działania (liczba miejsc pracy czy też nowych firm). Choć informują one o pewnych efektach udzielonej pomocy, to jednak nie zawsze odnoszą się do istoty celu danego działania (np. poprawy konkurencyjności firmy, poprawy spójności społecznej otoczenia danej inwestycji). Wyjątkiem jest Działanie 10.4, które ze względu na niską liczbę odbiorców ostatecznych (12, z których 8 wzięło udział w ewaluacji) pozwala BGK na bezpośrednie śledzenie losów każdej z inwestycji

Działanie 3.4 Dokapitalizowanie zewnętrznych źródeł dofinansowania przedsiębiorczości

Działanie 3.4 Dokapitalizowanie zewnętrznych źródeł dofinansowania przedsiębiorczości ukierunkowane było przede wszystkim na rozwój przedsiębiorstw, który miał się dokonywać poprzez wzmacnianie podstawowej działalności firm lub realizację nowych projektów, a także dzięki ekspansji na nowe rynki. Instrumenty finansowe miały wspierać nie tylko inwestycje w środki trwałe oraz wartości niematerialne i prawne, ale także w kapitał obrotowy (pod warunkiem powiązania z inwestycją rozwojową). Wsparcie ostatecznie przyczynić się miało do wzrostu

konkurencyjności wspartych przedsiębiorstw, poprawę ich pozycji rynkowej, a także wzrostu obrotów odbiorców ostatecznych omawianego Działania².

Podmiotem wdrażającym instrumenty finansowe w Działaniu 3.4 był EFI. Wartość całego projektu wynosiła 463 639 647,06 PLN, w tym wkład UE sięgał 394 093 700,00 PLN. W udzielanie wsparcia przedsiębiorcom zaangażowanych zostało 3 pośredników finansowych. Bank Pekao S.A. 22 grudnia 2017 r. podpisał umowę o wysokości 172,5 mln PLN, Fundusz Górnośląski S.A. w Katowicach 28 grudnia 2017 r. podpisał umowę o wysokości 110 mln PLN (decyzją IZ i Rady Inwestycyjnej, po odstąpieniu od wdrażania produktu poręczeniowego zwiększono środki o 22 mln PLN, co łącznie daje wartość umowy na poziomie 132 mln PLN), zaś 28 marca 2018 r. została zawarta umowa z Towarzystwem Inwestycji Społeczno-Ekonomicznych S.A. o wartości 40 mln PLN (zwiększoną potem o kolejne 22 mln PLN).

Tabela 2. Osiągane wartości wskaźników dla Działania 3.4

Typ wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość docelowa (2023)	Wartość osiągnięta na dzień 31.12.2021 (WNPK)	% realizacji
Rezultatu	Wzrost zatrudnienia we wspieranych przedsiębiorstwach	EPC ³	232	N/D	N/D
Produktu	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie finansowe inne niż dotacje	Liczba przedsiębiorstw	774	832	107
Produktu	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (inne niż dotacje)	EUR	16058824	40 981 939	255

Źródło: LSI2014, dane wg stanu na 31 grudnia 2021 r.

² Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych. Wersja 21.2. Zarząd Województwa Śląskiego. Katowice, kwiecień 2022 r.

³ Jednostka przeliczeniowa służąca do ustalania stanu zatrudnienia pracowników zatrudnionych na umowy o pracę. Jeden ekwiwalent pełnego czasu pracy (w skrócie EPC) oznacza jeden osobo-rok pracy pełnoetatowej.

Działanie 3.4 cieszyło się bardzo dużym zainteresowaniem wśród potencjalnych odbiorców ostatecznych, które znalazło odzwierciedlenie w liczbie składanych wniosków oraz realizowanych projektów. O ile IZ przyjęła, że pomoc pozadotacyjną w omawianym zakresie otrzymają 774 firmy, o tyle wskaźnik ten został już na obecnym etapie został osiągnięty na poziomie ok. 107% (można przewidywać jego dalszy przyrost). Równocześnie, wartość inwestycji prywatnych uzupełniających wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (inne niż dotacje) sięgnęła 40 981 939 EUR, tj. 255% założonej wartości docelowej tego wskaźnika. Aktualnie nie jest jeszcze znana wielkość osiągniętego wskaźnika rezultatu dla omawianego Działania 3.4, tzn. wzrost zatrudnienia we wspieranych przedsiębiorstwach. Dla realizacji założonego celu wystarczyłoby jednak, żeby w efekcie realizacji projektu w ok. ¼ podmiotów otrzymujących pożyczkę zatrudnienie zwiększyło się o 1 ekwiwalent pełnego czasu pracy. Taki stan rzeczy wydaje się możliwy i realny do osiągnięcia, gdyż nie jest nadmiernie restrykcyjny.

Ze względu na uproszczony system sprawozdawczości w przypadku instrumentów finansowych, przeprowadzona w badaniu ocena jest wynikiem przeprowadzonych badań terenowych i przekazanych informacji odnoszących się do stratowości portfela pożyczek udzielonych przez pośredników finansowych. Można stwierdzić, iż udzielone wsparcie przełożyło się jednoznacznie na rozwój odbiorców ostatecznych. W opinii pośredników finansowych wyrażonej na etapie wywiadów pogłębionych, kluczowy jest aspekt terminowego spłacania zaciągniętych zobowiązań. Jedynie pojedyncze pożyczki są obarczone ryzykiem niespłacalności. Biorąc pod uwagę, że okres ich spłacania przypada na czas pandemii oraz ograniczeń w funkcjonowaniu gospodarki, jest to relatywnie dobry wynik – zdaniem instytucji finansowych, lepszy niż przeciętnie w gospodarce. Jest to wyraz zdyscyplinowania odbiorców ostatecznych, ale też realizowania przez nich projektów dobrze skalkulowanych finansowo. O atrakcyjności instrumentu świadczyło również, że przedsiębiorcy otrzymujący wsparcie niejednokrotnie korzystali z niego ponownie realizując kolejne inwestycje. Duże zainteresowanie IF przez odbiorców ostatecznych w ramach Działania 3.4 świadczy o dobrym dopasowaniu oferty wsparcia w ramach Programu do potrzeb przedsiębiorców.

Potwierdzeniem jest ocena odbiorców ostatecznych uczestniczących w badaniu CAWI/CATI. Oferta w percepcji ankietowanych odbiorców ostatecznych Działania 3.4, przyczyniła się do przede wszystkim do poprawy wyniku finansowego w perspektywie 2 lat (61% ankietowanych), wzrostu jakości wyrobów i usług (57% ankietowanych), wzrostu konkurencyjności cenowej (52,0% ankietowanych).

Jednocześnie odbiorcy ostateczni deklarowali, iż wsparcie nie przyczyniło się do wzrostu przychodów ze sprzedaży eksportowej (59,3% ankietowanych), rozpoczęcia działalności międzynarodowej (57,4% ankietowanych), wzrostu wielkości nakładów na działalność innowacyjną (46,3% ankietowanych) i wzrost poziomu zaawansowania technologicznego produktów (46,3% ankietowanych). Działanie 3.4 w założeniu miało poprawić konkurencyjność przedsiębiorstw, co zostało osiągnięte. Tymczasem kwestie związane ze wzmocnieniem pozycji na rynkach międzynarodowych czy

poprawy innowacyjności adresowane były w innych działaniach, jak np. Działanie 3.2 Innowacje w MŚP w ramach RPO WSP na lata 2014-2020.

Tabela 3. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Czy w wyniku uzyskania pożyczki/ mikropożyczki Pani/Pana firma już osiągnęła lub spodziewa się wkrótce osiągnąć którekolwiek z poniższych rezultatów?” [% wskazań]

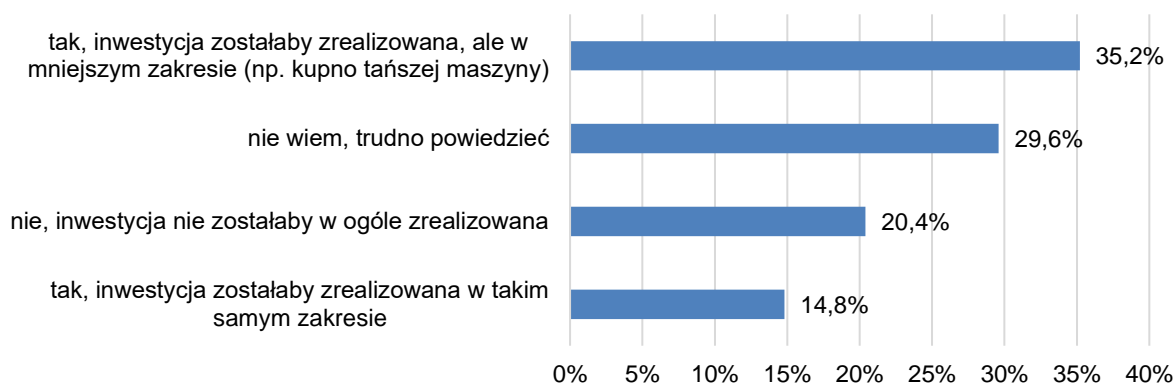
Lista możliwych odpowiedzi	Tak	Jeszcze nie, ale przewidujemy, że wystąpi w okresie najbliższych 2 lat	Nie	Nie wiem, trudno powiedzieć
wzrost wartości przychodów ze sprzedaży wyrobów/usług	37,0	18,5	11,1	33,3
poprawa wyniku finansowego	35,2	25,9	7,4	31,5
wzrost zatrudnienia	24,1	11,1	44,4	20,4
wzrost produktywności	31,5	13,0	27,8	27,8
rozpoczęcie działalności międzynarodowej	3,7	7,4	57,4	31,5
wzrost przychodów ze sprzedaży eksportowej	7,4	5,6	59,3	27,8
wzrost wielkości nakładów na działalność innowacyjną	5,6	20,4	46,3	27,8
wzrost poziomu zaawansowania technologicznego produktów	16,7	11,1	46,3	25,9
wzrost jakości wyrobów/usług	42,6	14,8	11,1	31,5
wzrost konkurencyjności cenowej	31,5	20,4	14,8	33,3

Źródło: Badanie CAWI / CATI z odbiorcami ostatecznymi IF w ramach RPO WSL 2014-2020, n=243.

Oferta tego typu produktów dla przedsiębiorstw jest uzasadniona i pożądana przez rynek. Potwierdza to 35,2% ankietowanych odbiorców ostatecznych IF w ramach RPO WSL 2014-2020, którzy wskazali, że brak tego typu wsparcia istotnie ograniczyłby ich możliwości rozwojowe, uniemożliwiając zrealizowanie inwestycji w takim samym zakresie. Co więcej, 20,4% ankietowanych musiałoby całkowicie wycofać się z inwestycji. Jedynie 14,8% ankietowanych było zdania, że bez wsparcia IF mogliby zrealizować inwestycję w takim samym zakresie. Zdaniem ekspertów uczestniczących w badaniach jakościowych, mogło to być podyktowane zdolnością takich firm do pozyskania środków z innych źródeł. Wskazywano też, że potencjalnie firmy te cechowały się dobrą kondycją, a w swojej strategii miały przewidzianą realizację wielu projektów rozwojowych. Firmy, które zrealizowałyby inwestycję w niezmiennym zakresie bez wsparcia IFów, to jednak mniejszość wśród

ankietowanych. Potwierdza to słuszność i potrzebę oferowania przedsiębiorstwom preferencyjnych form finansowania inwestycji.

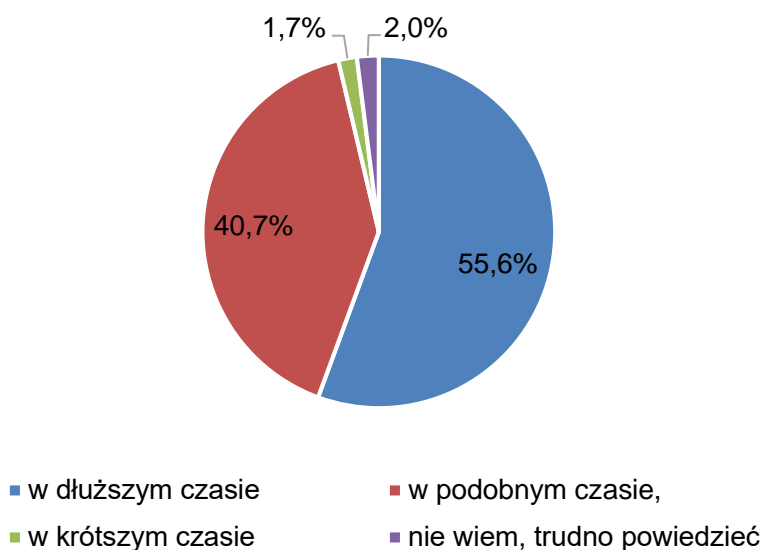
Wykres 1. Rozkład odpowiedzi na pytanie "Biorąc pod uwagę zakres rzeczowy działań sfinansowanych dzięki pożyczce/ mikropożyczce, proszę powiedzieć, czy inwestycja zostałaby zrealizowana w sytuacji braku uzyskania wsparcia z Funduszu?" [% wskazań]

Źródło: Badanie CAWI / CATI z odbiorcami ostatecznymi IF w ramach RPO WSL 2014-2020, n=243.

Brak wsparcia ze środków UE w ramach działania 3.4 skutkowałby często (55,6% ankietowanych) wydłużeniem czasu realizacji inwestycji lub nie wpłynął znacząco na sam okres implementacji (40,7% ankietowanych). Jedynie 1,7% odbiorców ostatecznych stwierdziło, że mogłoby zrealizować przedsięwzięcie w krótszym czasie. Jednocześnie, w odniesieniu do wcześniejszych odpowiedzi dotyczących zakresu inwestycji skutkowałoby to ograniczeniem zakresu projektu lub finalnie gorszą jego jakością (np. tańsze maszyny). Wsparcie zatem przyczynia się do poprawy funkcjonowania przedsiębiorstw na regionalnym rynku.

Wykres 2. Rozkład odpowiedzi na pytanie "Biorąc pod uwagę czas trwania realizacji inwestycji, w jakim czasie inwestycja zostałaaby zrealizowana w sytuacji braku wsparcia z Funduszu?" [% wskazań]

Źródło: Badanie CAWI / CATI z odbiorcami ostatecznymi IF w ramach RPO WSL 2014-2020, n=243.

Działanie 7.5 Wsparcie osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej poprzez instrumenty finansowe

Działanie 7.5 Wsparcie osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej poprzez instrumenty finansowe ukierunkowane było na rozwój przedsiębiorczości i samozatrudnienia. Podmiotem wdrażającym instrumenty finansowe w Działaniu 7.5 jest EBI. Wartość realizowanego przez niego projektu wynosi 24 314 078,28 PLN, w tym wartość unijnego finansowania to 20 666 966,54 PLN. Za udzielanie mikropożyczek w Działaniu 7.5 odpowiadał jeden pośrednik finansowy, tj. Stowarzyszenie Bielskie Centrum Przedsiębiorczości, z którym 5 listopada 2018 r. zawarto umowę na kwotę 24 858 850,30 PLN.

W ramach realizowanych projektów udało się wesprzeć 101 osób pozostających bez pracy (tj. 35% wartości docelowej) oraz 16 osób pracujących, które skorzystały z instrumentów zwrotnych na podjęcie działalności gospodarczej w Programie (tj. 160% wartości docelowej). Efektem udzielonego wsparcia były również utworzone 163 miejsca pracy (tj. 57% wartości docelowej). Zakładane wartości docelowe w przypadku tego działania będą podlegały rewizji, co spowodowane jest wpływem pandemii na zmniejszenie skłonności do rozpoczynania działalności gospodarczej. Przede wszystkim jednak, trudne może być – i nieuzasadnione ekonomicznie – tak silne ukierunkowanie wsparcia na osoby pozostające bez pracy. Jak wskazywano w toku badania, pomijając krótki okres szczytu pandemii, niska stopa bezrobocia powodowała względną łatwość w poszukiwaniu pracy (obserwowano również wysoką podaż ofert na rynku pracy). Brak zainteresowania wsparciem mógł zatem oznaczać

m.in. bierność zawodową (rozumianą tu jako postawa charakteryzująca się brakiem proaktywności, przyjmowanie tego, co przyniesie sytuacja), która jest przesłanką wysokiego ryzyka biznesowego dla przedsiębiorcy. Dlatego za pozytywne należy uznać rozszerzenie katalogu potencjalnych odbiorców ostatecznych. W szczególności, wojna w Ukrainie może być postrzegana jako ważna przesłanka dla utrzymania czy wręcz rozwijania wsparcia dla osób zza granicy, pragnących prowadzić działalność w województwie śląskim.

Tabela 4. Osiągane wartości wskaźników dla Działania 7.5

Typ wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość docelowa (2023)	Wartość osiągnięta na dzień 31.12.2021 (WNPk)	% realizacji
Rezultatu	Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej	szt.	283	163	57
Produktu	Liczba osób pozostających bez pracy, które skorzystały z instrumentów zwrotnych na podjęcie działalności gospodarczej w programie	osoby	283	101	35
Produktu	Liczba osób pracujących, które skorzystały z instrumentów zwrotnych na podjęcie działalności gospodarczej w programie	osoby	10	16	160

Źródło: LSI2014, dane wg stanu na 31 grudnia 2021 r.

Najczęściej sygnalizowane, już zaobserwowane przez odbiorców ostatecznych efekty wsparcia to: wzrost jakości wyrobów/usług (60,0% ankietowanych), wzrost wartości przychodów ze sprzedaży wyrobów/usług (42,5% ankietowanych) oraz wzrost produktywności (40,0% ankietowanych). Z kolei rezultatami, które są najczęściej przewidywane do osiągnięcia w ciągu najbliższych 2 lat okazały się:

wzrost wartości przychodów ze sprzedaży wyrobów/usług oraz poprawa wyniku finansowego (po 27,5% ankietowanych). Działanie 7.5 nie jest ukierunkowane na internacjonalizację, stąd najczęściej wskazywanymi jako nieosiągnięte i nieprzewidywane w przyszłości efekty otrzymanej pomocy to: wzrost przychodów ze sprzedaży eksportowej (77,5% ankietowanych) oraz rozpoczęcie działalności międzynarodowej (72,5% ankietowanych). Wchodzenie na rynki zagraniczne jest w zdecydowanej większości przypadków kolejnym etapem rozwojowym firm, nie zaś ich strategią konstytutywną. Dlatego też byłoby wręcz zaskakujące, gdyby efekty z obszaru internacjonalizacji były szerzej deklarowane w ramach omawianego wsparcia. Zbliżoną sytuację odnotowuje się w zakresie wzrostu wielkości nakładów na działalność innowacyjną czy też wzrostu poziomu zaawansowania technologicznego produktów: to również nie są kwestie, które należy uznać za właściwe dla nowopowstałych start-up'ów.

Tabela 5. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Czy w wyniku uzyskania pożyczki/ mikropożyczki Pani/Pana firma już osiągnęła lub spodziewa się wkrótce osiągnąć którekolwiek z poniższych rezultatów?” [% wskazań]

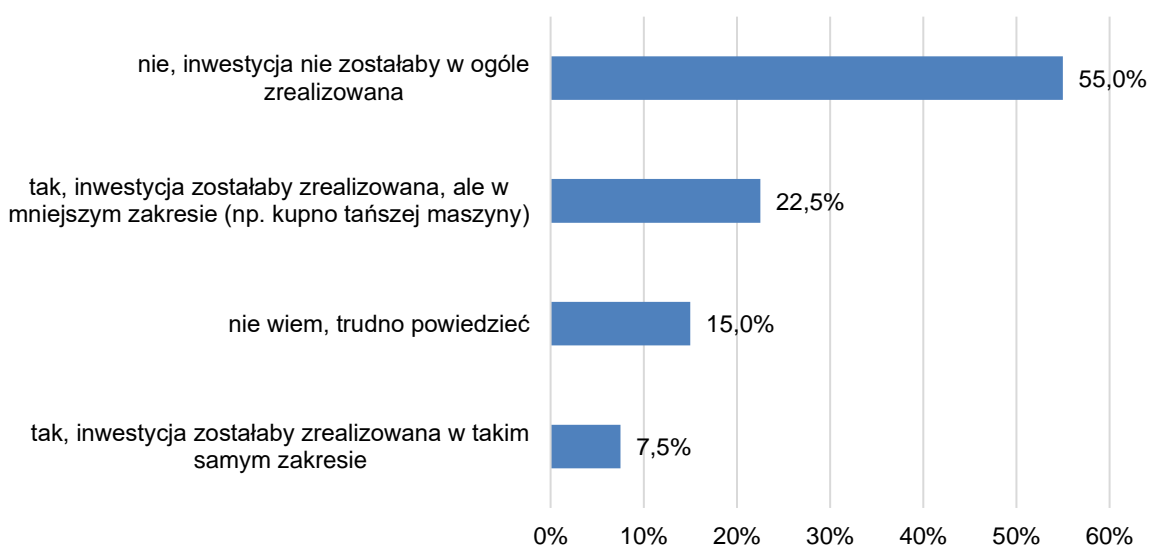
Lista możliwych odpowiedzi	Tak	Jeszcze nie, ale przewidujemy, że wystąpi w okresie najbliższych 2 lat	Nie	Nie wiem, trudno powiedzieć
wzrost wartości przychodów ze sprzedaży wyrobów/usług	42,5	27,5	7,5	22,5
poprawa wyniku finansowego	37,5	27,5	7,5	27,5
wzrost zatrudnienia	17,5	15,0	50,0	17,5
wzrost produktywności	40,0	10,0	22,5	27,5
rozpoczęcie działalności międzynarodowej	5,0	5,0	72,5	17,5
wzrost przychodów ze sprzedaży eksportowej	0,0	7,5	77,5	15,0
wzrost wielkości nakładów na działalność innowacyjną	7,5	12,5	55,0	25,0
wzrost poziomu zaawansowania technologicznego produktów	12,5	7,5	60,0	20,0
wzrost jakości wyrobów/usług	60,0	0,0	22,5	17,5
wzrost konkurencyjności cenowej	30,0	5,0	32,5	32,5

Źródło: Badanie CAWI / CATI z odbiorcami ostatecznymi IF w ramach RPO WSL 2014-2020, n=40.

Pozytywnie – w kontekście określenia występowania efektu zachęty – należy ocenić wskazania odbiorców ostatecznych Działania 7.5 w zakresie tego, czy bez

otrzymanej pomocy zrealizowaliby analogiczny projekt. W przypadku aż 55,0% badanych otrzymano odpowiedź, że projekt nie zostałby w ogóle zrealizowany, a kolejne 22,5% - wprawdzie zrealizowałoby inwestycję, ale w mniejszym zakresie. Istotnym jest, że tylko mniejszość ankietowanych, tj. 7,5% wskazała, że bez otrzymanej pomocy rozpoczęłyby i zrealizowały projekt o takim samym zakresie. Wyniki te potwierdzają pozytywny wpływ wsparcia na prowadzenie działalności gospodarczej i realny wpływ na aktywizację postaw przedsiębiorczych, a także wysoką determinację odbiorców ostatecznych do pracy na własny rachunek. Jest to efekt pozytywny. Dodatkowo zauważyć należy jednak, że odbiorcy funduszy europejskich w trakcie badań typu ex-post mają tendencję do przeszacowywania swojej zdolności w zakresie inicjowania działalności gospodarczej na własny rachunek (czy szerzej – realizacji przedsięwzięć objętych wsparciem). Wynika to z faktu, że ekstrapolują oni obecną wiedzę, doświadczenia i zasoby na swoją historyczną pozycję.

Wykres 3. Rozkład odpowiedzi na pytanie "Biorąc pod uwagę zakres rzeczowy działań sfinansowanych dzięki pożyczce/ mikropożyczce, proszę powiedzieć czy inwestycja zostałaby zrealizowana w sytuacji braku uzyskania wsparcia z Funduszu?" [% wskazań]

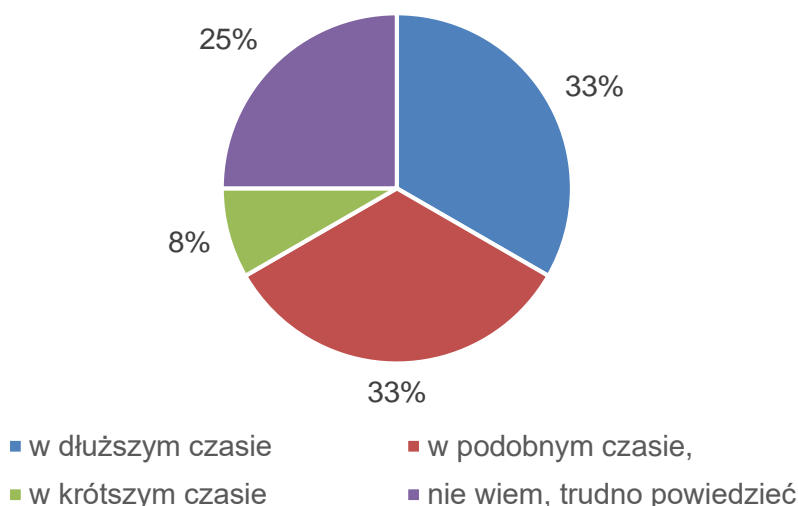

Źródło: Badanie CAWI / CATI z odbiorcami ostatecznymi IF w ramach RPO WSL 2014-2020, n=40.

W opinii respondentów, którzy zrealizowaliby inwestycje w sytuacji braku dofinansowania, brak wsparcia ze środków UE w ramach działania 7.5 skutkowałby często (dla każdej z odpowiedzi po 33% wskazań) wydłużeniem czasu realizacji inwestycji lub nie wpłynął znacząco na sam okres implementacji. Jedynie 8% odbiorców ostatecznych stwierdziło, że mogłoby zrealizować przedsięwzięcie w krótszym czasie – jednak analiza krzyżowa z powyższym pytaniem wykazała, że byłby to projekt mniejszy zakresowo. Stąd też skrócony czas realizacji byłby nie tyle

konsekwencją wzrostu efektywności, co po prostu skutkiem zawężenia zakresu realizowanego przedsięwzięcia.

Wykres 4. Rozkład odpowiedzi na pytanie "Biorąc pod uwagę czas trwania realizacji inwestycji, w jakim czasie inwestycja zostałaaby zrealizowana w sytuacji braku wsparcia z Funduszu?" [% wskazań]

Źródło: Badanie CAWI / CATI z odbiorcami ostatecznymi IF w ramach RPO WSL 2014-2020, n=12.

Działanie 10.4. Poprawa stanu środowiska miejskiego

Działanie 10.4. Poprawa stanu środowiska miejskiego ukierunkowane było na zwiększenie aktywizacji społeczno-gospodarczej ludności zamieszkującej rewitalizowane tereny⁴.

Podmiotem wdrażającym instrumenty finansowe w Działaniu 10.4 jest EBI. Wartość projektu realizowanego przez EBI wyniosła 244 557 176,47 PLN, w tym wartość unijnego dofinansowania była na poziomie 207 873 600,00 PLN. Za udzielanie pożyczek w Działaniu 10.4 odpowiadał jeden pośrednik finansowy, tj. BGK, z którym 21 lutego 2018 r. zawarto umowę na kwotę nieco ponad 193 mln PLN.

Z przeprowadzonych wywiadów z przedstawicielami BGK i EBI wynika, że efekty wsparcia spełniają cel postawiony przed nim w RPO WSL na lata 2014-2020. Wsparcie udzielono na realizację projektów w miastach Katowice, Czeladź, Mikołów, Bielsko-Biała, Lubliniec, Wisła, Sosnowiec, Ustroń, Jastrzębie Zdrój i Żory. W opinii przedstawicieli podmiotów wdrażających IF, zrealizowane projekty mają charakter

⁴ Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych. Wersja 21.2. Zarząd Województwa Śląskiego. Katowice, kwiecień 2022 r.

“kuli śnieżnej”, gdyż zainicjowały inne przedsięwzięcia z zakresu odnowy miast realizowane przez innych inwestorów (wskazywano przede wszystkim na wybór miejsc prowadzenia działalności gospodarczej w zrewitalizowanych obiektach, jak i adaptowanie obiektów pod prowadzenie działalności – są to wyniki obserwacji, nie podano konkretnych wartości). Powyższa obserwacja skłania do postawienia tezy, że realizacja projektów w ramach działania 10.4 zwiększa skalę ich oddziaływania poza rejestrowane w sprawozdawczości Programu efekty. W ramach zrealizowanych projektów wsparciem objęto 30 obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach (tj. o połowę więcej niż zakładano), z której korzysta 462 140 osób, co stanowi 202% wartości docelowej wskaźnika. Koncentracja działań rewitalizacyjnych wpłynęła na wartości wskaźników odnoszących się do powierzchni obszaru rewitalizacji (29% wartości docelowej) oraz liczby osób zamieszkujących teren objęty rewitalizacją (65% wartości docelowej). Nieosiągnięcie wskaźników wynika bardziej z kwestii metodologicznych⁵, aniżeli braku efektów wsparcia. Rezultaty projektów są widoczne i stymulują dalszy rozwój miast objętych wsparciem. Dlatego mimo nieosiągnięcia zakładanej wielkości wskaźnika oraz po uwzględnieniu powodu takiego stanu rzeczy, nie ma podstaw dla kwestionowania skuteczności Działania 10.4 w analizowanym wymiarze.

Tabela 6. Osiągnięte wartości wskaźników dla Działania 10.4

Typ wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość docelowa (2023)	Wartość osiągnięta na dzień 31.12.2021 (WNPK)	% realizacji
Rezultatu	Liczba osób korzystających ze wspartej infrastruktury	osoby	228 079	462 140	202
Produktu	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	ha	35,5	10,48	29
Produktu	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na	szt.	20	30	150

⁵ Do obliczenia powyższego wskaźnika wzięto pod uwagę ludność 71 gmin wskazanych w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+” jako obszary wymagające rewitalizacji. Dane dotyczące ludności pochodzą z opracowania GUS „Ludność. Stan i struktura ludności oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2014 r. Stan w dniu 30 VI 2014”. Oszacowana wartość (3 730 807) została skorygowana zgodnie z Załoženiami Ustawy o rewitalizacji, z których wynika iż Gminny program rewitalizacji wyznacza granice obszarów zdegradowanych obejmujących maksymalnie 30% mieszkańców gminy. 30% wartości 3 730 807 wynosi 1 119 242.

Typ wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Jednostka miary	Wartość docelowa (2023)	Wartość osiągnięta na dzień 31.12.2021 (WNPk)	% realizacji
	rewitalizowanych obszarach				
Produktu	Ludność mieszkająca na obszarach objętych zintegrowanymi strategiami rozwoju obszarów miejskich	osoby	301 085	198 429	65

Źródło: LSI2014, dane wg stanu na 31 grudnia 2021 r.

Nieco niepokojące wydaje się, że 2 respondentów (spośród 8 odbiorców ostatecznych Działania 10.4 uczestniczących w badaniu ilościowym) wskazało, że w przypadku braku wsparcia w ramach Działania 10.4, inwestycja i tak zostałaby zrealizowana w takim samym zakresie, zaś kolejnych 3, że inwestycja zostałaby zrealizowana, chociaż w mniejszym zakresie. Zgodnie z udzielonymi deklaracjami, inwestycja finansowana byłaby wówczas ze środków własnych lub komercyjnie dostępnych IF. Pozostałych 3 badanych nie potrafiło odpowiedzieć na tak postawione pytanie. W pierwszym momencie, taki rezultat rodzi obawy dotyczące braku występowania efektu zachęty. Pozostaje jednak otwarte pytanie, na ile wiarygodnie respondenci potrafili oszacować swoje szanse na realizację projektu w warunkach w pełni komercyjnych. Ponadto, aż połowa respondentów badania (tj. 4 osoby) wskazała, że bez wsparcia z Funduszu, inwestycja zostałaby zrealizowana w dłuższym czasie aniżeli z jego wykorzystaniem.

Czynniki stymulujące oraz utrudniające wdrażanie instrumentów finansowych

Problem badawczy nr A2. Stymulanty i destymulanty wsparcia

2. Jakie czynniki zewnętrzne i wewnętrzne przyczyniły się do realizacji analizowanego wsparcia, a jakie utrudniły wdrażanie instrumentów finansowych w ramach poszczególnych Działań RPO WSL 2014-2020 (np. czynniki mające swoje uwarunkowania w otoczeniu prawnym, sytuacji epidemicznej związanej z pandemią COVID-19, wynikające z konkurencyjności innych produktów finansowych dostępnych na rynku, dotyczące zainteresowania aplikowaniem o wsparcie w postaci środków zwrotnych, ich użyteczności z punktu widzenia odbiorców, istniejącego systemu/modelu wdrażania IF, zainteresowania pośredników finansowych, zbyt wysokiej założonej wartości wskaźników, poziomu wymaganych zabezpieczeń)?

Działanie 3.4 Dokapitalizowanie zewnętrznych źródeł dofinansowania przedsiębiorczości

Działanie 3.4 to największa (wartościowo oraz w zakresie liczby pojedynczych projektów) interwencja realizowana w formie instrumentów finansowych w ramach RPO WSL 2014-2020. Zainteresowanie nią oraz skala realizowanych projektów przekroczyły oczekiwania, zatem na wstępie należy zastrzec, że ewentualne destymulanty nie miały charakteru determinującego: utrudniały one, ale nie przekreślały realizację zakładanych założeń.

Na podstawie wywiadów z przedstawicielami systemu wdrażania IF w ramach RPO WSL na lata 2014-2020, jako czynniki wpływające pozytywnie na zainteresowanie pomocą zwrotną wskazywano przede wszystkim **korzystne warunki pożyczek (w porównaniu do oferty instytucji komercyjnych) przy równoczesnym braku alternatywy dotacyjnej**. Firmy spoza regionalnych inteligentnych specjalizacji, które z różnych względów nie widziały możliwości ubiegania się o wsparcie unijne wdrażane na szczeblu centralnym czy też implementowane bezpośrednio przez KE (albo ubiegały się o nie bezskutecznie) postrzegały Działanie 3.4 za jedyną bezpośrednio adresowaną do nich ofertę wsparcia. Takiej percepcji sprzyjały również regionalne działania informacyjno-promocyjne popularyzujące wsparcie zwrotne (m.in spotkanie informacyjne dotyczące możliwości wsparcia rozwoju firm realizowane przez IZ/IP, materiały informacyjne podmiotów wdrażających IF w ramach RPO SL 2014-2020). Pośrednicy finansowi podkreślali również, iż wdrożony przez nich uproszczony system aplikowania i oferowana pomoc merytoryczna stanowią istotny czynnik decydujący o atrakcyjności oferowanych IF.

Dynamiczna sytuacja społeczno-gospodarcza w analizowanym okresie jest motorem zmian zarówno po stronie popytowej jak i podażowej IF-ów na regionalnym rynku. Badania CATI/CAWI jak i przeprowadzone wywiady pogłębione potwierdziły, iż ograniczenia związane z **pandemią Covid-19**, utrudniły i opóźniły (zawieszały) realizację wsparcia, natomiast zdecydowanie nie powodowały jego zaniechania. Pośrednicy finansowi zauważali jednocześnie zwiększenie popytu na zwrotne mechanizmy finansowe, w szczególności dotyczyło to kredytów obrotowych ukierunkowanych na rozwój. Pojawiły się nawet opinie, że dla firm dysponujących odpowiednim zapleczem dla zarządzania ryzykiem finansowym, projekty inwestycyjne w czasach kryzysu były narzędziem budowania przewag konkurencyjnych w myśl założeń teorii innowacyjności J. Schumpetera⁶. Pandemia

6 Przez pojęcie innowacji Schumpeter rozumie wszelkie możliwe zmiany w produkcji i dystrybucji towarów. Innowacjami może być zatem: wprowadzenie na rynek zupełnie nowego produktu lub usługi, ale także zmiana produktu istniejącego, który zwiększa jego jakość i użyteczność, wprowadzenie nowej metody produkcji, może to być metoda oparta na nowych odkryciach i wynalazkach, jak i ulepszenie oparte na

była impulsem do reorientacji działalności gospodarczej. W opinii pośredników finansowych, co do zasady podmioty funkcjonujące i inwestujące we własny rozwój na rynku w czasach pandemii generalnie umocniły swoją pozycję na rynku zarówno nominalnie (w znaczeniu wielkości obrotów finansowych, obsługiwanych rynków itd.), ale i relatywnie (w znaczeniu pozycji konkurencyjnej względem innych firm z branży). Zdaniem pośredników finansowych udzielane wsparcie w ramach Działania 3.4 odpowiadało na potrzeby odbiorców ostatecznych działających w wielu branżach zarówno w sferze produkcji, jak i usług, w tym m.in. ochrony zdrowia.

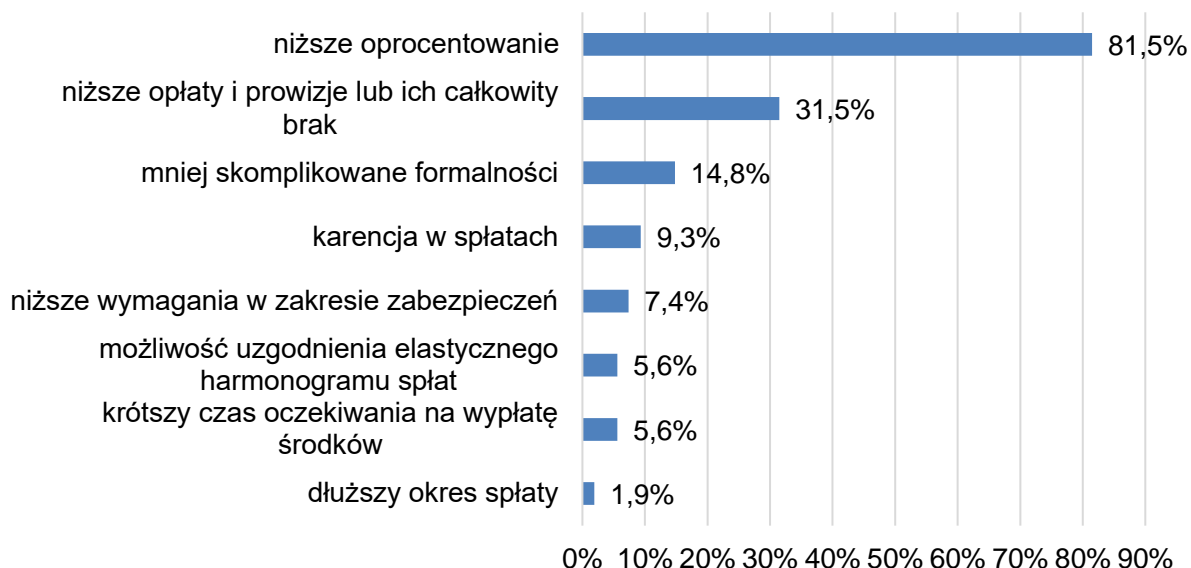
Czynnikiem wpływającym istotnie na kształt i warunki wsparcia było załamanie się łańcuchów dostaw. Zwracano uwagę, że opóźnienia w dostarczeniu maszyn produkcyjnych czy części nakładczych mogą wręcz podać w wątpliwość zasadność całego projektu bazującego na ich wykorzystaniu.

Sytuacja postpandemiczna związana z **przerwaniem łańcuchów dostaw na skutek konfliktu zbrojnego Rosja-Ukraina jak i rosnąca inflacja** pogarszają sytuację finansową podmiotów, które mają już zaciągnięte jakieś zobowiązania i / lub bazują na ciągłych zakupach czynników nakładczych, których cena istotnie wzrosła w ostatnim czasie. Równocześnie występuje ostrożność na rynku do podejmowania nowych inwestycji, jednak, firmy wykazują zainteresowanie i zgłaszają potrzeby w zakresie środków na nowe inwestycje, zwłaszcza na instrumenty finansowe o stałej stopie procentowej konkurencyjnej względem komercyjnej oferty bankowej.

Zgodnie z badaniami CAWI/CATI w opinii uczestników mocnymi stronami udzielonego wsparcia okazały się: niższe oprocentowanie (względem komercyjnego), na które wskazały aż 4/5 badanych, a także – w mniejszym stopniu – niższe opłaty i prowizje lub ich całkowity brak (31,5% ankietowanych) oraz mniej skomplikowane formalności (14,8% ankietowanych). Relatywnie najrzadziej jako czynniki przewagi Działania 3.4 nad ofertą komercyjną wskazywano kwestie związane z terminarzem projektu: możliwość uzgadniania elastycznego harmonogramu spłat (5,6% ankietowanych), krótszy czas oczekiwania na wypłatę środków (5,6% ankietowanych) oraz dłuższy okres spłaty (1,9% ankietowanych).

istniejącej wiedzy, wprowadzenie nowoczesnych technologii, znalezienie i rozwój nowych rynków zbytu, wykorzystanie nowych surowców lub podzespołów, nowe formy organizacji firmy - zarówno wewnątrz, jak i pomiędzy firmami. (źródło: Encyklopedia Zarządzania)

Wykres 5. Rozkład odpowiedzi na pytanie "Które z poniższych elementów pożyczki/ mikropożyczki były w Państwa ocenie korzystniejsze od oferty dostępnej na rynku komercyjnym lub z innych publicznych form finansowania (np. dotacji)?" [% wskazań]

Źródło: Badanie CAWI / CATI z odbiorcami ostatecznymi IF w ramach RPO WSL 2014-2020, n=243.

Respondenci w sposób bardzo zbliżony oceniają trzy analizowane aspekty uzyskanego wsparcia, tzn. wymogi formalne, czasochłonność procedur oraz wysokość wsparcia.

Tabela 7. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Jak Pani/Pan ocenia różne aspekty uzyskanej pożyczki/ mikropożyczki?” [% wskazań]

Lista możliwych odpowiedzi	Wysoko	Przeciętnie	Nisko	Trudno powiedzieć
wymogi formalne	42,6	46,3	1,9	9,3
czasochłonność procedur	42,6	46,3	1,9	9,3
wielkość udzielanych pożyczek, mikropożyczek	42,6	38,9	3,7	14,8

Źródło: Badanie CAWI / CATI z odbiorcami ostatecznymi IF w ramach RPO WSL 2014-2020, n=243.

W pytaniu otwartym niektórzy mogli wyjaśnić, jakie czynniki zaważyły na ich ocenie. Wyzwaniem okazała się czasochłonność przygotowania wniosku (w tym konieczność samodzielnego zgromadzenia wszystkich wymaganych dokumentów). Pojawiała się również opinia, iż zdaniem ankietowanych zdolność kredytowa została niedoszacowana przez pośredników finansowych a także kwota wsparcia była zbyt

niska względem potrzeb. Ostatni argument podnoszony był również podczas wywiadów pogłębionych, przez pośredników finansowych.

Ankietowani w badaniu wskazywali na wyzwanie związane z zapewnieniem zabezpieczenia kredytu. W opinii pośredników finansowych problem ten głównie dotyczył firm działających krótko na rynku i o niewielkich przychodach. Firmy o ugruntowanej pozycji na rynku nie zgłaszały tego typu problemu. Mimo dostrzegania tego wyzwania, ankietowani nie zgłaszali postulatów zmian, uznając rozwiązanie za zasadne, ale trudne do spełnienia.

Działanie 4.2 Efektywność energetyczna i odnawialne źródła energii w mikro, małych i średnich przedsiębiorstwach

Na podstawie dokonanych badań terenowych, tj. wywiadów pogłębionych z IZ oraz EBI, podstawowym czynnikiem, który spowodował brak postępów we wdrażaniu Działania 4.2 była **trudność w wyłonieniu pośrednika/ów finansowych odpowiedzialnych za przyznawanie finansowania**. EBI prowadziło zaawansowane rozmowy z trzema podmiotami, z których pierwszy forsował zapisy bardzo ograniczające jego odpowiedzialność za środki publiczne, co było nie do zaakceptowania dla przedstawicieli strony systemowej, drugi zaś - nie tylko nie posiadał doświadczenia w realizacji projektów o analogicznym zakresie, ale także borykał się w danym czasie ze spadkiem oceny własnej wiarygodności finansowej. W konsekwencji, podjęto rozmowy z trzecim podmiotem. Chociaż wydawał się on pozytywnie rokujący w zakresie zdolności do realizacji operacji z zakresu efektywności energetycznej i OZE w MŚP, to **czas negocjowania z nim zapisów umowy operacyjnej przypadł na okres równoległego poszukiwania środków na przeciwdziałanie negatywnym skutkom pandemii Covid-19**. W związku z trudnymi, przedłużającymi się rozmowami oraz rosnącym ryzykiem niewykorzystania zaplanowanej alokacji na instrumenty finansowe w Działaniu 4.2, ostatecznie zdecydowano się zrezygnować z tego obszaru wsparcia.

Warto podkreślić, że chociaż kwestie te nie miały okazji unaocznic się przy implementacji RPO WSL 2014-2020, zdaniem respondentów badania pośrednią destymulantą dla Działania 4.2 mogły być także **bariery dla rozwoju OZE zidentyfikowane przez Najwyższą Izbę Kontroli, tj. ograniczone możliwości finansowania inwestycji przez przedsiębiorców, prawne regulacje wsparcia, trudności administracyjno-proceduralne oraz problemy z funkcjonowaniem sieci przesyłowych**⁷. Pomimo występujących trudności na rynku OZE, IZ programując wsparcie była gotowa podjąć ryzyko związane z wdrażaniem Działania 4.2. Dowodem jest, iż w okresie programowania RPO SL 2014-2020 trzykrotnie, bezskutecznie podejmowano próbę wyboru pośrednika finansowego dla Działania 4.2.

⁷ Bariery rozwoju odnawialnych źródeł energii, NIK 2020.

Tabela 8. Wykorzystanie IF w RPO 2014-2020 poszczególnych województw w zakresie PI 4a

Priorytet inwestycyjny (cele szczegółowe)	Województwo	Wartość środków na realizację IF (w EUR)	Wartość rozdysponowanych środków w EUR wg stanu na 31.12.2021 r. (% alokacji)	Liczba umów z pośrednikami finansowymi (liczba odbiorców poszczególnych IF)
PI 4a (zwiększenie wytwarzania energii z OZE)	Dolnośląskie	14 054 954	5 773 447,48 (41%)	1 (71 - pożyczki)
PI 4a (wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych)	Kujawsko-Pomorskie	10 358 334,02	5 993 921,67 (57%)	1 (10 - pożyczki)
PI 4a (wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych)	Mazowieckie	Rezygnacja z wdrożenia		

Źródło: opracowanie własne na podstawie rocznych sprawozdań za 2021 r. z wdrażania RPO 2014-2020 poszczególnych województw oraz Szczegółowych Opisów Osi Priorytetowych RPO 2014-2020 poszczególnych województw (stan na sierpień 2022 r.).

W oparciu o badanie ewaluacyjne⁸, zidentyfikowano następujące czynniki wpływające na wdrażanie działania 4.2:

- Ograniczona do jednego województwa skala planowanego instrumentu i związany z tym brak opłacalności dla dużych banków sieciowych (ze względu na wysokie koszty wdrożenia takiego produktu tylko w jednym regionie). Gdyby podobny produkt wdrażany był w kilku województwach, banki chętniej przystępowałyby do projektu;

⁸ Raport końcowy z badania ewaluacyjnego pn. „Ewaluacja dotycząca sposobu, w jaki wsparcie w ramach RPO WSL na lata 2014-2020 przyczyniło się do osiągnięcia celów w ramach osi priorytetowej IV Efektywność energetyczna, odnawialne źródła energii i gospodarka niskoemisyjna”, opracowany na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego przez Fundeko Korbel, Krok-Baściuk Sp. J., Warszawa 2021

- Duża liczba wskaźników energetycznych i ekologicznych oraz ich wysokie wartości docelowe, które były szeroko komentowane w gronie potencjalnych pośredników finansowych (w kontekście braku możliwości zagwarantowania ich osiągnięcia) – nie mają oni doświadczeń w tym zakresie, ponieważ zazwyczaj posługują się wyłącznie wskaźnikami dotyczącymi kwot i liczby udzielonych pożyczek.

Chociaż w województwie śląskim nie udało się uruchomić Działania 4.2, to jednak analogiczne lub zbliżone inicjatywy były realizowane w innych regionach. Zrealizowane badania wskazują, że wyzwania dla ich realizacji dotyczą trzech zasadniczych obszarów. Po pierwsze, podstawową barierą jest brak świadomości znaczenia efektywności energetycznej dla firm i ich otoczenia (w ujęciu ekonomicznym, społecznym oraz środowiskowym). Przedsiębiorstwa nie podejmują się realizacji przedsięwzięć z tego obszaru, ponieważ nie wiedzą, jakie konkretnie korzyści mogłyby im one przynieść albo jakim trudnościom zapobiegać. Wywiady zrealizowane w toku ewaluacji wskazują, że obecna sytuacja na rynkach energii i istotne podwyżki cen w tym obszarze mogą przełożyć się docelowo na wzrost świadomości znaczenia efektywności energetycznej. Po drugie, przedsiębiorstwa nawet chcące zrealizować przedsięwzięcie poprawiające ich efektywność energetyczną, nie wiedzą, gdzie szukać wsparcia finansowego i organizacyjnego, zaś po trzecie – jeśli nawet takie programy pomocowe znajdą, ich standaryzacja bywa wyzwaniem dla wdrożenia rozwiązań „szytych na miarę” konkretnej firmy⁹.

Działanie 7.5 Wsparcie osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej poprzez instrumenty finansowe

Na podstawie wywiadu pogłębionego z pośrednikiem finansowym można wnioskować, że wdrażanie Działania 7.5 zostało istotnie zakłócone przez **pandemię Covid-19**. Długotrwałe obostrzenia i ich negatywny wpływ na swobodę prowadzenia działalności gospodarczej oraz występująca niepewność gospodarcza i finansowa zniechęcały potencjalnych odbiorców końcowych do uruchomienia działalności gospodarczej. Wyzwaniem dla wdrażania Działania 7.5 było również równoległe wprowadzanie od 1 stycznia 2022 r. tzw. **Nowego Ładu**, czyli pakietu rozwiązań prawnych wpływających na funkcjonowanie przedsiębiorstw, w szczególności zaś oddziałujących na kwestie podatkowe oraz wysokość danin społecznych. Nowe rozwiązania były wprowadzane relatywnie szybko, bez czasu na pogłębione konsultacje i analizy. To powodowało liczne obawy wśród potencjalnych przedsiębiorców, którzy funkcjonowanie w warunkach niepewności prawnej postrzegali jako szczególnie ryzykowne i zdecydowali się często na odczekanie z realizacją planów w zakresie zakładania własnej firmy do momentu, kiedy

⁹ Justyna Ślusarczyk. Instrumenty finansowe wspierające poprawę efektywności energetycznej w MŚP. Krajowa Agencja Poszanowania Energii S.A.: Warszawa, brak datowania. [data dostępu: 05 września 2022 r.]

rozwiązania z zakresu Nowego Ładu upowszechnią się, w szczególności zaś kiedy będą w pełni znane ich konsekwencje dla przedsiębiorców.

W opinii interesariuszy ze strony systemowej, wyzwaniem dla wdrażania Działania 7.5 było **adresowanie go (głównie, w pierwotnych założeniach) do osób bezrobotnych**. Rodziło to implikacje dwojakiego rodzaju. Po pierwsze, **spadek stopy bezrobocia i pojawienie się tzw. „ryнку pracownika” spowodowały, że relatywnie łatwiej dostępna była możliwość zatrudnienia w już funkcjonujących przedsiębiorstwach**, często także za wynagrodzenie przekraczające pensję minimalną. Istnienie wakatów i rosnąca pozycja negocjacyjna pracowników powodowały, że zakładanie własnej działalności nie było jedyną dostępną, względnie atrakcyjną ofertą dla grupy docelowej tego Działania – z rosnącym prawdopodobieństwem sukcesu, mogli oni szukać zatrudnienia w istniejących firmach na korzystnych warunkach. Równocześnie jednak zwrócono uwagę na pewną strukturę mentalną osób bezrobotnych. Bardzo często długotrwałemu brakowi zatrudnienia towarzyszy spadek poczucia własnej wartości, obniżenie samooceny w zakresie posiadanej wiedzy i umiejętności zawodowych, a w konsekwencji – bierna postawa, która hamuje zachowania przedsiębiorcze. Zwrócono uwagę, że poza wsparciem finansowym, aktywizacja zawodowa powinna często obejmować również element pracy nad przekonaniem / postawami wobec rynku pracy.

Pewnym wyzwaniem dla odbiorców ostatecznych Działania 7.5 była także **konieczność wnoszenia zabezpieczenia**. Jego forma bywa tutaj elastycznie dostosowywana, ale dominują dwie podstawowe formy: poręczyciel(e) lub hipoteka na nieruchomości. Zdarza się, że zainteresowana osoba nie ma wystarczającej liczby poręczycieli, zaś hipotekę na nieruchomości traktuje jako nadmiernie ryzykowną. Dla wielu osób dom bądź mieszkanie są nie tylko najcenniejszymi posiadanymi aktywami, ale wiążą się one również z szeregiem wartości pozafinansowych, takich jak poczucie bezpieczeństwa czy przynależności. Sprawia to, że ludzie są bardzo ostrożni w podejmowaniu wszelkich aktywności, które choćby potencjalnie groziłyby utratą owej nieruchomości.

Niewątpliwą zachętą dla korzystania z Działania 7.5 były **korzystne warunki finansowe**: niskie, stałe oprocentowanie pożyczki. Po pierwsze, samo oprocentowanie na poziomie 0,25 jest nieporównywalne z ofertą komercyjną. Dodatkowo jednak, świadomość rosnących stóp procentowych i rosnących kosztów kredytów komercyjnych o zmiennym oprocentowaniu wpływa na wzrost postrzegania oprocentowania stałego jako zalety pozwalającej na długookresowe planowanie działań inwestycyjnych.

Wykorzystaniu środków w Działaniu 7.5 sprzyjały również **relatywnie proste zasady składania wniosku**. Zostały one zaprojektowane w taki sposób, aby były możliwe do wypełnienia przez samego potencjalnego odbiorcę ostatecznego, bez korzystania ze wsparcia zewnętrznych podmiotów doradczych, które oczekiwałyby za to gratyfikacji finansowej. Dodatkowo, Stowarzyszenie Bielskie Centrum Przedsiębiorczości stara

się być nie tylko asesorem oceniającym składane dokumenty, ale pełni również aktywną rolę wspierającą w ich przygotowaniu. Dzięki umożliwionemu, stałemu kontaktowi potencjalnego odbiorcy ostatecznego z instytucją udzielającą finansowania, udaje się wyeliminować wiele błędów czy braków w składanych wnioskach, a w efekcie skrócić czas ich oceny oraz zwiększyć prawdopodobieństwo pozytywnej oceny.

Dla odbiorców ostatecznych Działania 7.5, którzy wzięli udział w badaniu ilościowym, kluczowymi zaletami ocenianego wsparcia okazały się kwestie dot. korzystnych warunków finansowych wsparcia (por. niższe oprocentowanie – 85,0% i niższe opłaty i prowizje lub całkowity ich brak – 67,5%), zaś najmniej istotnymi mocnymi stronami okazały się: możliwość uzgodnienia elastycznego harmonogramu spłat i poziom skomplikowania formalności (po 12,5% wskazań) oraz wymagania dotyczące zabezpieczeń (10,0%). Takie odpowiedzi silnie korespondują z postrzeganiem czynników atrakcyjności oferty w oczach samego pośrednika finansowego, który również sygnalizował przede wszystkim wyzwania z zakresu zabezpieczeń. Jest to informacja podwójnie ważna. Literalnie traktowana, sygnalizuje obszar możliwych usprawnień w przyszłości – pod warunkiem, że będzie to możliwe z punktu widzenia formalnoprawnego. W praktyce jednak, jest przede wszystkim cennym potwierdzeniem dobrej samooceny pośrednika finansowego oraz trafnej percepcji sytuacji wspieranych przez niego odbiorców ostatecznych. Innymi słowy, zbieżność wskazań dot. korzystnych elementów udzielanej pożyczki podkreślanych przez pożyczkobiorców oraz instytucję finansową udzielającą owego finansowania jest papierem lakmusowym dla dobrego rozeznania potrzeb przez stronę systemową.

Wykres 6. Rozkład odpowiedzi na pytanie "Które z poniższych elementów pożyczki/ mikropożyczki były w Państwa ocenie korzystniejsze od oferty dostępnej na rynku komercyjnym lub z innych publicznych form finansowania (np. dotacji)?"

Źródło: Badanie CAWI / CATI z odbiorcami ostatecznymi IF w ramach RPO WSL 2014-2020, n=40.

Co do zasady, odbiorcy ostateczni wsparcia w ramach Działania 7.5 pozytywnie lub przeciętnie oceniają wszystkie jego aspekty objęte badaniem. Jedynie wysokość udzielanych pożyczek była niesatysfakcjonująca dla 7,5% ankietowanych. Warto jednak podkreślić, że jest ona powiązana z zabezpieczeniami przedstawionymi przez wnioskodawcę, gdzie – jak wskazano wcześniej – były one wskazywane jako problematyczne. Oznacza to, że pochodną w trudnościach w zabezpieczeniu pożyczki, była jej wartość podstawowa (lub inna, lecz niższa od oczekiwanej / postrzeganej za najbardziej zasadną). Dosłownie ujął to jeden z respondentów badania ilościowego, w pytaniu o powody problemów z wysokością pożyczki precyzując: „mogłem uzyskać jedynie podstawową kwotę, ponieważ miałem jedynie 1 poręczyciela”, inny badany zaś wskazał podobnie: „25 tys. na jednego poręczającego. Wysokie wymagania co do poręczeń”.

Tabela 9. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Jak Pani/Pan ocenia różne aspekty uzyskanej pożyczki/ mikropożyczki?” [% wskazań]

Lista możliwych odpowiedzi	Wysoko	Przeciętnie	Nisko	Trudno powiedzieć
wymogi formalne	42,5	50,0	2,5	5,0
czasochłonność procedur	27,5	67,5	0,0	5,0
wielkość udzielanych pożyczek, mikropożyczek	45,0	45,0	7,5	2,5

Źródło: Badanie CAWI / CATI z odbiorcami ostatecznymi IF w ramach RPO WSL 2014-2020, n=40.

W ankiecie pytano również o warunek formalny warunkujący uzyskanie wsparcia, tj. zagwarantowanie zabezpieczenia, który był trudny do spełnienia. Jego istnienie zasygnalizowało 32,5% (tj. 13 osób uczestniczących w badaniu ankietowym w podgrupie odbiorców ostatecznych Działania 7.5). Wszyscy oni wskazali na kwestie zabezpieczeń jako trudną do przejścia barierę. Równocześnie, jedynie 1 osoba wskazała, że aktywnie postulowała zmiany w tym zakresie. Można zatem przypuszczać, że – chociaż trudne – kryterium zabezpieczenia jest postrzegane jako racjonalne, tzn. takie, z którym się „nie dyskutuje”.

Dla porównania, pomimo występowania niesprzyjających czynników dla aktywizacji gospodarczej, działania tego typu były wdrażane również w innych regionach. W województwach łódzkim i zachodniopomorskim osiągnięto wysoką wartość rozdysponowania środków tj., ponad 80%, przy czym w województwie zachodniopomorskim była najwyższa alokacja środków wynosząca 3 051 865,86 EUR. Poniżej w tabeli przedstawiono wykorzystanie IF w RPO 2014-2020 poszczególnych województw w zakresie PI 8iii. Można zauważyć (por. Tabela 10), że – mimo zidentyfikowanych trudności – implementacja wsparcia osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej w województwie śląskim przebiegała skuteczniej niż przeciętnie w pozostałych regionach. Dowodzi to trafności i skuteczności parametrów brzegowych wsparcia określonych przez IZ, ale zarazem jest też dobrym prognostykiem postaw przedsiębiorczych w województwie śląskim.

Tabela 10. Wykorzystanie IF w RPO 2014-2020 poszczególnych województw w zakresie PI 8iii

Priorytet inwestycyjny (cele szczegółowe)	Województwo	Wartość środków na realizację IF (w euro)	Wartość rozdysponowanych środków w EUR wg stanu na 31.12.2021 r. (* - 31.12.2020 r.) (% alokacji)	Liczba umów z pośrednikami finansowymi (liczba odbiorców poszczególnych IF)
PI 8iii	Dolnośląskie	3 235 294	2 513 780,45	2

Priorytet inwestycyjny (cele szczegółowe)	Województwo	Wartość środków na realizację IF (w euro)	Wartość rozdysponowanych środków w EUR wg stanu na 31.12.2021 r. (* - 31.12.2020 r.) (% alokacji)	Liczba umów z pośrednikami finansowymi (liczba odbiorców poszczególnych IF)
(rozwój przedsiębiorczości i samozatrudnienia)			(78%)	(184 - pożyczki)
PI 8iii (rozwój przedsiębiorczości)	Lubelskie	972 014,77	520 866,19* (53%)	1 (32 - pożyczki)
PI 8iii (rozwój przedsiębiorczości)	Łódzkie	1 078 939,01	1 075 174,07 (99%)	1 (81 - pożyczki)
PI 8iii (rozwój przedsiębiorczości)	Małopolskie	5 669 764,14	0 (0%)	0 (0 - pożyczki)
PI 8iii (rozwój przedsiębiorczości)	Opolskie	1 290 894,08	847 233,42 (6%)	1 (63 - pożyczki)
PI 8iii (rozwój przedsiębiorczości)	Podkarpackie	5 212 354,19	1 493 298,51 (28%)	5 (104 - pożyczki)
PI 8iii (rozwój przedsiębiorczości)	Podlaskie	1 784 160,14	1 282 619,36 (71%)	1 (76 - pożyczki)
PI 8iii (rozwój przedsiębiorczości)	Świętokrzyskie	8 759 495,21	2 497 465,16* (28%)	1 (148 – pożyczki)
PI 8iii (rozwój przedsiębiorczości)	Zachodniopomorskie	3 497 350,21	3 051 865,86 (87%)	6 (194 – pożyczki)

Źródło: opracowanie własne na podstawie rocznych sprawozdań za 2021 r. z wdrażania RPO 2014-2020 poszczególnych województw (z wyłączeniem województw lubelskiego i świętokrzyskiego, dla których najświeższe dostępne sprawozdanie dotyczyło 2020 r.) oraz Szczegółowych Opisów Osi Priorytetowych RPO 2014-2020 poszczególnych województw (stan na sierpień 2022 r.).

Działanie 10.4. Poprawa stanu środowiska miejskiego

Na podstawie udzielnych informacji w ramach przeprowadzonych wywiadów pogłębianych Działanie 10.4 zostało zaprogramowane w zgodności z Ustawą z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, tj. działania rewitalizacyjne były zgodne z Gminnymi/Miejskimi Programami Rewitalizacji, uchwalonymi przez rady gminy. Podejście to w toku wdrażania okazało się jednocześnie ograniczeniem, gdyż uniemożliwiało realizację projektów poza obszarem rewitalizacji, stanowiącym maksymalnie 20% powierzchni gminy, ustalonym na etapie Programów Rewitalizacji. Założono, że ze względu na skalę rewitalizacji w województwie śląskim proces ten powinien w początkowej fazie objąć obszary najbardziej priorytetowe, spełniające kryteria ustalone w ww. ustawie, na etapie wdrażania utrzymano powyższe założenie i całość alokacji została zagospodarowana.

Działanie 10.4 polegało na realizacji największych, najbardziej złożonych projektów spośród trzech ocenianych Działań. Powodowało to, że grupa docelowa tej formy wsparcia to podmioty najdojrzalsze ekonomicznie, o wysokim poziomie zabezpieczeń. Dlatego też **choć wymagania formalne stawiane wobec nich były dużo wyższe niż w przypadku odbiorców ostatecznych dwóch pozostałych, ewaluowanych Działań, równocześnie były one relatywnie najmniejszą barierą dla implementacji samego Działania 10.4.** Wynikało to z **doświadczenia inwestorów w realizacji podobnych przedsięwzięć: zarówno w aspekcie pozyskiwania finansowania zewnętrznego, jak i obsługi inwestycyjno-budowlanej projektów.** Niemniej, również w ich przypadku dostrzeżono wyraźne, negatywne oddziaływanie kilku czynników zewnętrznych na zainteresowanie realizacją inwestycji, a następnie ich przebieg.

Na podstawie informacji udzielonych przez przedstawicieli spółdzielni i wspólnot mieszkaniowych wynika, iż podmioty te działania rewitalizacyjne realizowały wyłącznie z dotacji w ramach RPO WSL 2014-2020 i jednocześnie wskazywana była potrzeba w zakresie poprawy komunikacji i jakości informacji o możliwości wsparcia zarządzanej przez te podmioty infrastruktury na cele mieszkaniowe i lokalnej społeczności. Podmioty te mają trudność w dotarciu do kompletnych informacji o możliwościach wsparcia z regionalnego programu.

Przede wszystkim, Działanie 10.4 odczuło **konsekwencje wystąpienia pandemii Covid-19**, przejawiające się w czasowym spadku zainteresowania podejmowaniem się nowych projektów. Jednocześnie jednak zwrócono uwagę, że okres ten nie wiązał się z zaniechaniem spłaty zobowiązań czy nawet poważnymi opóźnieniami w tym zakresie wśród pożyczkobiorców. Jeśli jakieś zmiany w harmonogramie spłat wstępowały, to były one dokonywane z poszanowaniem drogi prawnej i nie stanowią problemu dla realizacji Działania w dłuższej perspektywie czasowej.

Wyzwaniem szczególnie odczuwalnym w tym przypadku okazał się **wzrost cen robót oraz materiałów budowlanych**, który powodował podwyższenie całkowitych kosztów inwestycji i przekładał się bądź to na jej odsuwanie w czasie / rezygnację z

niej, bądź też wymuszał zwiększenie zaangażowania środków prywatnych względem poziomu pierwotnie zakładanego. Zdaniem respondentów, było to z pewnością dotkliwie dla inwestorów, jednak w ostatecznym rozrachunku nie przełożyło się na zaległości w spłacie zobowiązań. Zwrócono także uwagę na nabrzmiewający problem **przerwania łańcuchów dostaw**, który może w przyszłości jeszcze bardziej utrudnić nabywanie materiałów budowlanych – bez względu na ich ceny.

Wyzwaniem mogą być również **gospodarcze konsekwencje wojny w Ukrainie, w tym jej wpływ na polski rynek pracy w sektorze budowlanym**. Zwrócono uwagę, że poza implikacjami makroekonomicznymi, najbardziej wymiernym skutkiem konfliktu zbrojnego jest zmniejszenie zasobu kadr świadczących roboty budowlane, co skutkuje podwyższeniem ich cen oraz wydłużeniem czasu oczekiwania na realizację inwestycji.

Wreszcie, rosnąca **inflacja oraz wzrost stóp procentowych** wpływa negatywnie na kondycję odbiorców ostatecznych przynajmniej pośrednio. Jeśli nawet wskazane czynniki nie wpływają w istotnym stopniu na parametry udzielonej pożyczki z RPO WSL 2014-2020, to mogą determinować całłościowy stan finansów danego odbiorcy ostatecznego (por. np. spłacanie innych kredytów komercyjnych jako wyższa pozycja w budżecie danego podmiotu). Jednocześnie jednak, **wzrost kosztu finansowania zewnętrznego w warunkach w pełni rynkowych powoduje relatywne, postępujące poprawianie się atrakcyjności Działania 10.4**.

Wyzwaniami w ramach Działania 10.4 są wreszcie **kwestie formalne wynikające ze specyfiki projektów, które muszą wpisywać się w Gminne Plany Rewitalizacji / Lokalne Plany Rewitalizacji**. Tymczasem system instytucjonalno-prawny dla rewitalizacji w Polsce dość dynamicznie się zmieniał, co wymagało nieustannego śledzenia aktualności w tym zakresie oraz dostosowywania się do zachodzących zmian.

Spośród 8 odbiorców ostatecznych Działania 10.4 objętych badaniem ilościowym, aż 7 uznało oprocentowanie ocenianego instrumentu jako korzystniejsze od oferty dostępnej na rynku komercyjnym. Dla 3 osób postrzeganymi zaletami były niższe opłaty i prowizje lub ich całkowity brak, zaś dla 2 osób – dłuższy okres spłaty był ważną zaletą Działania 10.4. Po 1 badanym oceniło jako korzystniejsze: mniej skomplikowane formalności, krótszy czas oczekiwania na wypłatę środków, możliwość uzgodnienia elastycznego harmonogramu spłat oraz karencję w spłatach.

Najwyżej ocenionym aspektem uzyskanej pożyczki była jej wielkość, z kolei za najbardziej przeciętne uznano wymagania formalne stawiane przed odbiorcami ostatecznymi.

Tabela 11. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Jak Pani/Pan ocenia różne aspekty uzyskanej pożyczki/ mikropożyczki?” [liczba wskazań]

Lista możliwych odpowiedzi	Wysoko	Przeciętnie	Nisko	Trudno powiedzieć
wymogi formalne	0	6	0	2
czasochłonność procedur	1	5	0	2
wielkość udzielanych pożyczek, mikropożyczek	4	3	0	1

Źródło: Badanie CAWI / CATI z odbiorcami ostatecznymi IF w ramach RPO WSL 2014-2020, n=8.

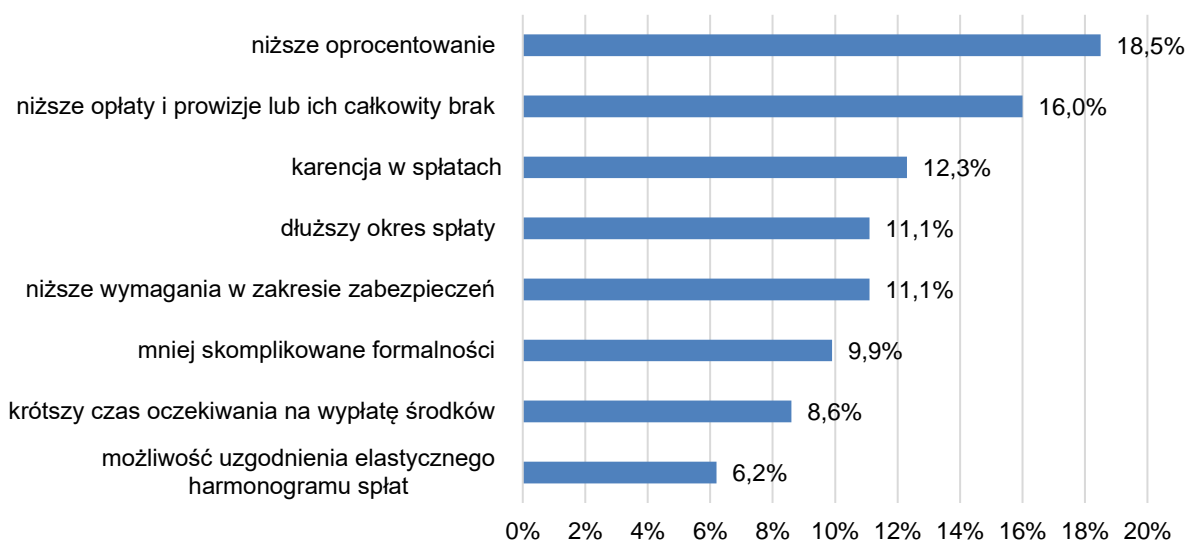
Nikt z badanych nie wskazał, aby istniał warunek formalny warunkujący uzyskanie wsparcia, który byłby dla niego trudny do spełnienia. Jeden z respondentów wskazał jednak, że postulował wprowadzenie zmiany w zakresie wsparcia umożliwiającej traktowanie jako wydatków kwalifikowalnych kosztów remontu mieszkań.¹⁰

Ogólne stymulanty i destymulanty

Poza konkretnymi rozwiązaniami, które były pozytywnie i negatywnie postrzegane przez odbiorców ocenianych Działań, warto również przeanalizować wady i zalety wsparcia publicznego w percepcji tych, którzy go ostatecznie nie uzyskali. Ogółem, w badaniu ilościowym MMŚP z województwa śląskiego, 81 podmiotów (tj. 21,1% ogółu badanych przedsiębiorstw) ubiegało się o pozyskanie zewnętrznego źródła finansowania, z czego 33,3% - źródła finansowania ze środków publicznych ogółem. W grupie zainteresowanych tą formą wsparcia jako najważniejsze czynniki warunkujące zainteresowanie nią wskazano przede wszystkim: niższe oprocentowanie (55,6% wskazań), niższe opłaty i prowizje lub ich całkowity brak (48,1% ankietowanych) czy możliwość karencji w spłatach (37,0% ankietowanych). Natomiast czynniki, które miały najmniejszy wpływ na decyzje w zakresie wykorzystania wsparcia publicznego to możliwość uzgodnienia elastycznego harmonogramu spłat (18,5% ankietowanym) oraz krótszy czas oczekiwania na wypłatę środków (25,9% ankietowanych).

¹⁰ Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa, postulat ten nie był możliwy do spełnienia

Wykres 7. Rozkład odpowiedzi na pytanie "Co skłoniło Państwa firmę do ubiegania się o pozyskanie zewnętrznego źródła finansowania ze środków publicznych?"

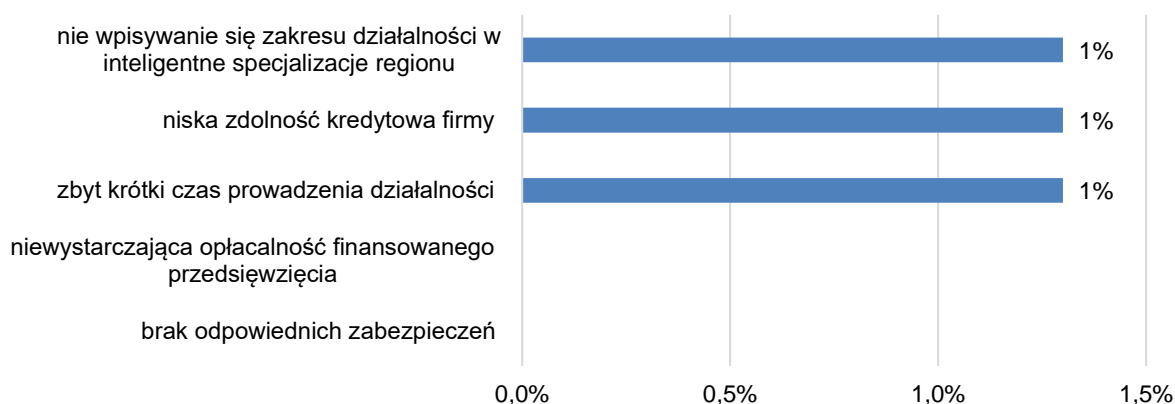

Źródło: Badanie CAWI / CATI z MMŚP, n=81.

Pewnej informacji o tym, co może finalnie powodować niesatysfakcjonujące wdrażanie instrumentów finansowych, dostarcza także wiedza o powodach nieuzyskania finansowania zewnętrznego (lub uzyskania go w niewystarczającej wysokości). Jedynie pojedyncze osoby uczestniczące w badaniu MŚP z województwa śląskiego zdecydowały się podzielić swoim doświadczeniem w tym zakresie, wskazując jako napotkane problemy: niską zdolność kredytową oraz zbyt krótki czas prowadzenia działalności. Należy zauważyć, że te dwa czynniki są jednymi z podstawowych barier dla korzystania z instrumentów finansowych wskazywanych w literaturze przedmiotu¹¹.

¹¹ Por. np. Donaldson C., Corporate debt capacity, Boston 1961 czy The SME Financing Gap. Theory and Evidence. OECD 2006 (Vol. I).

Wykres 8. Rozkład odpowiedzi na pytanie "Dlaczego nie uzyskali Państwo finansowania zewnętrznego lub nie uzyskali finansowania w potrzebnej kwocie?" [% wskazań]

Źródło: CAWI / CATI z MMŚP, n=63.

Podsumowując, czynniki wpływające na wdrażanie instrumentów finansowych w analizowanych działaniach były zbieżne, bez względu na charakter pożyczki: jej grupę docelową oraz parametry. Jeśli chodzi o **czynniki środowiskowe**, w przypadku żadnego z ocenianych **Działań nie były one wskazywane jako bezpośrednia stymulanta lub destymulanta ich wdrażania**. Sygnalizowano jednak, że długotrwałe niejasności w zakresie prawa dot. OZE oraz brak jednoznacznych sygnałów rządowych w zakresie przewidywanego kierunku działań mogły być pośrednią przyczyną ostrożności zarówno decydentów z ramienia IZ, jak i przede wszystkim instytucji wdrażającej instrumenty finansowe oraz potencjalnych pośredników finansowych w zakresie ewentualnego zaangażowania się w ten zakres wsparcia.

Kwestią społeczną, która wydatnie wpływała na skuteczność wsparcia zwrotnego, była **rosnąca popularność tej formy wsparcia i korzyści względem komercyjnych tego typu produktów**. RPO WSL 2014-2020 był kolejnym Programem, w ramach którego przygotowano taką ofertę dla odbiorców ostatecznych; dodatkowo – wsparcie zwrotne było również dostępne na poziomie krajowym, oferowane przez BGK (Ulga termomodernizacyjna) np. na działania termomodernizacyjne. Powodowało to, że pomoc ta była postrzegana jako sprawdzona i relatywnie bezpieczna. Nie zmienia to jednak faktu, że pożyczki i poręczenia są nadal dużo mniej wypromowane wśród odbiorców ostatecznych aniżeli wsparcie bezzwrotne i wyzwaniem dla kolejnej perspektywy finansowej będzie dalsze budowanie ich „marki”.

W opinii pośredników finansowych zachodzą pozytywne zmiany w zakresie odbioru IF przez odbiorców końcowych i korzyści z nimi związanych. O ile rośnie liczba podmiotów, które doceniają mniejszy zakres obciążeń administracyjnych związanych z wnioskowaniem, a następnie sprawozdawczością w przypadku instrumentów

finansowych, to jednak nadal dla większości odbiorców ostatecznych znaczenie ma rachunek ekonomiczny – a w przeważającej większości dotacja okazuje się finansowo korzystniejsza od pożyczki. Niemniej, takie podejście reprezentują głównie podmioty o mniejszych możliwościach rozwojowych i na wczesnych etapach rozwoju.. Im bardziej dojrzałe, rozwinięte firmy, tym mniejsza skłonność do przedkładania czasu i wysiłku ich pracowników ponad koszty finansowe. Jeśli chodzi o trendy demograficzno-społecznej, to nie zmieniły się one na tyle istotne względem okresu programowania, aby stanowić czynnik wpływający istotnie na implementację. Zaznaczyć należy, iż wdrażane IF w województwie śląskim wpływają pozytywnie na rozwój społeczno-gospodarczy. Przejawia się to m.in. w postaci tworzenia nowych miejsc pracy (Działanie 3.4), pobudzenia przedsiębiorczości, przeciwdziałania nierównościom społecznym. Reasumując, jest to zgodne z celami Europejskiego Funduszu Społecznego (Działanie 7.5) oraz dążeniem do poprawy jakości życia w miastach w wyniku działań rewitalizacyjnych (Działanie 10.4). Dla osiągnięcia optymalnych efektów wsparcia istotne znaczenie miał np. w Działaniu 10.4 wymóg wykazywania efektów społecznych dzięki realizacji inwestycji wspartej pożyczką, w Działaniu 7.5 przeciwdziałanie nierównościom społecznym (np. poprzez wsparcie osób bezrobotnych, ubogich pracujących czy w inny sposób oddalonych od rynku pracy lub wymagających wsparcia w zmianie sytuacji życiowej) zgodnie z celami Europejskiego Funduszu Społecznego.

Bez wątplenia wyzwaniem, które absorbowało wiele uwagi i sił przedsiębiorstw, było dostosowanie się do realiów **Nowego Ładu. Zmiana zasad opodatkowania i oskładkowania pracy to ważny czynnik polityczny**, który zamrażał realizację wielu projektów inwestycyjnych w gospodarce. Firmy na ogół ostrożnie podchodzą do równoległej transformacji różnych wymiarów swojego funkcjonowania, dlatego stojąc przed wyzwaniem podatkowym, odraczały one podejmowanie wymagających inwestycji. Innym, istotnym wyzwaniem, które miało korzenie m.in. polityczno-technologiczne, okazało się **przerwanie łańcuchów dostaw**. Oczekiwanie na sprzęt, który miał być podstawą kreowania przewagi konkurencyjnej poprzez tzw. ucieczkę do przodu wobec konkurencji, istotnie obniżało wartość oczekiwaną z realizacji potencjalnych projektów i tym samym mogło zmniejszać zainteresowanie ich realizacją.

Co ciekawe, w wypowiedziach respondentów **nie wybrzmiały czynniki technologiczne**, które wpływałyby na realia korzystania z pożyczek i poręczeń. Być może zadziało się tak, ponieważ innowacyjność – przynajmniej na poziomie firmy – jest co do zasady immanentną cechą analizowanych przedsięwzięć, stąd nie była ona traktowana jako element wymagający dodatkowego namysłu.

Wreszcie, **kluczowe dla wdrażania instrumentów finansowych – zarówno w perspektywie strony podażowej, jak i popytowej – okazały się czynniki ekonomiczne**. Początkowo dobra sytuacja makroekonomiczna i stabilne prognozy dla Polski zachęcały do inwestycji. W miarę rosnącej inflacji oraz wzrostu stóp procentowych, rosła ostrożność konsumentcka i spadała skłonność do realizacji

projektów rozwojowych – przy czym na ogół były one odraczone / zamrażane niż zaniechane. Warto zauważyć, że wzrost stóp procentowych poprawił relatywną atrakcyjność oferty w ramach RPO WSL 2014-2020 względem finansowania komercyjnego (por. np. brak oprocentowania kapitału z funduszy europejskich), jednak sam budżet firm był często bardziej napięty z uwagi na rosnące koszty realizacji pozostałych zobowiązań (np. komercyjnych kredytów, konieczności nabywania środków nakładczych po wyższych cenach). Wyzwaniem na poziomie systemowym okazały się również niskie koszty zarządzania przewidziane w Programie (które jednak wynikały z decyzji UE, a nie samej IZ). Jak wskazywano, mogła to być bariera wejścia dla niektórych podmiotów, które nie mają działalności misyjnej pozwalającej im „rekompensować” (choćby symbolicznie) brak wymiernych korzyści finansowych.

Propozycje rozwiązań systemowych ukierunkowanych na poprawę wdrażania instrumentów finansowych

Problem badawczy nr A3. Rozwiązania systemowe

3. Jakie można wskazać rozwiązania systemowe niwelujące zidentyfikowane i przewidywane bariery/problemy we wdrażaniu instrumentów finansowych oraz działania usprawniające tak aby wdrażanie przebiegało skuteczniej?

W perspektywie finansowej 2014-2020 możliwe były trzy modele wdrażania instrumentów finansowych:

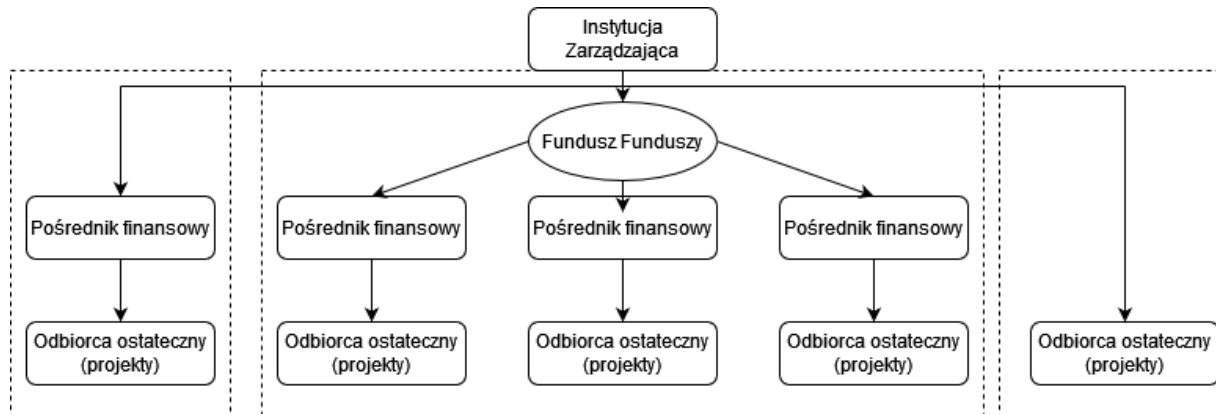
- przez zainwestowanie w kapitał już istniejących lub nowo utworzonych podmiotów zajmujących się wdrażaniem instrumentów finansowych, czyli pośredników finansowych – art. 38 ust. 4(a),
- przez powierzenie przez IZ całego procesu wdrażania wyspecjalizowanym pośrednikom – art. 38 ust. 4(b); w takim wariantcie środki programu operacyjnego muszą być zorganizowane w formule tzw. funduszu funduszy, tj. w formule rachunku powierniczego lub wydzielonego bloku finansowego – art. 38 ust. 6;
- samodzielnie przez IZ (ale tylko w odniesieniu do instrumentu pożyczkowego i poręczeniowego), tj. bez pośrednika – art. 38 ust. 4(c)¹².

Formalnie, dopuszczalne też było rozwiązanie polegające na wykorzystaniu

¹² Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006.

wszystkich lub niektórych z ww. opcji wdrażania instrumentów finansowych. Model mieszany może mieć zastosowanie w szczególności, jeżeli instrumenty finansowe były przewidziane w różnych obszarach wsparcia i różniły się między sobą swoją istotą (np. równocześnie zaplanowano wsparcie dłużne i kapitałowe). W praktyce jednak, poszczególne IZ decydowały się najczęściej na wybór i konsekwentne stosowanie jednego rozwiązania (modelu wdrażania).

Rysunek 1. Możliwe modele wdrażania instrumentów finansowych

Źródło: Financial instruments in Cohesion Policy 2014-2020, konsorcjum EIPA-Ecorys-PwC na zlecenie Komisji Europejskiej i EBI¹³.

Wariant bezpośredniego wdrażania instrumentów finansowych był dotychczas najrzadziej stosowany historycznie (w perspektywie 2007-2013, myśląc o całej UE), zaś w perspektywie finansowej 2014-2020 kolejne regiony odstępowały od niego. W Polsce rozwiązanie to nie było stosowane, co może wynikać z jego nieuwzględnienia w ustawie wdrożeniowej¹⁴. Nawet, jeśli formalnie było ono możliwe (por. prymat prawa UE nad prawem krajowym), to jednak regiony stosowały się do zaleceń ówczesnego Ministerstwa Rozwoju Regionalnego. Zaletą może tu być prosty mechanizm dystrybucji, krótkie ścieżki decyzyjne, szybkość uruchamiania procedur wyboru odbiorców ostatecznych oraz niskie koszty zarządzania systemem wdrożeniowym. Wady tego rozwiązania są jednak bardzo dotkliwe i obejmują: konieczność zapewnienia wystarczających zasobów dla aktywnego pozyskiwania odbiorców ostatecznych (do udziału w projektach), brak know-how (finansowego, bankowego) niezbędnego do konstrukcji bardziej złożonych warunków dystrybucji instrumentów finansowych. Rozwiązanie to nie było obecne w województwie śląskim i nie rekomenduje się jego rozważania w przyszłości. W praktyce, najlepsze wyniki wydaje się bowiem osiągać w wyniku specjalizacji instytucjonalnej, zaś Urząd

¹³ Oryginalnie, w opracowaniu stosowany jest termin „beneficjent ostateczny”, jednak dla zachowania spójności w raporcie użyto określenia „odbiorca ostateczny”. Pojęcia ta były w perspektywie finansowej 2014-2020 traktowane synonimicznie, chociaż drugie było stosowane częściej.

¹⁴ Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 (Dz.U.2014.1146 z późn. zm.).

Marszałkowski nie jest instytucją finansową i powinien skoncentrować się na swoich podstawowych funkcjach, tzn. określaniu warunków ramowych wsparcia, jego monitorowaniu i egzekwowaniu.

W perspektywie 2007-2013 najczęściej (tj. w 9 regionach) stosowany był model, w którym IZ wybierała bezpośrednio pośredników finansowych w drodze konkursów art. 28 ust 1 ustawy o zasadach polityki rozwoju z dnia 6 grudnia 2006 r., z pominięciem poziomu Funduszu Funduszy. W latach 2014-2020 tego rodzaju rozwiązanie nie było stosowane. Choć w mniejszym stopniu niż model opisany powyżej, ten schemat wsparcia również wymusza na IZ posiadanie / rozwijanie wysokich kompetencji z zakresu finansów, prawa bankowego itd. W tym przypadku, rolą IZ jest nie tylko określanie strategicznych kierunków implementacji, ale również określanie szczegółowych parametrów pożyczek, poręczeń itd., wdrażanych przez poszczególnych pośredników finansowych. Wymaga to specyficznego *know-how*, jest czasochłonne, pracochłonne oraz wiązałoby się z koniecznością powołania całkiem nowej komórki organizacyjnej dedykowanej wyłącznie temu zadaniu (w stopniu daleko wyższym aniżeli realizuje to aktualnie Referat Instrumentów Finansowych). Dlatego ani ten model wdrażania, ani rozwiązania nim inspirowane nie są polecane do wykorzystania w ramach FE SL 2021-2027.

Formuła funduszu funduszy w okresie 2007–2013 była drugą co do częstości stosowania w kraju, zaś w perspektywie 2014-2020 jej popularność i znaczenie wzrosło. Przede wszystkim – co najważniejsze w kontekście niniejszego badania – takie rozwiązanie przyjęto również w RPO WSL 2014-2020, gdzie IZ powierzyła wdrażanie instrumentów finansowych dwóm podmiotom z grupy EBI, tzn. samemu EBI oraz EFI. W okresie programowania były prowadzone rozmowy również z wiodącym menadżerem funduszu funduszy w skali kraju, tzn. BGK, jednak ostatecznie uznano ofertę EFI za korzystniejszą i to z nim podpisano umowę. Pośrednicy finansowi dla każdego z Działań zostali wskazani w Podrozdziale 3.1 Skuteczność wsparcia. Generalnie, mieliśmy do czynienia zarówno z lokalnymi instytucjami, jak i ogólnopolskim bankiem o międzynarodowych powiązaniach kapitałowych.

Zaletami regionalnych (czy wręcz lokalnych – por. Stowarzyszenie Bielskie Centrum Przedsiębiorczości, Fundusz Górnośląski) instytucji jest dobra znajomość regionalnego rynku oraz wyrobiona pozycja na nim, a także doświadczenie we współpracy z IZ oraz postrzeganie jej w kategoriach strategicznych (tj. realizacja celów statutowych z zakresu rozwoju regionalnego, a nie jedynie osiąganie zysków finansowych). O ile wskaźniki liczbowe nie wskazują jednoznacznie na wyższość instytucji lokalnych/regionalnych nad ogólnopolskimi, to jednak kwestia ta pojawiała się w toku wywiadów jakościowych. Zdaniem większości badanych przedstawicieli strony systemowej oraz reprezentantów podmiotów wdrażających instrumenty finansowe, dostrzegane jest większe zaangażowanie pracowników lokalnych instytucji w pracę z potencjalnym wnioskodawcą, pomoc w przygotowaniu wniosku i realizację projektu. W mniejszych podmiotach możliwa jest też większa

indywidualizacja wsparcia, podczas gdy duże instytucje stawiają na efekty skali wynikające z licznej implementacji zbliżonych rozwiązań.

W teorii finansów publicznych zwraca się uwagę, że do kluczowych zalet tego modelu należą elastyczność i możliwość dywersyfikacji portfela inwestycji. W efekcie, możliwe jest osiągnięcie efektu skali (zarówno w znaczeniu finansowym dla wdrażanego instrumentu, jak i w znaczeniu organizacyjnym – np. dla efektywności podejmowanych działań informacyjno-promocyjnych). Na pewno nie zalecamy całościowego skoncentrowania wszystkich obszarów wsparcia w ramach jednego Funduszu Powierniczego, gdyż takie rozwiązanie z kolei cechowałoby się brakiem dywersyfikacji ryzyka na poziomie makro. Rekomendujemy jednak, żeby analogicznie do perspektywy finansowej 2014-2020, współpracować z dwoma podmiotami wdrażającymi instrumenty finansowe, wydzielając każdemu z nich spójny zakresowo obszar interwencji. Aktualnie, do roli tej pretendują EBI, EFI oraz BGK. Wydawanie kluczowych rozstrzygnięć czy nawet zdecydowanych rekomendacji jest niewłaściwe bez zapoznania się z dokładną ofertą tychże instytucji, to zaś jest niemożliwe z uwagi na warunki konkurencji rynkowej. Bardzo ostrożnie sugerujemy jednak, by strukturę managerów Funduszy Powierniczych zaplanować w taki sposób, aby czerpała ona z najlepszych praktyk i doświadczeń zarówno na poziomie UE, jak i krajowym. W tym kontekście zatem „wzmocnieniu” powinna ulec rola BGK. Posiada on dostęp do specjalistycznego doświadczenia w zarządzaniu instrumentami finansowymi, a także zaplecza technicznego i sprawdzonych regulacji. Będąc polskim bankiem rozwoju, BGK blisko współpracuje z polskimi resortami rządowymi. Równoczesna współpraca z grupą EBI oraz BGK byłaby dla IZ szansą dla potencjalnie szybszego, efektywniejszego i wielotorowego pozyskiwania informacji operacyjnych dot. wsparcia zwrotnego, które poszczególne instytucje otrzymywałyby od instytucji je nadzorujących.

Zaletą BGK jest także jego zainteresowanie i potencjalne zaangażowanie w realizację instrumentów finansowych (wszystkich lub choćby wybranych) wdrażanych centralnie, analogicznie do roli pełnionej w perspektywie finansowej 2014-2020. W przypadku, gdyby BGK posiadał w swoim portfolio produkty potencjalnie komplementarne / konkurencyjne (w zależności od szczegółowych parametrów), bank ten w swoim własnym interesie miałby takie doprecyzowanie demarkacji między poszczególnymi instrumentami wsparcia, aby były one wzajemnie synergiczne (nie zaś konkurencyjne względem siebie).

Choć nie rekomendujemy wykorzystania instrumentów gwarancyjnych w FE SL 2021-2027, to jednak trzeba zauważyć, że dla kredytów regwarantowanych przez BGK banki nie muszą tworzyć rezerw, co mogłoby być dodatkową zachętą do angażowania się w taką współpracę.

Poza strukturą wdrażania instrumentów finansowych, ważny – a pośrednio wynikający z wyboru modelu systemu wdrażania – jest tryb wyboru pośredników finansowych. Zdecydowanie „korzystniejsze” (bardziej elastyczne) jawią się procedury konkursowe EBI aniżeli standardowe procedury w ramach prawa zamówień publicznych, co w wywiadzie przyznał sam przedstawiciel tej instytucji. W

przypadku trybu przetargowego, raz określone warunki współpracy są trudne do zmiany, a duża waga kryterium ceny może negatywnie przekładać się na docelową jakość kooperacji. Wykorzystanie procedur konkursowych opartych na dyrektywach zamówieniowych byłoby więc szczególnie ważne w obszarach obarczonych wysokim poziomem ryzyka (np. cechujących się brakiem uprzednich doświadczeń z zakresu wdrażania wsparcia zwrotnego, silnie warunkowanych czynnikami zewnętrznymi – w przypadku FE SL 2021-2027 można za takie obszary uznać wymiar środowiskowy wsparcia).

Przeprowadzone badania terenowe nie wykazały zasadniczo istnienia barier systemowych we wdrażaniu instrumentów finansowych. Choć sygnalizowano pewne trudności (por. np. procedura zamówień publicznych przy wyborze pośredników finansowych, wyzwania prawne związane z uwarunkowaniami realizacji projektów rewitalizacyjnych¹⁵), to jednak żadna z badanych stron – ani przedstawiciele IZ, ani reprezentanci BGK, EFi czy pośredników finansowych – nie opisała ich jako czynników całościowo uniemożliwiających im realizację poczynionych zamierzeń.

¹⁵ Przede wszystkim, ogólny wymóg wielowymiarowej komplementarności projektów, ich zgodności z programami rewitalizacji przy równoczesnej zmianie LPR na GRP i czasowym „zawieszeniem” możliwości realizacji tego typu przedsięwzięć na czas zmiany programu.

Ex ante zaplanowanego wsparcia w ramach FE SL 2021-2027 (za wyjątkiem zakresów interwencji finansowanych ze środków FST) z wykorzystaniem finansowania zwrotnego oraz mieszanego

Zasadność stosowania instrumentów finansowych / finansowania mieszanego

Problem badawczy nr B1. Ocena możliwości zastosowania instrumentów finansowych / finansowania mieszanego

1. Ocena możliwości zastosowania instrumentów finansowych/finansowania mieszanego (szanse na odpowiedni popyt, skuteczne wdrożenie, doświadczenie z poprzednich perspektyw 2007-2013, 2014-2020) ze szczególnym uwzględnieniem zakresów interwencji w FE SL 2021-2027 wskazanych we Wprowadzeniu, w opisie Pytania 1 w ramach Problemu badawczego B.

Kontekst: finansowanie działalności przedsiębiorstw przy wykorzystaniu instrumentów finansowych

Analiza skali wykorzystania przez firmy reprezentujące poszczególne sekcje PKD instrumentów finansowych, jakimi są kredyty bankowe i pożyczki, pokazuje, że **najwyższy poziom finansowania działalności kredytami bankowymi i pożyczkami w województwie śląskim charakteryzował sekcje: C – Przetwórstwo przemysłowe (39,5% ogólnej wartości finansowania środkami z tego źródła w przekroju wszystkich sekcji PKD) oraz D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych (20,6%),** co zasadniczo odzwierciedla strukturę ogólnopolską, gdzie obie te sekcje również mają największy udział w finansowaniu działalności przy wykorzystaniu kredytów bankowych i pożyczek (Wykres 9)¹⁶.

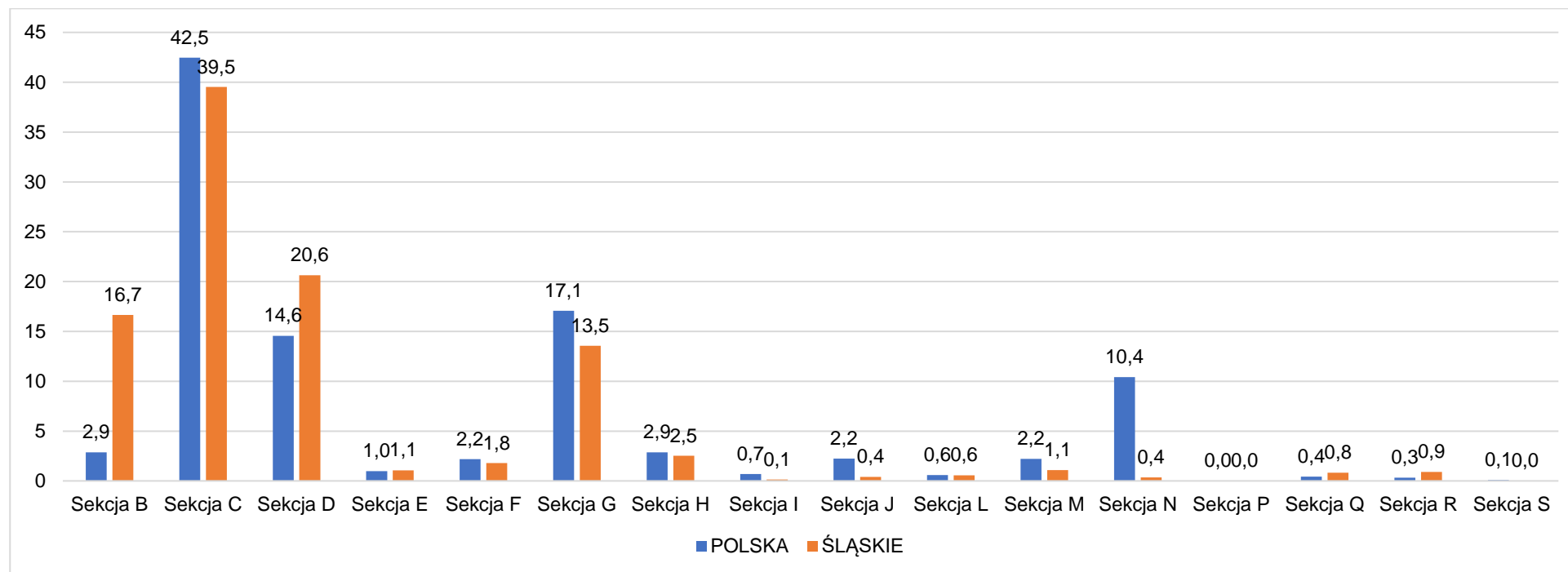
Największe odchylenia w porównaniu z rozkładem ogólnopolskim cechują sekcje: B – Górnictwo i wydobywanie oraz N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca. **W przypadku sekcji B jej udział w finansowaniu działalności firm kredytami bankowymi i pożyczkami jest w województwie śląskim znacząco wyższy (16,7%) w porównaniu ze średnią ogólnopolską (2,9%),** zaś w przypadku sekcji N sytuacja jest odwrotna (0,4% wobec 10,4%).

Udział kredytów bankowych i pożyczek w przychodach z całokształtu działalności przedsiębiorstw w województwie śląskim jest nieco wyższy (5,8%)

¹⁶ Dane dotyczą podmiotów gospodarczych prowadzących księgi rachunkowe i zobowiązanych do sporządzania co kwartał sprawozdania o przychodach, kosztach i wyniku finansowym - F-01/I-01, w których liczba pracujących wynosi 50 i więcej osób.

aniżeli średnio w Polsce (4,6%) (Wykres 10). W przekroju wg sekcji PKD 2007 udział tych instrumentów finansowych w przychodach ogółem jest w województwie śląskim najwyższy w przypadku podmiotów sekcji B – Górnictwo i wydobywanie (15,6%), D – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych (14,0%) i M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (7,2%). Zwłaszcza podmioty sekcji B i D w województwie śląskim w istotnie wyższym stopniu wykorzystują te źródła finansowania działalności. Od profilu krajowego znacznie odbiega – choć w drugą stronę – w województwie śląskim także intensywność wykorzystania kredytów bankowych i pożyczek w przypadku sekcji N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca (wskaźnik udziału kredytów bankowych i pożyczek w przychodach ogółem wynoszący 28,2% w Polsce i zaledwie 2,5% w Śląskim) oraz sekcji I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (odpowiednio 8,2% i 3,8%).

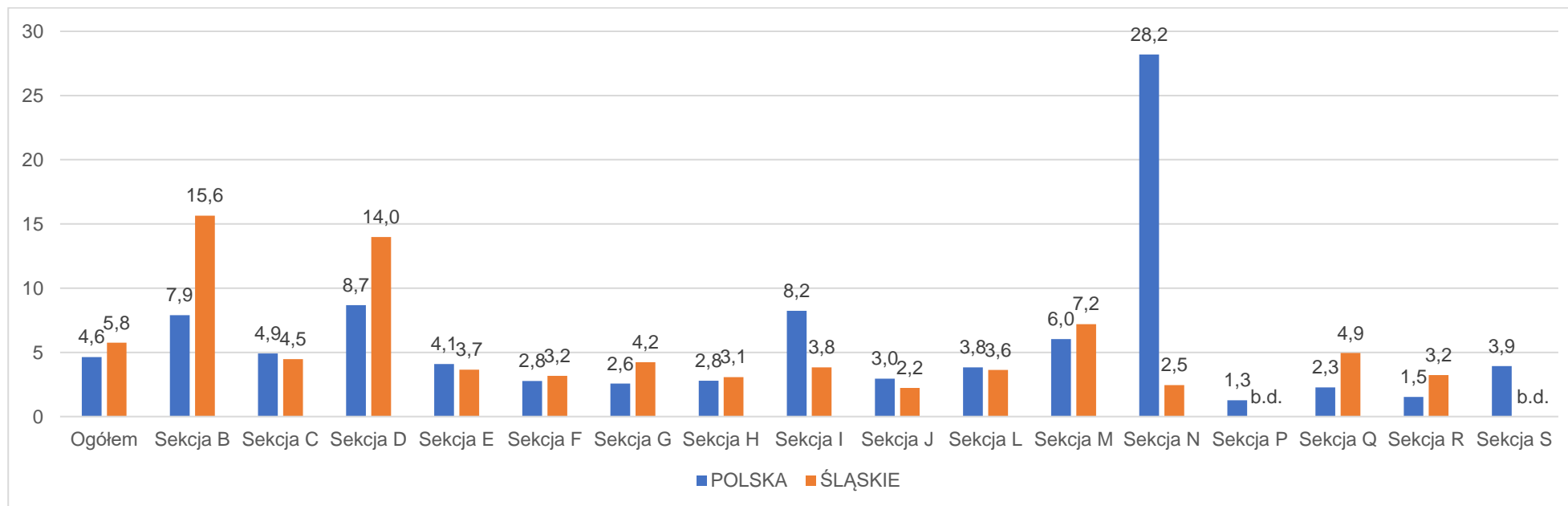
Wykres 9. Udział kredytów bankowych i pożyczek w finansowaniu działalności firm wg sekcji PKD 2007, 2021 (%)

Sekcja B - Górnictwo i wydobywanie; Sekcja C - Przetwórstwo przemysłowe; Sekcja D - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych; Sekcja E - Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją; Sekcja F – Budownictwo; Sekcja G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle; Sekcja H - Transport i gospodarka magazynowa; Sekcja I - Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi; Sekcja J - Informacja i komunikacja; Sekcja L - Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości; Sekcja M - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; Sekcja N - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca; Sekcja P – Edukacja; Sekcja Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna; Sekcja R - Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją; Sekcja S - Pozostała działalność usługowa

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Wykres 10. Udział kredytów bankowych i pożyczek w przychodach z całokształtu działalności (przychodach ogółem) wg sekcji PKD 2007, 2021 (%)

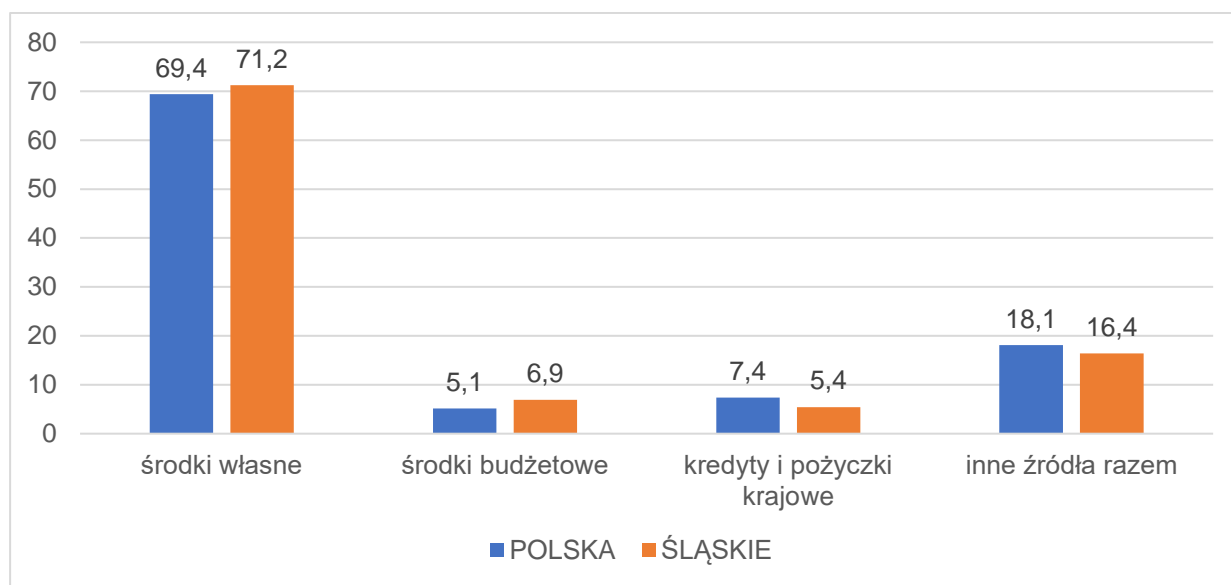

Sekcja B - Górnictwo i wydobywanie; Sekcja C - Przetwórstwo przemysłowe; Sekcja D - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych; Sekcja E - Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją; Sekcja F – Budownictwo; Sekcja G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle; Sekcja H - Transport i gospodarka magazynowa; Sekcja I - Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi; Sekcja J - Informacja i komunikacja; Sekcja L - Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości; Sekcja M - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; Sekcja N - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca; Sekcja P – Edukacja; Sekcja Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna; Sekcja R - Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją; Sekcja S - Pozostała działalność usługowa

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Przedsiębiorstwa województwa śląskiego w niższym stopniu niż ogół podmiotów w kraju finansuje nakłady inwestycyjne¹⁷ środkami pochodzącymi z kredytów i pożyczek krajowych (5,4% wobec średniej ogólnopolskiej wynoszącej 7,4%), co ilustruje Wykres 11. Jednocześnie większy udział w finansowaniu nakładów inwestycyjnych mają środki własne (71,2% wobec 69,4% dla kraju) i środki budżetowe (odpowiednio 6,9% vs. 5,1%).

Wykres 11. Źródła finansowania nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach, 2020 (%)

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

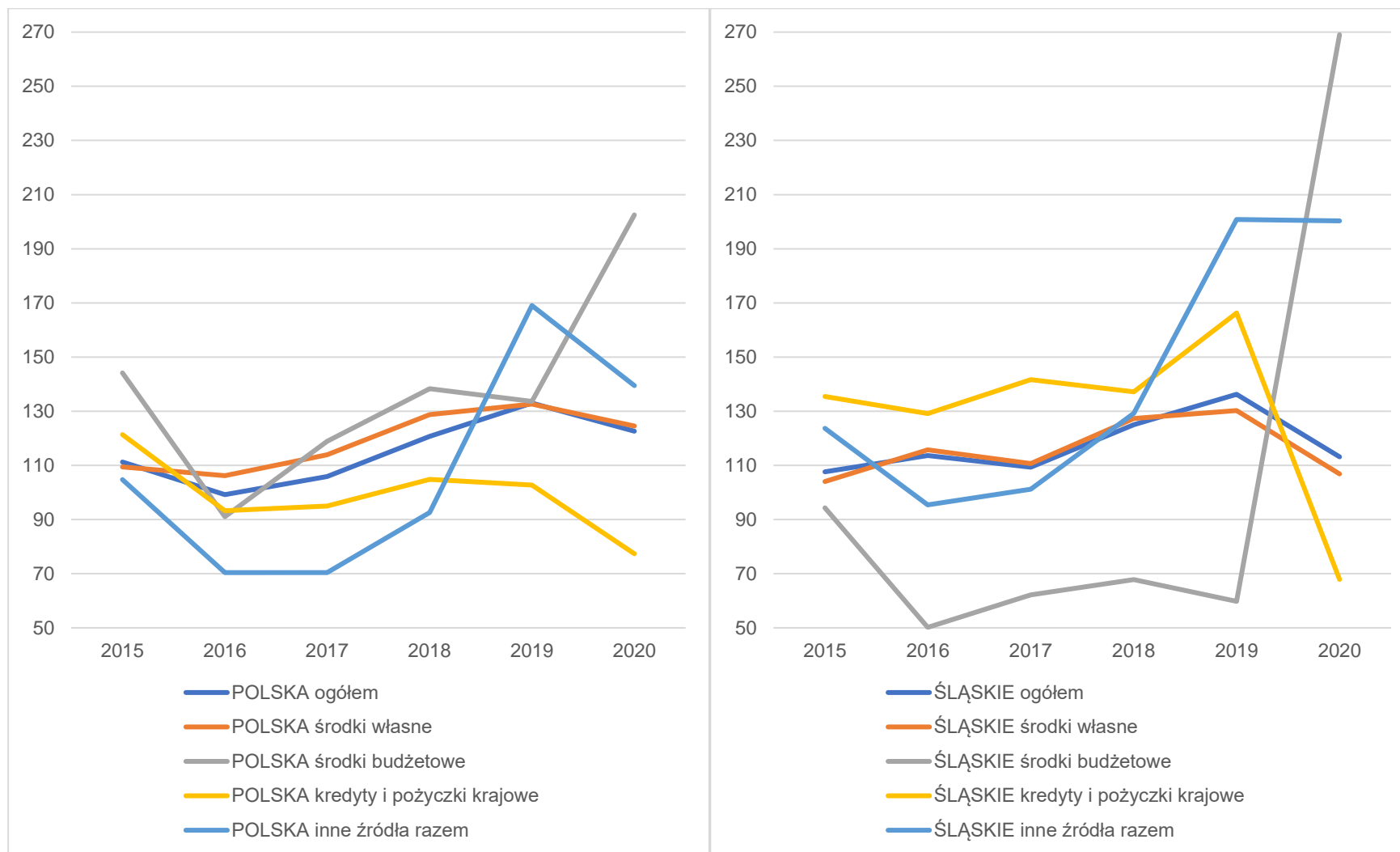
Jak pokazują dane zamieszczone na Wykres 12, **w latach 2015-2019 udział kredytów i pożyczek krajowych w strukturze źródeł finansowania nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach systematycznie rósł w województwie śląskim**. I to w tempie wyższym aniżeli finansowanie środkami własnymi i środkami budżetowymi (w tym drugim przypadku wręcz znacząco malał) oraz wyższym aniżeli średnio w Polsce. W roku 2020 nastąpił silny spadek finansowania nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach, przede wszystkim za sprawą istotnego obniżenia wykorzystania kredytów i pożyczek krajowych, a w mniejszym stopniu także za sprawą zmniejszenia finansowania środkami własnymi.

Te zmiany można w dużej mierze przypisać wpływowi pandemii wywołanej Covid-19, która zdestabilizowała plany rozwojowe przedsiębiorstw, choć należy również zauważyć, że skala spadku finansowania nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach kredytami i pożyczkami krajowymi oraz środkami własnymi była w województwie śląskim znacznie głębsza aniżeli średnio w Polsce. Brak jest pogłębionych badań w tym zakresie, jednak analiza danych wyjściowych wskazuje

¹⁷ Nakłady inwestycyjne to nakłady finansowe lub rzeczowe, których celem jest stworzenie nowych środków trwałych lub ulepszenie (przebudowa, rozbudowa, rekonstrukcja lub modernizacja) istniejących obiektów majątku trwałego, a także nakłady na tzw. pierwsze wyposażenie inwestycji.

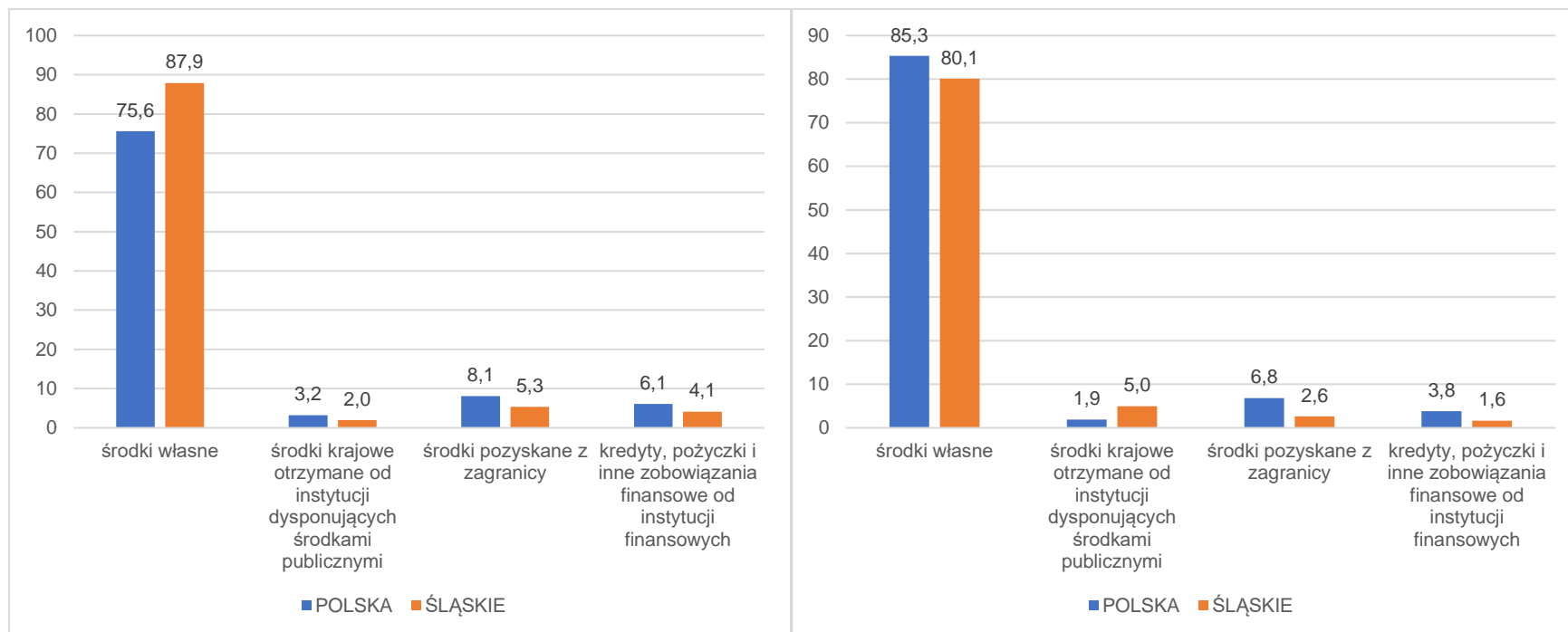
na możliwe wystąpienie tzw. efektu bazowego (tzn. w 2019 r. w Polsce wartość pożyczek i kredytów krajowych w województwie śląskim wynosiła 166,3% wartości z 2014 r., zaś dla Polski – jedynie 102,7%; powodowało to, że „przeźreń” do ew. rezygnacji z tej formy finansowania przez firmy w województwie śląskim była relatywnie większa).

Wykres 12. Źródła finansowania nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach, 2015-2020 (rok 2014 = 100)

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Wykres 13. Źródła finansowania działalności innowacyjnej przez przedsiębiorstwa przemysłowe (z lewej strony) i przedsiębiorstwa z sektora usług (z prawej strony), 2020 (%)

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Zarówno przedsiębiorstwa przemysłowe jak i przedsiębiorstwa z sektora usług województwa śląskiego w mniejszym stopniu aniżeli przedsiębiorstwa z innych regionów Polski reprezentujące te sektory wykorzystują kredyty, pożyczki i inne zobowiązania finansowe od instytucji finansowych w celu finansowania działalności innowacyjnej (Wykres 13). Oznacza to, że z jednej strony popyt na tego typu wsparcie istnieje, a z drugiej – że należy ostrożnie szacować jego wielkość.

W przypadku przedsiębiorstw przemysłowych głównym źródłem finansowania działalności innowacyjnej są środki własne – 87,9% nakładów na tę działalność w województwie śląskim stanowią środki własne (75,6% średnio w Polsce), przy niewielkim udziale kredytów, pożyczek i innych zobowiązań finansowych od instytucji finansowych (4,1%). Podobnie relacje kształtują się w przypadku przedsiębiorstw z sektora usług, gdzie udział kredytów, pożyczek i innych zobowiązań finansowych od instytucji finansowych jest w województwie śląskim jeszcze niższy (1,6% wobec średniej ogólnopolskiej na poziomie 3,8%). Jednocześnie, w przypadku firm z sektora usług, mamy ponadprzeciętne zainteresowanie firm z województwa śląskiego korzystaniem z środków krajowych otrzymanych od instytucji dysponujących środkami publicznymi. To argument za tym, żeby planować instrumenty finansowe w analizowanym obszarze wspierania innowacyjności, nawet jeśli szacowanie luki finansowej musi być przeprowadzone szczególnie skrupulatnie. Śląskie przedsiębiorstwa miały jak dotąd do dyspozycji inne – bardziej preferowane, bo tańsze względem kredytów, pożyczek i innych zobowiązań finansowych od instytucji finansowych – możliwości finansowania działalności innowacyjnej.

Jak pokazują dane zamieszczone na Wykres 14 i Wykres 15, fluktuacja wielkości finansowania działalności innowacyjnej przy wykorzystaniu różnych źródeł przez śląskie przedsiębiorstwa zarówno przemysłowe, jak i usługowe była w latach 2015-2020 dalece większa aniżeli ogólnie w Polsce. Jednocześnie należy zauważyć, że na przestrzeni lat 2015-2020 wolumen nakładów przeznaczanych na ten cel przez przedsiębiorstwa przemysłowe zmniejszył się, zaś przez przedsiębiorstwa z sektora usług zwiększył się. Powyższą prawidłowość można zaobserwować zarówno w przypadku śląskich przedsiębiorstw, jak i ogółem dla kraju.

Dane GUS zawarte w publikacji *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2018-2020*¹⁸ z 2022 roku wskazują, że **23,6% (szacowana wartość nominalna – 255) przedsiębiorstw przemysłowych o liczbie pracujących 10 i więcej osób z terenu województwa śląskiego wnioskowało o kredyt, pożyczkę lub inne zobowiązanie finansowe od podmiotów zewnętrznych, z czego 21,8% je uzyskało (szacowana wartość nominalna – 235)**. Wielkości te są nieznacznie wyższe od analogicznych dla Polski wynoszących odpowiednio 22,9% i 21,3%.

W 2020 r. nakłady na działalność innowacyjną śląskich przedsiębiorstw zostały sfinansowane za pomocą kredytów, pożyczek i innych zobowiązań finansowych od instytucji finansowych kwotą 114,8 mln zł¹⁹.

¹⁸ GUS, *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2018-2020*, Warszawa 2022;

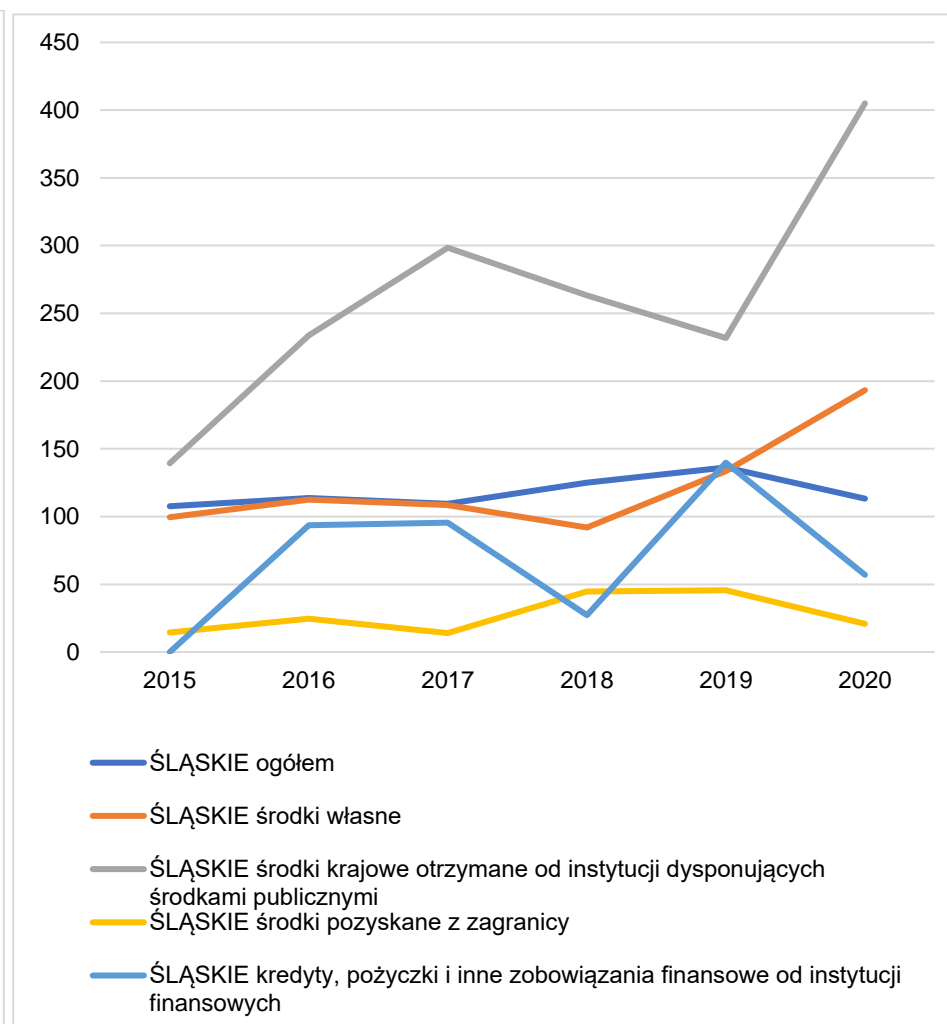
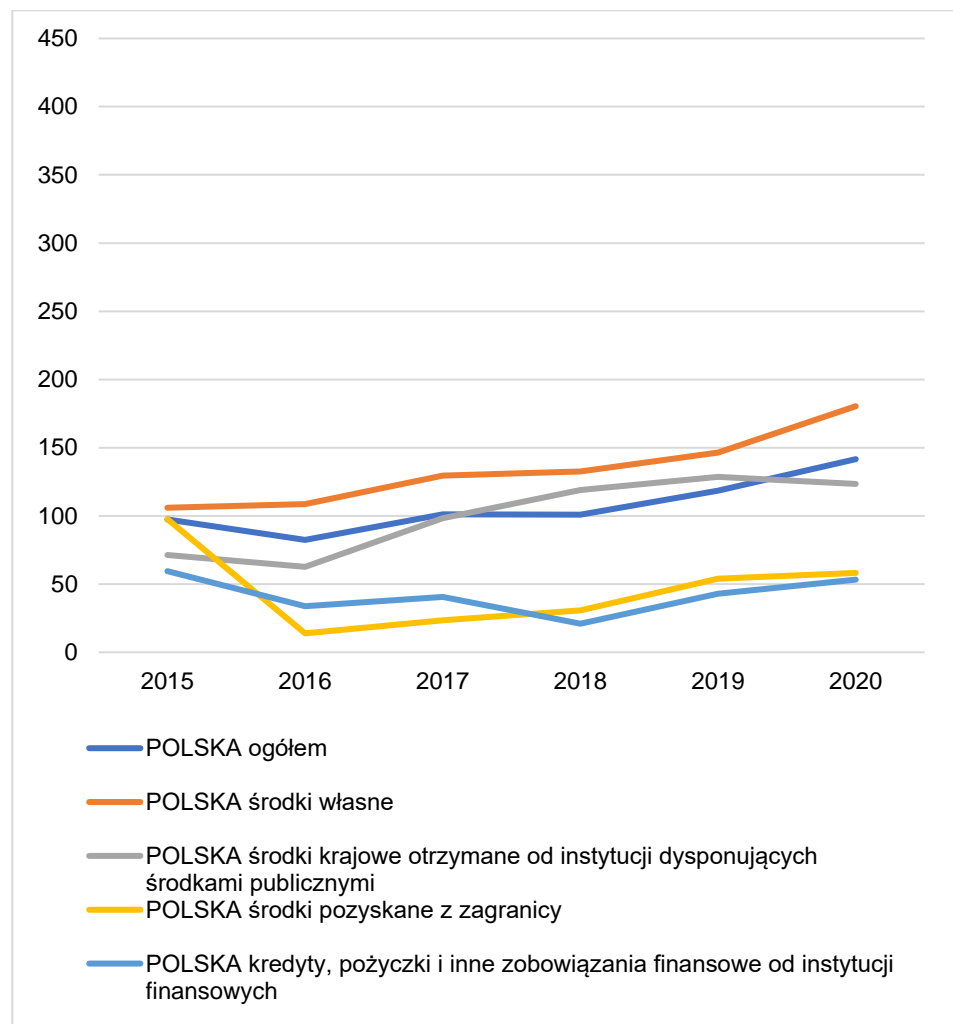
¹⁹ Tamże.

Przedsiębiorstwa z sektora usług w nieco tylko większej skali wnoszą o kredyt, pożyczkę lub inne zobowiązanie finansowe od podmiotów zewnętrznych i je uzyskują. Wśród przedsiębiorstw śląskich tego sektora 26,9% (szacowana wartość nominalna – 1025) przedsiębiorstw o liczbie pracujących 10 i więcej osób wystąpiło z takim wnioskiem (24,9% w Polsce), zaś finansowanie w tej formie uzyskało 26,1% (szacowana wartość nominalna – 994) (23,2% w Polsce).

W przekroju wg wielkości przedsiębiorstwa²⁰ **najbardziej zainteresowane tą formą finansowania działalności innowacyjnej są w Polsce w grupie przedsiębiorstw przemysłowych firmy średnie o liczbie pracujących 50-249 osób** (28,4% wobec 24,5% w przypadku firm dużych o liczbie pracujących 250 osób i więcej oraz 21,1% w przypadku firm małych o liczbie pracujących 10-49 osób). Firmy średniej wielkości cechuje też najwyższa skuteczność tych starań (26,6% otrzymało finansowanie w tej formie wobec 22,8% firm dużych i 19,6% firm małych).

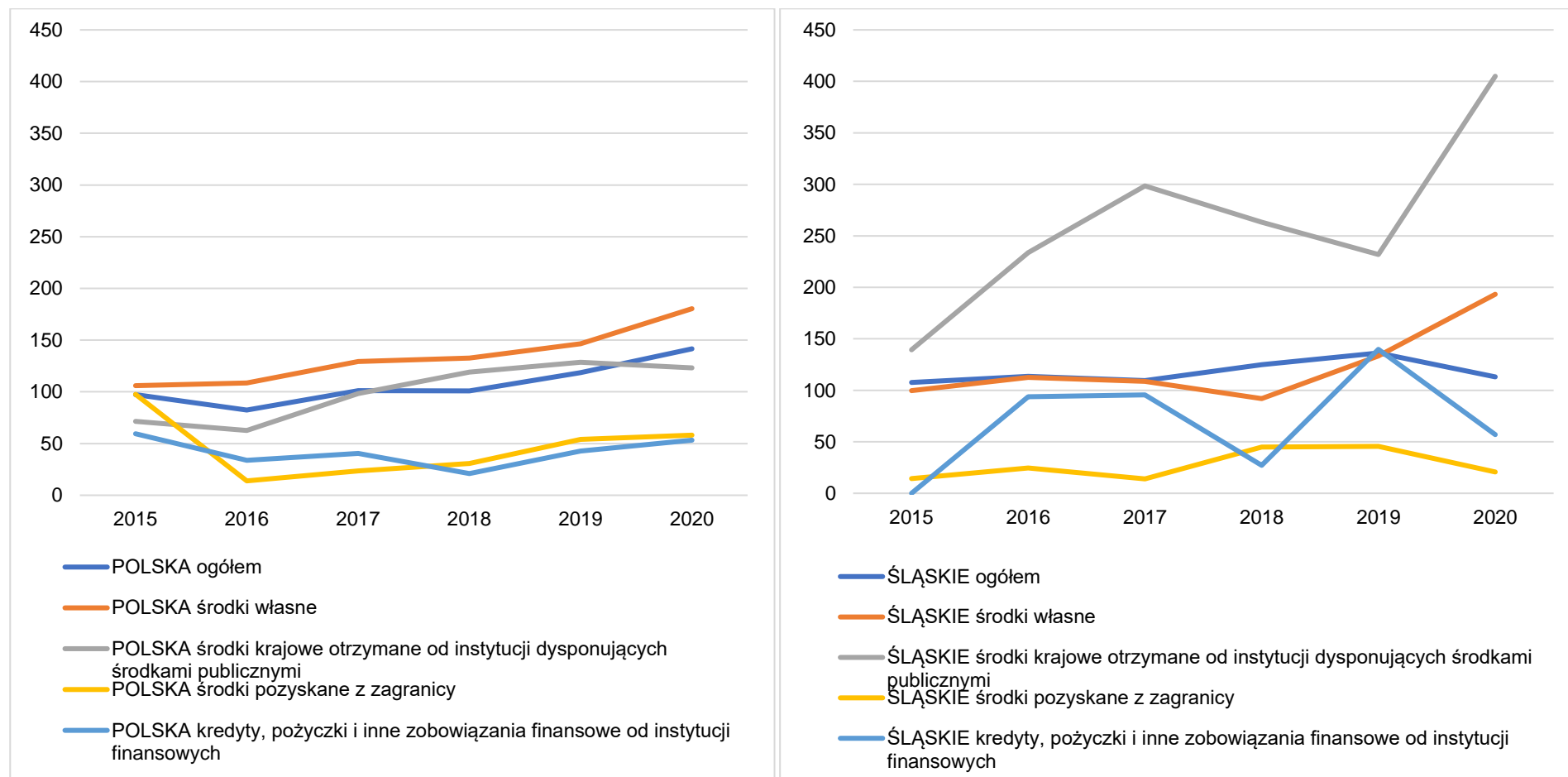
²⁰ Tamże.

Wykres 14. Źródła finansowania działalności innowacyjnej przez przedsiębiorstwa przemysłowe, 2015-2020 (rok 2014 = 100)

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Wykres 15. Źródła finansowania działalności innowacyjnej przez przedsiębiorstwa z sektora usług, 2015-2020 (rok 2014 = 100)

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Podobnie sytuacja przedstawia się w grupie przedsiębiorstw usługowych, gdzie także firmy średniej wielkości najczęściej składają wnioski o przyznanie kredytu, pożyczki lub innego zobowiązania finansowego od podmiotów zewnętrznych (26,9% vs. 24,6% w przypadku firm małych i 24,5% w przypadku firm dużych) i je uzyskują (25,6% wobec 23,2% w przypadku firm dużych i 22,7% w przypadku firm małych).

Dostępność i wykorzystanie przez firmy różnorodnych źródeł finansowania – porównanie międzynarodowe

Najpełniejszych i najbardziej aktualnych danych na temat dostępu przedsiębiorstw do źródeł finansowania oraz skali wykorzystania różnorodnych instrumentów finansowych w przekroju międzynarodowym dostarczają wyniki cyklicznego badania prowadzonego na zlecenie Komisji Europejskiej i Europejskiego Banku Centralnego *Survey on the access to finance of enterprises (SAFE)*. Poniżej przedstawiono wyniki 25. rundy badania przeprowadzonego w okresie wrzesień – październik 2021 r. wśród 36 państw europejskich (w tym wśród wszystkich krajów członkowskich Unii Europejskiej)²¹. Próba badawcza objęła ogółem 13 079 firm.

Zarówno firmy polskie, jak i firmy z krajów członkowskich Unii Europejskiej (EU-27) poddane badaniu postrzegają **dostęp do finansowania jako najmniej istotny spośród problemów, z jakimi zmagają się przedsiębiorstwa** (przypisując mu w skali od 1 do 10, gdzie 1 oznaczało bardzo małe znaczenie, zaś 10 – bardzo duże znaczenie, średnią ocenę 4,5 w przypadku firm polskich i 4,3 w przypadku firm EU-27) (Tabela 12). Był on również najrzadziej wskazywany jako największy obecnie problem, z jakim mierzy się firma.

W przekroju sektorowym i przekroju według wielkości firmy nie występują znaczące różnice. **Dostrzegalne różnice można jednak zaobserwować ze względu na wiek firmy**. Przeciętnie największe znaczenie temu zagadnieniu przypisują firmy funkcjonujące na rynku do 5 lat (średnia 4,9). Dla firm starszych niż 5 lat znaczenie dostępu do finansowania oceniane było jako relatywnie mniejsze (4,2).

Polskie firmy rzadziej korzystają z kredytów bankowych w porównaniu z ich odpowiednikami w innych krajach EU-27. Z kredytu bankowego w przeszłości korzystało lub też ma plany jego wykorzystania w przyszłości 38% firm z Polski w porównaniu z 46% firm z EU-27. Wcześniejsze doświadczenia lub plany na przyszłość związane z wykorzystaniem kredytu rosną wraz z wielkością firmy (od 40% dla firm mikro, przez 47% dla firm małych, 55% dla firm średnich, do 58% dla firm dużych).

²¹ *Survey on the access to finance of enterprises (SAFE). Analytical Report 2021*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2021, por. np. s. 99, 147, 186 l in. [data dostępu: 01.09.2022]

Tabela 12. Ocena przez przedsiębiorstwa zagadnień związanych z instrumentami finansowymi według kraju, wielkości zatrudnienia, sektora działalności i wieku firmy

Oceniane zagadnienie	Kraj		Wielkość zatrudnienia				Sektor				Wiek firmy			
	Polska	EU-27	1-9	10-49	50-249	250+	Przemysł	Budownictwo	Handel	Usługi	<2 lata	2-5 lat	5-10 lat	>10 lat
Istotność problemów przedsiębiorstwa w okresie ostatnich 6 miesięcy (ocena punktowa w skali od 1 – bardzo małe znaczenie do 10 – bardzo duże znaczenie)														
Pozyskanie klientów	5,9	6,0	5,8	6,1	6,1	6,2	5,9	5,2	6,2	6,0	6,1	6,3	5,9	5,6
Konkurencja	5,7	5,5	5,1	5,5	5,9	6,0	5,6	5,1	6,0	5,2	5,1	5,4	5,5	5,2
Dostęp do finansowania	4,5	4,3	4,2	4,3	4,3	4,0	4,4	4,2	4,2	4,3	4,9	4,9	4,2	4,2
Koszty produkcji lub koszty pracy	7,2	6,3	5,9	6,5	6,8	6,7	7,0	6,4	6,2	6,1	6,2	6,3	6,3	5,8
Dostępność wykwalifikowanych pracowników	6,7	6,7	5,9	7,2	7,4	7,3	6,9	7,1	6,2	6,7	6,9	6,6	6,7	6,5
Regulacje	6,5	5,5	5,3	5,6	5,6	5,8	5,5	5,3	5,4	5,5	5,2	5,5	5,5	5,6
Inne	8,1	8,1	8,1	8,0	7,9	8,0	8,2	7,7	7,8	8,2	8,2	8,3	8,0	7,9
Największy obecnie problem, z jakim mierzy się firma														
Pozyskanie klientów	16%	18%	19%	18%	16%	17%	16%	13%	20%	19%	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Konkurencja	9%	9%	10%	9%	10%	9%	8%	7%	13%	8%	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Dostęp do finansowania	7%	7%	8%	7%	6%	5%	7%	7%	7%	7%	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Koszty produkcji lub koszty pracy	20%	13%	13%	13%	15%	15%	18%	16%	13%	11%	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Dostępność wykwalifikowanych pracowników	21%	27%	22%	31%	32%	30%	26%	37%	22%	28%	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Regulacje	18%	11%	13%	10%	9%	12%	9%	9%	11%	12%	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Inne	10%	14%	16%	12%	11%	12%	15%	11%	14%	14%	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.

Oceniane zagadnienie	Kraj		Wielkość zatrudnienia				Sektor				Wiek firmy			
	Polska	EU-27	1-9	10-49	50-249	250+	Przemysł	Budownictwo	Handel	Usługi	<2 lata	2-5 lat	5-10 lat	>10 lat
Korzystanie z kredytu bankowego w przeszłości lub plany jego wykorzystania w przyszłości														
Tak	38%	46%	40%	47%	55%	58%	52%	45%	45%	44%	38%	46%	44%	46%
Nie	60%	52%	58%	50%	42%	40%	46%	52%	52%	54%	60%	50%	53%	52%
Nie wiem	2%	2%	2%	3%	2%	2%	2%	3%	3%	2%	2%	4%	3%	2%
Główna przyczyna nie korzystania z kredytu bankowego														
Brak odpowiedniego zabezpieczenia	5%	4%	4%	4%	3%	1%	5%	3%	4%	4%	15%	4%	6%	3%
Zbyt wysoki koszt kredytu	6%	7%	8%	7%	4%	2%	5%	9%	8%	7%	6%	11%	8%	7%
Ograniczenie kontroli nad firmą	1%	1%	1%	1%	1%	0%	2%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%
Zbyt duża biurokracja	5%	4%	4%	5%	2%	1%	3%	3%	4%	4%	3%	6%	3%	4%
Brak dostępności	3%	2%	3%	2%	2%	3%	2%	3%	3%	2%	9%	5%	5%	2%
Brak potrzeby	75%	76%	75%	76%	80%	83%	78%	76%	75%	76%	58%	66%	69%	78%
Inna przyczyna	3%	5%	5%	4%	7%	8%	5%	5%	5%	5%	9%	7%	6%	5%
Nie wiem	1%	1%	1%	0%	1%	1%	1%	0%	1%	1%	0%	0%	1%	1%
Zmiana zapotrzebowania na kredyt bankowy w okresie ostatnich 6 miesięcy														
Wzrost	18%	18%	17%	17%	21%	23%	19%	17%	18%	18%	15%	20%	19%	16%
Brak zmiany	70%	65%	70%	66%	59%	57%	62%	68%	64%	67%	64%	55%	57%	61%
Spadek	11%	16%	13%	16%	19%	20%	18%	14%	17%	14%	7%	12%	14%	15%
Nie dotyczy	21%	8%	9%	8%	7%	5%	9%	8%	7%	8%	12%	13%	9%	7%

Oceniane zagadnienie	Kraj		Wielkość zatrudnienia				Sektor				Wiek firmy			
	Polska	EU-27	1-9	10-49	50-249	250+	Przemysł	Budownictwo	Handel	Usługi	<2 lata	2-5 lat	5-10 lat	>10 lat
Nie wiem	1%	1%	1%	1%	1%	0%	1%	1%	1%	1%	0%	0%	1%	1%
Bilans netto	7 p.p.	2 p.p.	4 p.p.	1 p.p.	2 p.p.	3 p.p.	1 p.p.	3 p.p.	1 p.p.	4 p.p.	8 p.p.	8 p.p.	5 p.p.	2 p.p.
Starania o pozyskanie kredytu bankowego w okresie ostatnich 6 miesięcy														
Firma podejmowała starania	13%	21%	17%	21%	28%	39%	24%	23%	22%	20%	27%	18%	18%	22%
Firma nie podejmowała starań z powodu prawdopodobnego odrzucenia wniosku	6%	5%	6%	4%	3%	3%	4%	5%	4%	5%	1%	7%	9%	4%
Firma nie podejmowała starań z uwagi na wystarczające fundusze własne	52%	48%	46%	51%	46%	42%	46%	48%	49%	48%	35%	45%	44%	48%
Firma nie podejmowała starań z innych powodów	26%	24%	29%	21%	20%	15%	23%	23%	23%	25%	35%	28%	27%	24%
Nie wiem	3%	2%	2%	2%	2%	1%	3%	2%	2%	2%	2%	2%	2%	2%
Wynik podjętych starań o pozyskanie kredytu bankowego w okresie ostatnich 6 miesięcy														
Kredyt pozyskany we wnioskowanej kwocie	70%	71%	64%	70%	78%	84%	78%	77%	72%	67%	65%	73%	54%	73%
Kredyt pozyskany w wysokości 75% wnioskowanej kwoty lub większej	3%	6%	5%	7%	7%	6%	5%	7%	6%	7%	7%	0%	10%	6%
Kredyt pozyskany w wysokości mniejszej niż 75% wnioskowanej kwoty	3%	4%	5%	4%	3%	2%	4%	4%	4%	4%	0%	7%	3%	4%
Wniosek złożony, lecz firma zrezygnowała z kredytu z uwagi na jego zbyt duży koszt	4%	1%	2%	2%	1%	0%	1%	1%	2%	2%	0%	4%	2%	1%
Wniosek odrzucony przez bank	10%	7%	11%	5%	4%	2%	5%	5%	8%	8%	18%	11%	8%	6%

Oceniane zagadnienie	Kraj		Wielkość zatrudnienia				Sektor				Wiek firmy			
	Polska	EU-27	1-9	10-49	50-249	250+	Przemysł	Budownictwo	Handel	Usługi	<2 lata	2-5 lat	5-10 lat	>10 lat
Wniosek oczekuje na rozpatrzenie	8%	9%	11%	11%	5%	5%	7%	6%	9%	10%	9%	6%	20%	8%
Nie wiem	2%	1%	2%	2%	1%	1%	1%	0%	1%	2%	0%	0%	3%	1%
Wielkość przyznanego/ wnioskowanego kredytu bankowego w okresie ostatnich 6 miesięcy														
Mniej niż 25 tys. euro	7%	10%	23%	6%	3%	1%	4%	11%	13%	12%	46%	24%	13%	9%
25 tys. – 100 tys. euro	22%	25%	43%	30%	6%	2%	16%	23%	26%	30%	14%	37%	33%	25%
100 tys. – 250 tys. euro	23%	18%	17%	22%	17%	3%	21%	15%	19%	18%	0%	19%	14%	19%
250 tys. – 1 mln euro	24%	25%	10%	30%	35%	20%	32%	30%	22%	22%	34%	12%	23%	26%
Więcej niż 1 mln euro	16%	17%	3%	8%	36%	71%	24%	16%	16%	14%	6%	7%	13%	17%
Nie wiem	9%	4%	4%	4%	3%	3%	3%	4%	4%	3%	0%	0%	4%	4%
Ocena zmian w zakresie dostępności kredytów bankowych w okresie ostatnich 6 miesięcy														
Poprawiła się	5%	16%	13%	16%	19%	23%	17%	15%	19%	14%	12%	15%	14%	16%
Pozostała bez zmian	58%	64%	61%	67%	65%	64%	66%	66%	62%	64%	64%	60%	61%	64%
Pogorszyła się	12%	10%	12%	8%	9%	7%	7%	9%	9%	12%	8%	9%	15%	10%
Nie dotyczy	20%	8%	10%	7%	6%	5%	7%	7%	8%	8%	8%	13%	7%	8%
Trudno powiedzieć	5%	3%	4%	2%	2%	1%	2%	3%	3%	3%	7%	3%	3%	3%
Bilans netto	-7 p.p.	6 p.p.	1 p.p.	8 p.p.	10 p.p.	17 p.p.	9 p.p.	6 p.p.	9 p.p.	2 p.p.	4 p.p.	5 p.p.	0 p.p.	6 p.p.
Przewidywania firm w zakresie dostępności kredytów bankowych w okresie następnych 6 miesięcy														
Poprawi się	8%	17%	18%	15%	18%	18%	17%	15%	19%	17%	25%	20%	17%	17%

Oceniane zagadnienie	Kraj		Wielkość zatrudnienia				Sektor				Wiek firmy			
	Polska	EU-27	1-9	10-49	50-249	250+	Przemysł	Budownictwo	Handel	Usługi	<2 lata	2-5 lat	5-10 lat	>10 lat
Pozostanie bez zmian	54%	59%	55%	61%	61%	67%	61%	64%	57%	57%	54%	55%	50%	60%
Pogorszy się	23%	17%	18%	16%	15%	11%	14%	15%	16%	19%	20%	17%	25%	16%
Nie dotyczy	10%	3%	4%	3%	2%	3%	4%	3%	3%	3%	1%	4%	4%	3%
Trudno powiedzieć	5%	4%	4%	3%	3%	1%	4%	3%	4%	4%	1%	5%	3%	4%
Bilans netto	-15 p.p.	1 p.p.	0 p.p.	-1 p.p.	3 p.p.	8 p.p.	4 p.p.	0 p.p.	4 p.p.	-2 p.p.	5 p.p.	3 p.p.	-8 p.p.	1 p.p.
Wielkość finansowania zewnętrznego, jaka zapewniłaby rozwój firmy														
Mniej niż 25 tys. euro	14%	13%	24%	7%	3%	2%	6%	11%	14%	16%	24%	13%	15%	13%
25 tys. – 100 tys. euro	25%	23%	36%	22%	7%	2%	15%	27%	27%	24%	20%	26%	27%	23%
100 tys. – 250 tys. euro	21%	16%	15%	22%	13%	3%	16%	16%	15%	17%	10%	21%	18%	16%
250 tys. – 1 mln euro	19%	18%	8%	23%	28%	14%	27%	17%	17%	16%	19%	18%	16%	19%
Więcej niż 1 mln euro	11%	14%	3%	11%	34%	64%	22%	13%	12%	12%	19%	11%	12%	14%
Trudno powiedzieć	11%	14%	13%	15%	16%	15%	15%	15%	15%	14%	7%	10%	13%	15%

Źródło: European Commission, *2013 SMEs' Access to Finance survey. Analytical Report*, 14 November 2013. *Survey on the access to finance of enterprises (SAFE). Analytical Report 2021*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2021. [data dostępu: 01.09.2022]

Tabela 13. Preferencje w zakresie poszczególnych rodzajów zewnętrznych instrumentów finansowych dla realizacji celu wzrostu firmy według kraju, wielkości zatrudnienia, sektora działalności i wieku firmy

	Kraj		Wielkość zatrudnienia				Sektor				Wiek firmy			
	Polska	EU-27	1-9	10-49	50-249	250+	Przemysł	Budownictwo	Handel	Usługi	Mniej niż 2 lata	2-5 lat	5-10 lat	10 lat i więcej
Kredyt bankowy	52%	65%	65%	65%	65%	64%	66%	69%	69%	62%	71%	56%	60%	66%
Pożyczka z innego źródła niż bank	22%	16%	14%	15%	19%	18%	17%	13%	15%	16%	10%	18%	19%	15%
Finansowanie udziałowe	6%	6%	5%	6%	6%	6%	6%	4%	3%	7%	6%	6%	6%	5%
Inne finansowanie	6%	6%	6%	6%	4%	6%	5%	7%	5%	6%	8%	12%	11%	8%
Trudno powiedzieć	14%	8%	10%	7%	6%	6%	6%	7%	7%	10%	4%	8%	5%	6%

Źródło: European Commission, *2013 SMEs' Access to Finance survey. Analytical Report*, 14 November 2013. *Survey on the access to finance of enterprises (SAFE). Analytical Report 2021*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2021. [data dostępu: 01.09.2022]

Wyraźnie częściej kredytem posilkują się (lub mają w planach jego wykorzystanie) firmy przemysłowe. Z kolei analiza w przekroju według wieku firmy ujawnia, że **rzadziej kredyt wykorzystują lub planują wykorzystać firmy młode (do 2 lat).**

Główną przyczyną niekorzystania z kredytu bankowego jest brak takiej potrzeby (75% w przypadku firm polskich i 76% w przypadku firm EU-27). Na drugim miejscu wskazuje się zbyt wysoki jego koszt, na co wskazują zarówno firmy polskie (6%), jak i firmy z krajów EU-27 (7%). **Brak potrzeby korzystania z kredytu rośnie wraz z wielkością firmy oraz wiekiem firmy.** To oznacza, że zasadne jest przyjęcie założeń o finansowaniu w FE SL 2021-2027 MŚP.

W okresie 6 miesięcy poprzedzających badanie polskie firmy zwiększyły swoje zapotrzebowanie na kredyt bankowy w znacznie większym stopniu aniżeli firmy z krajów EU-27 – netto (różnica pomiędzy odsetkiem firm deklarujących wzrost zapotrzebowania na kredyt bankowy a odsetkiem firm wskazujących na spadek zapotrzebowania) o 7 p.p., podczas gdy firmy EU-27 o 2 p.p. Większe różnice w bilansie netto zapotrzebowania dotyczą też wieku firmy – firmy do 2 lat i od 2 do 5 lat w większym stopniu (8 p.p.) deklarują zmiany aniżeli firmy w wieku 5-10 lat (5 p.p.) i starsze niż 10 lat (2 p.p.).

Znacznie częściej starania o pozyskanie kredytu bankowego w okresie ostatnich 6 miesięcy podejmowały firmy z krajów EU-27 (21%) aniżeli firmy z Polski (13%). Głównym powodem powstania tej różnicy było posiadanie wystarczających funduszy własnych, na to wskazało 52% firm polskich i 48% firm z EU-27.

W okresie ostatnich 6 miesięcy częściej o pozyskanie kredytu bankowego występowały firmy większe (od 17% w przypadku firm mikro do 39% w przypadku firm dużych) **oraz firmy najmłodsze** (prowadzące działalność w okresie krótszym niż 2 lata).

Ok. 70% firm podejmujących w okresie 6 miesięcy poprzedzających badanie starania o pozyskanie kredytu bankowego uzyskała go we wnioskowanej kwocie. Wnioski o kredyt były częściej odrzucane przez banki w przypadku firm polskich (10%) aniżeli firm z krajów EU-27 (7%). **Skala odmów w przyznaniu kredytu zmniejszyła się wraz z wielkością firmy i wiekiem firmy.** Dostrzegalne różnice występowały także ze względu na sektor działalności – wnioski kredytowe firm przemysłowych i budowlanych były rzadziej odrzucane (5%) aniżeli wnioski firm handlowych i usługowych (8%). Firmy przemysłowe i budowlane częściej uzyskiwały kredyt we wnioskowanej wysokości.

Polskie firmy uczestniczące w badaniu były zdecydowanie bardziej krytyczne jeśli chodzi o ocenę zmian w zakresie dostępności kredytów bankowych w okresie ostatnich 6 miesięcy. Bilans netto tej oceny (poprawa vs. pogorszenie) był ujemny (-7 p.p.), podczas gdy w przypadku firm z krajów EU-27 był dodatni (6 p.p.). Pozytywny odbiór zmian w tym zakresie rósł wraz z wielkością firmy. W większym stopniu cechował także firmy przemysłowe i handlowe (9 p.p.) w porównaniu z firmami budowlanymi (6 p.p.) i usługowymi (2 p.p.).

Także w ocenie przewidywań co do dostępności kredytów bankowych w okresie

kolejnych 6 miesięcy krytycyzm firm polskich był zdecydowanie większy (-15 p.p. wobec +1 p.p. dla firmy EU-27). Tu – podobnie jak w przypadku zmian historycznych – nastroje firm przemysłowych i handlowych oraz firm większych były znacząco lepsze. **Kredyt bankowy jest preferowaną formą finansowania zewnętrznego wzrostu przedsiębiorstwa** (Tabela 13). Częściej są o tym przeświadczone firmy z krajów EU-27 (65%) aniżeli firmy z Polski (52%). Tych preferencji nie różnicuje wielkość firmy ani sektor działalności. Z kolei kredyt jest częściej wskazywany jako preferowana forma finansowania przez firmy najmłodsze (do 2 lat). Alternatywą dla kredytu bankowego jest najczęściej pożyczka z innego źródła niż bank, na co częściej (22%) wskazują firmy polskie w porównaniu z firmami z krajów EU-27 (16%). **Na możliwość sfinansowania wzrostu firmy poprzez sprzedaż części udziałów bardziej przychylnie patrzą firmy w wieku od 2 do 10 lat.**

Konkurencja ze strony i synergia z programami/ źródłami nie finansowanymi z funduszy UE

Obszarem największej konkurencji dla instrumentów finansowych ze strony innych programów lub źródeł finansowania nie zasilanych środkami pochodzącymi z funduszy UE jest bezsprzecznie **wsparcie konkurencyjności i innowacyjności MŚP** (zarówno, jeśli chodzi o liczbę instrumentów, jak i wysokość przeznaczonych na nie alokacji; dotyczy oferty lokalnej, regionalnej, krajowej oraz wdrażanej centralnie przez KE). Jest to domena większości komercyjnych podmiotów finansowych (np. banków) oferujących wsparcie przeznaczone na rozwój produktów i usług. Tym niemniej i w tym obszarze można doszukać się synergii pomiędzy instrumentami finansowymi dostępnymi w ramach funduszy UE a instrumentami komercyjnych podmiotów. Synergia polega na tym, że oferta podmiotów komercyjnych niejednokrotnie uzupełnia relatywnie „sztywną”, limitowaną szeregiem wytycznych ofertę instrumentów oferowanych na bardziej preferencyjnych warunkach. Tam, gdzie liczy się czas (*time-to-finance*), możliwość szybszego uzgodnienia warunków dostępu do finansowania może stać się preferowaną ponad inne parametry (jak chociażby koszt finansowania) opcją działania.

W obszarze finansowania innowacyjnego rozwoju przedsiębiorstw istotną sferą są badania i rozwój. Plany wykorzystania instrumentów finansowych w zakresie B+R w ramach FE na lata 2021-2027 wskazują na skromną ofertę w ramach programów regionalnych. Instrument nakierowany na **wsparcie działalności badawczo-rozwojowej przedsiębiorstw** planuje na obecną chwilę uruchomić jedynie województwo pomorskie, gdzie będzie on służył testowaniu możliwości zapewnienia kapitału załączkowego dla nowych innowacyjnych przedsiębiorstw rozwijających się w oparciu o wyniki prac badawczo-rozwojowych wdrażanych do praktyki gospodarczej. Wskazany instrument będzie stanowił uzupełnienie (nie zaś faktyczną konkurencję z uwagi na jego skromny wymiar) funkcjonującego na rynku, choć słabo na nim wypromowanego i spopularyzowanego instrumentu finansowego InnovFin oferującego pożyczki, gwarancje, regwarancje oraz finansowanie kapitałowe przedsiębiorstwom i innym podmiotom prowadzącym działalność B+R. Instrument stanowi ofertę Europejskiego Funduszu Inwestycyjnego.

W obszarach związanych ze **wspieraniem efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych** oraz **wspieraniem przedsięwzięć w zakresie rozwoju odnawialnych źródeł energii**, gdzie – jak wynika z projektów programów regionalnych - zostanie wkrótce uruchomiony szereg instrumentów finansowych w nowej perspektywie finansowej, można spodziewać się pewnej konkurencji ze strony różnych programów wsparcia z poziomu krajowego. Presja konkurencyjna będzie zapewne łagodzona przez czynniki wzmagające popyt na finansowanie działań w powyższych obszarach, takie jak dążenie do efektywności kosztowej (w obliczu rosnących cen energii) oraz ogólnie wyznaczone cele klimatyczne. Warto wspomnieć o NFOŚiGW, instytucji, której celem statutowym jest finansowanie ochrony środowiska i gospodarki wodnej i o jej programach takich jak:

- rządowym programie „Stop Smog” realizowanym w latach 2019-2024, w ramach którego o dotację na likwidację lub wymianę źródeł ciepła na niskoemisyjne oraz podłączenie do sieci ciepłowniczej lub gazowej mogą ubiegać się gminy,
- pilotażowym programie „Gospodarka o obiegu zamkniętym” dostępnym w formie dotacji lub pożyczki na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych dotyczących m.in. systemów selektywnego zbierania i zapobiegania powstawaniu odpadów komunalnych, lokalnych instalacji recyklingu odpadów, rozwoju infrastruktury wspierającej zapobieganiu powstawania odpadów, transportu przyjaznego środowisku, ze szczególnym uwzględnieniem publicznego transportu zbiorowego, czy też energooszczędności z uwzględnieniem energii cieplnej lub elektrycznej;
- programie priorytetowym „Energia Plus”, obecnie dostępnym w formie pożyczki (alokacja na dofinansowanie w formie dotacji została już wyczerpana), którego celem jest zmniejszenie negatywnego oddziaływania przedsiębiorstw na środowisko, w tym poprawa jakości powietrza, poprzez wsparcie przedsięwzięć inwestycyjnych;
- programie priorytetowym „Kogeneracja dla Energetyki i Przemysłu”, w ramach którego można uzyskać finansowanie dla inwestycji dotyczących budowy lub/i przebudowy jednostek wytwórczych pracujących w warunkach wysokosprawnej kogeneracji wraz z ich podłączeniem do sieci przesyłowej, w których do produkcji energii wykorzystuje się ciepło odpadowe, energię ze źródeł odnawialnych, paliwa gazowe, mieszanki gazów, gaz syntetyczny lub wodór.

W tym obszarze występuje ponadto konkurencja między pożyczkami na efektywność energetyczną wdrażanymi na poziomie regionalnym z funduszy europejskich a popularnymi kredytami z premią termomodernizacyjną oferowanymi na poziomie centralnym przez BGK. W sytuacji wzmożonego popytu na realizację przedsięwzięć termomodernizacyjnych należy jednakże spodziewać się ograniczonego ryzyka „wypychania” instrumentów regionalnych instrumentem BGK.

Wdrożenie wyników prac B+R w przedsiębiorstwach zaliczanych do MŚP

Ocena projektów o charakterze B+R+I (np. wdrażanie innowacji technologicznych w MŚP) wymaga posiadania bardzo kompleksowej wiedzy na temat ich istoty technicznej i parametrów rynkowych determinujących ich dochodowość. Niemniej,

nawet fachowa wiedza dziedzinowa nie niweluje podstawowego problemu właściwego dla tego obszaru finansowania: potencjalna decyzja o udzieleniu pożyczki przypada na moment, w którym koszty wdrożenia projektu badawczego nie są jeszcze znane, zatem ocena wykonalności finansowej będąca podstawą do podjęcia decyzji kredytowej nie jest możliwa.

Dodatkowo, do oceny projektów konieczna jest znajomość zasad funkcjonowania poszczególnych rynków (np. mechanizmy konkurencji na rynku farmaceutycznym); pozyskanie tych informacji jest trudne i kosztowne, co nie pozwala na ograniczenie asymetrii informacji, skutkując odmową finansowania.

Projekty o charakterze B+R+I charakteryzują się szeregiem ryzyk niewystępujących przy innego typu projektach inwestycyjnych. Są to głównie ryzyka związane z niepewnością, co do wyników prac wdrożeniowych. Ryzyk tych jest cały szereg, np. nieosiągnięcie zakładanego rezultatu, uzyskanie znacznie niższych parametrów efektywnościowych niż zakładano, wzrost kosztów na skutek konieczności poniesienia dodatkowych nakładów inwestycyjnych pierwotnie nieplanowanych. Do tego dochodzą ryzyka związane z fazą rynkową, np. nowy produkt/usługa może być znacznie gorzej przyjęty przez rynek niż pierwotnie zakładano, co skutkuje niższą sprzedażą. Brak możliwości dokładnego oszacowania prawdopodobieństwa wystąpienia tych ryzyk skutkuje niechęcią sektora bankowego do finansowania projektów tego typu (innymi słowy, mamy do czynienia z luką finansową definiowaną nie tyle przez typ podmiotu, co zakres działań planowanych do sfinansowania – tu: wdrożenie wyników prac B+R).

Analizując stanowiska przedstawicieli IZ i IP oraz podmiotów wdrażających instrumenty finansowe, a także wyniki przeglądu danych zastanych (por. wskazany wyżej w analizie ogólnej, ograniczony popyt – ok. 12,5% na poziomie deklaracji – na finansowanie zwrotne w tym obszarze) – brak jest zasadności stosowania instrumentów finansowych w zakresie wdrożenia wyników prac B+R w przedsiębiorstwach zaliczanych do MŚP.

Po pierwsze, **odsetek przedsiębiorców zainteresowanych implementacją takich projektów co do zasady był najniższy względem wszystkich obszarów wsparcia analizowanych w badaniu** i nie przekroczył nigdy (w żadnym kluczowym przekroju wg wielkości firmy, sektora itd.) 10% potencjalnego zainteresowania. Wśród losowej próby MMŚP z województwa śląskiego (którzy nie byli odbiorcami instrumentów finansowych wdrażanych w ramach RPO WSL 2014-2020), jedynie 8,3% zadeklarowało plany pokrycia kosztów związanych z prowadzeniem działalności badawczo-rozwojowej w perspektywie 5-letniej; 81,3% ankietowanych przedstawicieli firm nie ma w ogóle zamiaru realizować projektów z tego zakresu. Spośród 8,3% potencjalnych adresatów wsparcia na rzecz wdrożenia wyników prac B+R, jedynie 12,5% (tj. ogółem 4 spośród 384 uczestników badania) zadeklarowało chęć finansowania tej formy inwestycji w formie dłużnej (bez względu na to, czy mówimy o wsparciu komercyjnym, czy współfinansowanym z środków publicznych).

Z dotacji chciałoby skorzystać 62,5% podmiotów planujących przedsięwzięcia z zakresu wdrażania wyników prac B+R.

Po drugie, **brak jest przykładów historycznych w zakresie skutecznej implementacji podobnego instrumentu**. BGK sygnalizował w toku wywiadu, że podjął takie próby w kilku regionach, jednak ostatecznie najdłużej starało się o powodzenie tego przedsięwzięcia województwo pomorskie w ramach swojego RPO WP 2014-2020. Jednak ani ewaluacje tego Programu (np. mid-term RPO WP 2014-2020), ani samoocena BGK nie potwierdzają, aby którakolwiek ze stron postrzegala to jako jednoznaczny sukces wdrażania. Implementacja IFów w województwie pomorskim przebiega relatywnie wolno i wiąże się *de facto* dopiero z budowaniem świadomości w zakresie możliwości wykorzystania finansowania dłużnego w analizowanym zakresie. W województwie kujawsko-pomorskim uruchomiono „Pożyczkę B+R”, jednak nie udało się zawiązać umowy z żadnym odbiorcą ostatecznym, dlatego w 2019 r. zrezygnowano z tego instrumentu. Na jeszcze wcześniejszym etapie wdrażania IFów zrezygnowano ze wsparcia zwrotnego w ramach RPO dla województwa opolskiego.

Tabela 14. Wykorzystanie IF w RPO 2014-2020 poszczególnych województw w zakresie PI 1b

Priorytet inwestycyjny (cele szczegółowe)	Województwo	Wartość środków na realizację IF (w EUR)	Wartość rozdysponowanych środków w EUR wg stanu na 31.12.2021 r. (% alokacji)	Liczba umów z pośrednikami finansowymi (liczba odbiorców poszczególnych IF)
PI 1b (wsparcie prac B+R)	Kujawsko-Pomorskie	8 480 924,32	0 (0%)	2 (0 - pożyczki)
PI 1b (wsparcie przedsiębiorstw akademickich poprzez instrumenty kapitałowe)	Kujawsko-Pomorskie	4 005 221,93	1 501 305,48 (37%)	1 (8 - inwestycje kapitałowe)
PI 1b (zwiększenie aktywności B+R przedsiębiorstw)	Opolskie	Rozwiązanie umowy		
PI 1b (zwiększenie aktywności B+R przedsiębiorstw)	Pomorskie	28 666 814	10 579 041 (36%)	3 (12 - pożyczki, 4 - inwestycje kapitałowe)

Źródło: opracowanie własne na podstawie rocznych sprawozdań z wdrażania RPO 2014-2020 poszczególnych województw, Szczegółowego Opisu Osi Priorytetowych RPO 2014-2020 poszczególnych województw

Warto zauważyć, że zdaniem większości uczestników badania, instrumentem finansowym właściwszym do finansowania wdrożeń wyników prac B+R niż pożyczki, są instrumenty kapitałowe (doświadczenia z zakresu ich wdrażania w perspektywie finansowej 2014-2020 mają województwa: pomorskie i kujawsko-pomorskie). Istnieje

jednak szereg powodów, dla których nie zaleca się ich wdrażania w województwie śląskim. Po pierwsze, dostrzegamy barierę dla zastosowania tego rozwiązania z uwagi na linię demarkacyjną (brak pilotażu tego rozwiązania w ramach RPO WSL 2014-2020 wyklucza jego wprowadzenie w FE SL 2021-2027). Jednak poważniejszymi trudnościami wydaje się przeciętnie niski odsetek sukcesów (konieczność zaakceptowania ryzyka „utrąty” znacznej części zainwestowanych środków publicznych) oraz wysokie koszty związane z uruchomieniem wsparcia.

Po trzecie, co do zasady wdrażanie wyników prac B+R **obarczone jest wysokim ryzykiem niepowodzenia projektu i w konsekwencji brakiem jego rentowności**. Konieczność zwracania środków w warunkach niepowodzenia może skutkować ostrożnościowym wycofywaniem się z tego typu projektów. Województwo śląskie zajmuje 5 miejsce w Diagnozie potencjału innowacyjności polskich województw²², co w odniesieniu do potencjału społecznego i gospodarczego regionu nie jest wynikiem zadowalającym. Dotacja jest efektywnym narzędziem ograniczającym ryzyka, o których mowa powyżej i dzięki środkom perspektywy 2021-2027 daje możliwość wykorzystania szansy na wzmocnienie gospodarczo-biznesowe regionu oraz podniesienie skuteczności wdrażania innowacji.

Co więcej, priorytetyzując swoje cele rozwojowe, również sam region postrzega ten obszar za na tyle istotny, aby stymulować jego rozwój wsparciem dotacyjnym. Jest to zresztą powszechnie aprobowany kierunek działania: przegląd projektów regionalnych Programów FE na lata 2021-2027 wykazał, że na ten moment instrumenty finansowe w obszarze wdrażania wyników prac B+R przewidziało jedynie województwo pomorskie (a więc region, który ma za sobą kilkuletni proces „rozruchu” tej formy wsparcia).

Tabela 15. Planowane wykorzystanie IF w FE 2021-2027 poszczególnych województw. Obszar: wsparcie działalności badawczo-rozwojowej przedsiębiorstw

Województwo	Wartość środków na realizację IF w euro (rodzaj IF)	Wskaźnik	Wartość wskaźnika
Pomorskie	b.d.	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z IF	15
	b.d.	Wartość inwestycji prywatnych uzupełniających wsparcie publiczne – IF	20 812 633 PLN

Źródło: opracowanie własne na podstawie projektu FE dla województwa pomorskiego 2021-2027 (stan na sierpień 2022 r.).

²² „Indeks Millenium – Potencjał innowacyjności regionów” z 2020 r.

Uwzględniając zgodność stanowisk przedstawicieli strony popytowej (niechęć do zaciągania zobowiązań na ten cel), podaźowej (brak przekonania o zasadności oferowania takiego instrumentu wśród instytucji finansowych) czy wreszcie administracyjnej (postrzeganie B+R jako kluczowego warunku rozwoju regionu), zasadne jest **rekomendowanie odstąpienia od wdrażania instrumentów finansowych w zakresie wsparcia działalności badawczo-rozwojowej przedsiębiorstw.**

W przypadku, gdyby takie rozwiązanie nie było do zaakceptowania przez KE, jako alternatywę proponujemy niestandardowe podejście dotacyjne (dotację warunkową). Polegałaby ona na przyznaniu wsparcia w dwóch częściach: dotacji bezzwrotnej oraz części zwrotnej. Poziom zwrotu byłby uzależniony od wielkości przychodów wygenerowanych w wyniku realizacji wdrożenia. Takie rozwiązanie zostało m.in. przewidziane dla dużych przedsiębiorstw w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki 2021-2027. Wymóg zwrotu części wsparcia powinien być powiązany z niezrealizowaniem celów projektu w istotnym zakresie. Odwrotna sytuacja – uzależnienie faktu otrzymania dotacji w całość, pierwotnie zakładanej wysokości od osiągnięcia porażki w projekcie – miałoby charakter demotywujący („kara za sukces”) oraz rodziłoby pokusę nadużycia (tzn. nawet w przypadku sukcesu, możliwe jest „zamarkowanie” jego nieosiągnięcia, a następnie zrealizowanie zakładanych celów poza projektem – analogiczna sytuacją dot. pozorowanego sukcesu zasadniczo nie jest możliwa).

Rozwój infrastruktury turystycznej, okołoturystycznej oraz infrastruktury rekreacyjnej (dot. wsparcia wdrażanego w ramach Priorytetu I)

Z uwagi na inwestycyjny charakter projektów zaplanowanych do realizacji w niniejszym obszarze, spełniony jest podstawowy warunek decydujący o uznaniu instrumentów finansowych za właściwą formę wsparcia: **projekty te mają być co do zasady dochodowe, pozwalając na wygenerowanie nadwyżki przychodów nad kosztami pozwalającej na spłatę zaciągniętych zobowiązań.** Wydaje się wręcz niemożliwe uzasadnienie przed KE, aby wsparcie rozwoju infrastruktury turystycznej, okołoturystycznej oraz infrastruktury rekreacyjnej było realizowane dotacyjnie.

Równocześnie, warto spojrzeć na dane historyczne²³. Po pierwsze, sporym zainteresowaniem cieszyła się *Pożyczka na rozwój Turystyki* wdrażana przez BGK. Budżet instrumentu pochodzi ze spleconych pożyczek i gwarancji oferowanych w ramach Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013 (Działanie I.2 Instrumenty inżynierii finansowej). MŚP z Polski Wschodniej, działające w sektorach zaliczonych do szeroko rozumianej branży turystyki, mogą ubiegać się o pożyczkę wysokości do 0,5 mln PLN i okresie spłaty sięgającym do 7 lat. Specyfika sektora jest widoczna szczególnie w parametrze produktu zakładającym, że wysokość oraz

²³ Por. np. [Już 5 lat wspieramy rozwój turystyki w Polsce Wschodniej](#) [data dostępu: 01.09.2022]

terminy spłat rat pożyczki mogą uwzględniać sezonowy charakter działalności w branży turystycznej (tzn. różnić się miesięczną wysokością). Co ważne, wprowadzono również preferencje (wyrażające się m.in. w niższym oprocentowaniu pożyczki) dla podmiotów, które wpisują się w inne strategiczne cele rozwojowe obszaru Polski Wschodniej, tj. obiektom posiadającym status Miejsca Przyjaznego Rowerzystom w ramach Wschodniego Szlaku Rowerowego Green Velo (wspieranie spójności infrastruktury turystycznej w regionie oraz redukcja gazów cieplarnianych wynikająca z wykorzystywania rowerów jako środków transportu), a także MŚP prowadzącym działalność nie dłużej niż 2 lata (wspieranie rozwoju nowych przedsiębiorstw, przede wszystkim zaś zwiększenie przeżywalności nowych podmiotów i w konsekwencji – rozwój przedsiębiorczości na terenie Polski Wschodniej).

Przez pięć lat wdrażania instrumentu (od 2017 do 2021 r.), dla których prezentujemy dane, udzielono wsparcia ponad 800 firmom, zaś sumaryczna wartość pomocy sięgała 153 mln zł. Zwrócono uwagę, że czas pandemii okazał się wręcz okresem wzrostu zainteresowania wsparciem dłużnym, ponieważ firmy dostrzegały w nim szansę na utrzymanie stabilności czy wręcz rozwój w niepewnym czasie²⁴. Co istotne, wdrażanie tego instrumentu będzie kontynuowane na etapie uruchamiania perspektywy finansowej 2021-2027. Równocześnie, z uwagi na zasięg terytorialny instrumentu, nie był ani nie będzie on dostępny dla przedsiębiorców z województwa śląskiego – może jednak służyć jako punkt odniesienia, chociaż nie stanowi oferty substytucyjnej ani konkurencyjnej względem tej zaplanowanej w Programie.

O ile w perspektywie 2007-2013 występowało finansowanie dłużne ukierunkowane na sektor turystyki, o tyle przegląd dokumentów programowych z zakresu poszczególnych RPO na lata 2014-2020 wykazał, że w kończącej się perspektywie finansowej wsparcie dla turystyki traktowano jako pewien wariant ogólnego wsparcia dla firm, włączając je w instrumenty o szerszym zakresie. Turystyka bywała traktowana inaczej (preferencyjnie) w tych województwach, w których stanowiła regionalną inteligentną specjalizację, jednak co do zasady wsparcie dla firm funkcjonujących w tym sektorze było podkategorią bardziej uniwersalizowanego wsparcia.

Analiza projektów dokumentów programowych na lata 2021-2027 wykazała, że jedyny bezpośrednio adresowany turystyce instrument przewidziano w województwie łódzkim (alokacja na poziomie 7 692 318 EUR)²⁵. Będzie tam możliwe uzyskanie pożyczki na rozwój infrastruktury kulturalnej i turystycznej, w tym inwestycje dot. szlaków turystycznych, zagospodarowania rekreacyjnego, organizacji ogólnodostępnych wydarzeń. Ponadto, w województwie małopolskim – chociaż dany instrument nie jest dedykowany wyłącznie sektorowi turystycznemu, to jednak mocno

²⁴ Por. np. [Już 5 lat wspieramy rozwój turystyki w Polsce Wschodniej](#) [data dostępu: 01.09.2022]

²⁵ Projekt FE dla województwa łódzkiego 2021-2027 (stan na sierpień 2022 r.).

podkreślono znaczenie branży turystycznej jako potencjalnego odbiorcy ostatecznego w ramach wsparcia z zakresu inwestycji rozwojowych przedsiębiorstw. Rzecz jasna, instrumenty te (tzn. przewidziane w województwach łódzkim i małopolskim) nie są konkurencyjne wobec oferty województwa śląskiego, ale na tym etapie brak jest również danych szczegółowych pozwalających na ew. analizy porównawcze i wykorzystanie dobrych praktyk z innych regionów.

Wreszcie, spośród 384 ankietowanych przedstawicieli MMŚP z regionu (firmy objęte tym badaniem nie były odbiorcami ostatecznymi instrumentów finansowych w ramach RPO WSL 2014-2020), 7 osób planuje w ciągu 5 lat realizować projekt z zakresu rozwoju infrastruktury turystycznej, okołoturystycznej oraz rekreacyjnej. Finansowanie inwestycji przy wykorzystaniu środków dłużnych – bez względu na to, czy mowa o rozwiązaniach komercyjnych, czy współfinansowanych ze środków publicznych – była brana pod uwagę przez dwie osoby z siedmiu. W drugim badaniu ilościowym – na dotychczasowych odbiorcach wsparcia w postaci instrumentów finansowych – mieliśmy jedynie kilkanaście firm z obszaru (szeroko rozumianej) turystyki, z których wprawdzie **zdecydowana większość (82%) chciałaby realizować projekt przy wsparciu dotacyjnym, jednak większość (68%) nie zaniechałaby swoich zamierzeń, gdyby musiała je sfinansować wsparciem zwrotnym**. Można zatem przyjąć, że istnieją potrzeby inwestycyjne w zakresie infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej (chęć realizacji projektów), jednak przedsiębiorstwa z tego obszaru bardzo ostrożnie podchodzą do zaciągania zobowiązań, co może być szczególnie zauważalne po pandemii Covid-19.

Z jednej strony, w opinii badanych przedstawicieli instytucji finansowych, trudno uzasadnić traktowanie inwestycji w tym obszarze w sposób wyjątkowy – inaczej niż np. inwestycje w przemyśle czy pozostałych usługach. Zdaniem większości uczestników badań terenowych reprezentujących sektor finansowy, traktowanie branży turystycznej jako szczególnie dotkniętej przez Covid-19 jest pewnym nadużyciem, ponieważ równocześnie sektor ten był adresatem szeregu działań pomocowych wdrażanych na różnych szczeblach. Z drugiej strony, turystyka ma strategiczne znaczenie dla województwa śląskiego i jej rozwijanie należy do priorytetów regionu. Ponadto, pomoc dla sektora turystycznego była głównie związana ze wspieraniem bieżącej działalności, zaś zakres wsparcia przewidziany w FE SL 2021-2027 ukierunkowany jest na tzw. „ucieczkę do przodu”, tzn. powstanie nowych / zmodernizowanych obiektów, które mogą stanowić przewagę konkurencyjną wspartych firm. Tym samym, zakres pomocy nie pokrywa się z wsparciem rządowym. **Z tego względu zasadne wydaje się wzięcie pod uwagę instrumentu mieszanego: pożyczki z umorzeniem.**

Wsparcie na inwestycje w MŚP

W pierwszej kolejności należy zauważyć, że określenie „wsparcie na inwestycje w MŚP” jest bardzo szerokie i znaczeniowo zawiera w sobie również inne typy projektów przewidzianych do wsparcia w postaci instrumentów finansowych oraz

opisywanych w tym rozdziale. W kontekście FE SL 2021-2027, nazwa ta określa wsparcie na rzecz przedsięwzięć związanych z dostosowaniem lub zmianą profilu prowadzonej działalności gospodarczej oraz modelu biznesowego. Celem omawianego instrumentu jest przede wszystkim wzrost konkurencyjności firm z sektora MŚP, natomiast – w przeciwieństwie do innego, dedykowanego temu stricte rozwiązania – narzędziem do osiągnięcia tego celu nie muszą być rozwiązania innowacyjne, ale np. poprawiające efektywność działania czy pozwalające lepiej dopasować specyfikę firmy do aktualnych potrzeb rynku.

Podstawą do oceny możliwości sfinansowania projektu inwestycyjnego jest **konieczność posiadania kompletnej i wiarygodnej informacji na temat dochodowości projektu** tj. strumieni przychodów i kosztów. Problem z pozyskaniem i przetworzeniem takiej informacji wynika na ogół z długiego horyzontu realizacji projektu, niepewności dotyczącej wielkości tych strumieni w przyszłości czy też z kompleksowości niezbędnych informacji (w przypadku projektów złożonych technicznie). Jak jednak wskazali badani przedstawiciele strony systemowej (IZ oraz IP RPO WSL 2014-2020), a także osoby bezpośrednio zaangażowane we wdrażanie instrumentów finansowych z ramienia pośredników finansowych, projekty związane z dostosowaniem lub zmianą profilu prowadzonej działalności gospodarczej oraz modelu biznesowego są dość szeroko realizowane i finansowane przy wykorzystaniu instrumentów dłużnych, dlatego w większości przypadków instytucje finansowe nie mają większych problemów z kalkulacją szacowanych strumieni przychodów i kosztów. Rzecz jasna, widoczne są pewne różnice sektorowe czy też związane ze specyfiką obranego modelu biznesowego, jednak co do zasady szacowanie potencjalnej rentowności inwestycji nie jest aż takim wyzwaniem, jeśli mówimy o omawianym typie projektów.

Asymetryczna informacja jest rozumiana jako sytuacja, w której jedna strona transakcji rynkowej posiada znacznie więcej informacji niż druga strona. Tak jest na przykład w przypadku przedsiębiorcy ubiegającego się o finansowanie doskonale znającego silne i słabe strony własnego projektu. Koszty pozyskania wiarygodnej informacji pozwalającej na zmniejszenie asymetrii mogą być zbyt wysokie, a więc bardziej racjonalne jest ograniczenie finansowania dla pewnej kategorii przedsiębiorców (lub projektów) lub podniesienie ceny kapitału. Jak wspomniano wyżej, o ile – w opinii badanych ekspertów – asymetria informacji w kontekście specyfiki projektowej raczej nie jest barierą dla komercyjnego sektora finansowego w zakresie udzielania finansowania w tym obszarze, o tyle faktycznie problematyczne mogą być przedsiębiorstwa o określonych charakterystykach (zwłaszcza krótkiej historii działania na rynku oraz niskim poziomie zabezpieczeń).

Ze standaryzacją obsługi klienta przez instytucje finansowe wiąże się rozwój metod *scoringowych* (wystandaryzowana technika oceny punktowej oparta o zestaw wskaźników opisujących rentowność, płynność i wypłacalność przedsiębiorstwa). Jak wskazali badani pośrednicy finansowi, ta standaryzacja metod oceny wiarygodności klienta może być powodem, dla którego niektóre typy podmiotów znajdują się w

obszarze luki finansowej. Nawet, jeśli potencjalnie mają zyskowny, dobrze przemyślany projekt, to jednak konieczność indywidualnego przeanalizowania ich sytuacji ekonomiczno-finansowej przy relatywnie niewysokiej wartości planowanego zobowiązania sprawić może, że instytucje finansowe zaniechają jej przeprowadzenia z uwagi na wysokie w zestawieniu z ewentualnymi korzyściami z udzielenia instrumentu finansowego koszty administracyjne.

Jeśli nawet banki zdecydują się na obsługę konkretnej firmy, to – o ile wchodzi ona w skład grupy ocenionej całościowo jako charakteryzująca się podwyższonym ryzykiem spłacalności – może ona napotkać podwyższone wymagania (np. w zakresie wymaganych zabezpieczeń, oprocentowania pożyczki). W efekcie takiego racjonowania kredytu, część podmiotów może ostatecznie wycofać się z planowanych przedsięwzięć. Warto zauważyć, że w ostatnich latach polityka kredytowa banków wobec przedsiębiorstw zakładała zaostrzenie kryteriów udzielania wszystkich rodzajów kredytów dla przedsiębiorstw, przy ograniczonych zmianach warunków samego kredytowania. Równocześnie, obserwacja strony popytowej wskazywała na spadek zainteresowania kredytami dla przedsiębiorstw, z wyjątkiem krótkoterminowych kredytów dla dużych przedsiębiorstw. Co ważne, o ile spada zapotrzebowanie na finansowanie środków trwałych²⁶, o tyle – zwłaszcza biorąc pod uwagę wyzwania niestabilnych czasów pandemii Covid-19 oraz niepokoje rynkowe związane z inflacją i konsekwentnym podwyższaniem stóp procentowych – rośnie zapotrzebowanie na finansowanie zapasów i kapitału obrotowego. Eksperti Narodowego Banku Polskiego (dalej: NBP) w najaktualniejszej na moment pisania raportu prognozie, skupionej na III kwartale 2022 r., przewidywali: *dalsze zaostrzenie polityki kredytowej wobec przedsiębiorstw, częściej w przypadku dużych przedsiębiorstw; istotny spadek popytu na kredyty, szczególnie długoterminowe*²⁷.

Przyczyny niedoskonałości rynku wymienione powyżej dotyczą również przedsiębiorstw z województwa śląskiego. W toku zrealizowanych badań terenowych, ich istnienie potwierdzili przedstawiciele IZ, a jeszcze wyraźniej – badani z ŚCP. Te wnioski – wynikające głównie z analizy danych zastanych – zostały również potwierdzone przez przedstawicieli instytucji finansowych uczestniczących w ewaluacji.

Zarazem – mimo zasygnalizowanych wyżej wyzwań – projekty inwestycyjne generują oszczędności / zyski pozwalające na spłatę zaciąganych zobowiązań. Zainteresowanie pożyczkami inwestycyjnymi w przyszłości wykazało 54% ankietowanych, dotychczasowych odbiorców ostatecznych IF z RPO WSL 2014-2020. Większość wprawdzie realizowałaby projekt również bez niej – jednak zapewne w znacznie węższym zakresie. Dodatkowo, uczestnicy ankietyzacji na

²⁶ Sytuacja na rynku kredytowym. Wyniki ankiety do przewodniczących komitetów kredytowych, III kwartał 2022 r., Narodowy Bank Polski, Departament Stabilności Finansowej, Warszawa, lipiec 2022, s.1. [data dostępu: 01.09.2022].

²⁷ Tamże.

losowej próbie MMŚP z regionu (niebędących odbiorcami ostatecznymi IF z RPO WSL 2014-2020) zadeklarowali, że w ciągu najbliższych 5 lat rozważają inwestycje takie jak: zakup środków trwałych (maszyny i urządzenia, linia technologiczna) (28,1%), zakup środka transportu (26,6%) czy też inwestycje w technologie informacyjno-komunikacyjne (np. zakup komputerów, systemy wspierające zarządzanie firmą, sprzedaż przez internet) (28,4%). Ponadto, około 11,5% badanych przewiduje skorzystanie z zewnętrznych usług doradczych w analizowanym okresie. W przypadku zakupu środków transportu, zdecydowanie najczęściej zakładaną formą finansowania jest leasing (79,4%), jednak już około 1/3 planujących inwestycje trwałe oraz 1/5 przewidujących projekty z zakresu TIK – planuje finansowanie dłużne jako narzędzie realizowania planowanych przedsięwzięć. Jeśli chodzi o usługi doradcze, to poniżej 5% ankietowanych bierze w ogóle wykorzystanie instrumentów finansowych (komercyjnych lub współfinansowanych z środków publicznych) na ten cel.

Szukając przykładów instrumentów finansowych wdrażanych w analogicznym obszarze w perspektywie finansowej 2014-2020, na wstępie należy zastrzec, że nie zawsze jest możliwe „wydzielenie” w większym instrumencie zakresu tożsamego z poddawanym analizie. Przykładowo, zmiana modelu biznesowego firmy była co do zasady realizowana w ramach PI 3b *Opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodowienia*, jednak w jego zakres wchodziła również internacjonalizacja (która w niniejszym badaniu – i projekcie Programu FE SL 2021-2027 – stanowi samodzielny, niezależny obszar). Analogicznie, PI 3c *Wspieranie tworzenia i poszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług* pokrywał zarówno wsparcie z zakresu *Wsparcia na inwestycje w MŚP*, jak i *Podnoszenia poziomu innowacyjności przedsiębiorstw*. Technicznie nawet, wybrane komponenty wsparcia w ramach PI 3a *Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości* mogą wydawać się tematycznie powiązane z dostosowaniem lub zmianą profilu prowadzonej działalności gospodarczej oraz modelu biznesowego.

Jeśli chodzi o IFy wdrażane w RPO 2014-2020 w ramach PI 3a, ich przegląd przedstawiamy głównie dla zachowania systematyczności i kompleksowości wyводу. Jeśli nawet wsparcie to zawierało w sobie komponent właściwy omawianemu obszarowi, to – bez specjalistycznych analiz – trudno do „wydzielić” z ogólnych ram danego instrumentu.

Tabela 16. Wykorzystanie IF w RPO 2014-2020 poszczególnych województw w zakresie PI 3a

Priorytet inwestycyjny (cele szczegółowe)	Województwo	Wartość środków na realizację IF (w EUR)	Wartość rozdysponowanych środków w EUR wg stanu na 31.12.2021 r. (* - 31.12.2020 r.) (% alokacji)	Liczba umów z pośrednikami finansowymi (liczba odbiorców poszczególnych IF)
PI 3a (wsparcie rozwoju mikroprzedsiębiorstw)	Kujawsko-Pomorskie	12 863 634,81	12 543 994,84 (97%)	10 (806 - pożyczki)
PI 3a (wejścia kapitałowe)	Lubelskie	13 168 001,76	6 069 336,28* (46%)	2 (18 - inwestycje kapitałowe)
PI 3a (wejścia kapitałowe)	Podlaskie	2 001 740,64	822 323,76 (41%)	1 (6 - inwestycje kapitałowe)
PI 3a (wejścia kapitałowe)	Warmińsko-Mazurskie	2 234 934,62	1 332 162,84* (59%)	1 (6 – inwestycje kapitałowe)
PI 3a (wejścia kapitałowe)	Zachodniopomorskie	4 286 706,55	2 197 710,11 (51%)	1 (8 – inwestycje kapitałowe)

Źródło: opracowanie własne na podstawie rocznych sprawozdań za 2021 r. z wdrażania RPO 2014-2020 poszczególnych województw (z wyłączeniem województw lubelskiego i warmińsko-mazurskiego, dla których najświeższe dostępne sprawozdanie dotyczyło 2020 r.) oraz Szczegółowych Opisów Osi Priorytetowych RPO 2014-2020 poszczególnych województw (stan na sierpień 2022 r.).

Ciekawym przypadkiem jest województwo kujawsko-pomorskie, które jako jedyne wprowadziło pożyczki wprost ukierunkowane na opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP. Interwencja ta osiągnęła stawiane przed nią cele, jednak trzeba brać pod uwagę, że częściowo pokrywała ona również aspekty internacjonalizacji przedsiębiorstw (wchodzenie na nowe rynki jako zmiana modelu biznesowego).

Tabela 17. Wykorzystanie IF w RPO 2014-2020 poszczególnych województw w zakresie PI 3b

Priorytet inwestycyjny (cele szczegółowe)	Województwo	Wartość środków na realizację IF (w EUR)	Wartość rozdysponowanych środków w EUR wg stanu na 31.12.2021 r. (% alokacji)	Liczba umów z pośrednikami finansowymi (liczba odbiorców poszczególnych IF)
PI 3b (opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP)	Kujawsko-Pomorskie	9 177 395,97	10 278 220,19 (111%)	4 (201 - pożyczki)

Źródło: opracowanie własne na podstawie rocznego sprawozdania z wdrażania RPO województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2014-2020 oraz Szczegółowego Opisu Osi Priorytetowych RPO województwa kujawsko-pomorskiego 2014-2020 (stan na sierpień 2022 r.).

Instrumenty finansowe wdrażane w ramach PI 3c oraz ukierunkowane na szeroko rozumiany wzrost konkurencyjności MŚP były powszechnie wdrażane w zdecydowanej większości regionów, zaś wartość rozdysponowania środków na koniec 2021 r. sięgała przeciętnie 80-90%. Zarówno strona popytowa, jak i podażowa zgłaszają dalsze zapotrzebowanie na tego typu finansowanie, a dodatkowo – z perspektywy pośredników finansowych – są oni bardzo dobrze przygotowani do jego implementacji.

Tabela 18. Wykorzystanie IF w RPO 2014-2020 poszczególnych województw w zakresie PI 3c

Priorytet inwestycyjny (cele szczegółowe)	Województwo	Wartość środków na realizację IF (w EUR)	Wartość rozdysponowanych środków w EUR wg stanu na 31.12.2021 r. (* - 31.12.2020 r.) (% alokacji)	Liczba umów z pośrednikami finansowymi (liczba odbiorców poszczególnych IF)
PI 3c (wzrost konkurencyjności MŚP, przeciwdziałanie skutkom COVID-19)	Dolnośląskie	100 102 734	87 096 291,92 (87%)	15 (2443 - pożyczki 94 - gwarancje)
PI 3c	Kujawsko-Pomorskie	111 845 492,25	92 651 841	11

Priorytet inwestycyjny (cele szczegółowe)	Województwo	Wartość środków na realizację IF (w EUR)	Wartość rozdysponowanych środków w EUR wg stanu na 31.12.2021 r. (* - 31.12.2020 r.) (% alokacji)	Liczba umów z pośrednikami finansowymi (liczba odbiorców poszczególnych IF)
(wzrost konkurencyjności MŚP)			(82%)	(1163 - pożyczki)
PI 3c (wzrost konkurencyjności MŚP)	Lubelskie	60 648 732,68	47 195 876,18* (77%)	11 (1024 - pożyczki)
PI 3c (wzrost konkurencyjności MŚP)	Łódzkie	111 478 831,76	99 912 199,30 (89%)	15 (1706 - pożyczki)
PI 3c (wzrost konkurencyjności MŚP we wczesnej fazie rozwoju)	Małopolskie	19 593 851,17	16 166 517,97 (82%)	7 (456 - pożyczki)
PI 3c (wzrost konkurencyjności MŚP pow. 24 miesięcy)	Małopolskie	45 839 363,84	45 037 495,84 (98%)	8 (936 - pożyczki)
PI 3c (wzrost konkurencyjności MŚP)	Mazowieckie	48 440 661,53	42 642 632,54 (88%)	10 (852 - pożyczki)
PI 3c (wzrost konkurencyjności MŚP, przeciwdziałanie skutkom COVID-19)	Opolskie	42 470 287,01	41 347 987,59 (97%)	7 (884 - pożyczki)
PI 3c (wzrost konkurencyjności MŚP, przeciwdziałanie skutkom COVID-19)	Podkarpackie	99 035 722,64	98 026 411,13 (98%)	11 (1874 - pożyczki)
PI 3c	Podlaskie	24 625 761,55	21 335 674,11	9

Priorytet inwestycyjny (cele szczegółowe)	Województwo	Wartość środków na realizację IF (w EUR)	Wartość rozdysponowanych środków w EUR wg stanu na 31.12.2021 r. (* - 31.12.2020 r.) (% alokacji)	Liczba umów z pośrednikami finansowymi (liczba odbiorców poszczególnych IF)
(wzrost konkurencyjności MŚP)			(86%)	(352 - pożyczki)
PI 3c (wzrost konkurencyjności MŚP)	Pomorskie	74 834 751	74 088 479 (99%)	11 (2372 - pożyczki, 183 - gwarancje)
PI 3c (wzrost konkurencyjności MŚP)	Świętokrzyskie	87 253 569,52	50 740 068,43* (58%)	5 (1048 - pożyczki)
PI 3c (wzrost konkurencyjności MŚP)	Warmińsko-Mazurskie	51 430 268,82	43 312 554,58* (84%)	5 (945 – pożyczki, 18 – gwarancje)
PI 3c (wzrost konkurencyjności MŚP)	Wielkopolskie	152 139 750,99	144 575 526,25 (95%)	35 (3046 – pożyczki, 486 – gwarancje)
PI 3c (wzrost konkurencyjności MŚP)	Zachodniopomorskie	95 141 147,45	86 048 953,18 (90%)	20 (1460 – pożyczki)

Źródło: opracowanie własne na podstawie rocznych sprawozdań za 2021 r. z wdrażania RPO 2014-2020 poszczególnych województw (z wyłączeniem województw lubelskiego, świętokrzyskiego i warmińsko-mazurskiego, dla których najświeższe dostępne sprawozdanie dotyczyło 2020 r.) oraz Szczegółowych Opisów Osi Priorytetowych RPO 2014-2020 poszczególnych województw (stan na sierpień 2022 r.).

Myśląc o perspektywie finansowej 2021-2027, większość regionów przewidziała wsparcie dłużne na rzecz wsparcia konkurencyjności i innowacyjności MŚP. Wyzwaniem na poziomie badania ewaluacyjnego było „wydzielenie” części alokacji (oraz prognozowanych wartości wskaźników), które można byłoby przypisać bądź to wspieraniu samej konkurencyjności, bądź też silniej ukierunkowanych na innowacyjność MŚP. Nie udało nam się tego zrealizować, dlatego dane są prezentowane zbiorczo.

Tabela 19. Planowane wykorzystanie IF w FE 2021-2027 poszczególnych województw. Obszar: wsparcie konkurencyjności i innowacyjności MŚP

Województwo	Wartość środków na realizację IF w euro (rodzaj IF)	Wskaźnik	Wartość wskaźnika
Dolnośląskie	21 950 000 (pożyczka)	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z IF	581
	21 950 000 (dotacje w ramach IF)		
Kujawsko-Pomorskie	64 378 125 (pożyczka)	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z IF	285
	5 219 848 (dotacje w ramach operacji IF)		
Lubelskie	55 087 500 (pożyczka)		
	2 437 500 (dotacje w ramach operacji IF)		
Łódzkie	118 557 298 (pożyczka)	Wartość inwestycji prywatnych uzupełniających wsparcie publiczne – instrumenty finansowe	100 774 000 EUR
Małopolskie	b.d.	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z IF	349
Mazowieckie	6 500 000 - regiony lepiej rozwinięte (pożyczka)		
	12 825 000 - regiony słabiej rozwinięte (pożyczka)		
	3 675 000 - regiony słabiej rozwinięte (dotacje w ramach operacji IF)		
	8 782 082		

Województwo	Wartość środków na realizację IF w euro (rodzaj IF)	Wskaźnik	Wartość wskaźnika
	- regiony słabiej rozwinięte (pożyczka)		
	8 437 687		
	- regiony słabiej rozwinięte (dotacje w ramach operacji IF)		
	2 606 167		
	- regiony słabiej rozwinięte (pożyczka)		
	2 503 965		
	- regiony słabiej rozwinięte (dotacje w ramach operacji IF)		
Podkarpackie	46 819 458 (pożyczka)	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z IF	383
Podlaskie	3 000 000 (inwestycja kapitałowa lub quasi-kapitałowa)		
	12 000 000 (pożyczka)		
Pomorskie	b.d.	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z IF	820
	b.d.	Wartość inwestycji prywatnych uzupełniających wsparcie publiczne – IF	28 639 504 PLN
Świętokrzyskie	64 500 000 (pożyczka)	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z IF	891
Warmińsko-Mazurskie	b.d.	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z IF	b.d.
Wielkopolskie	b.d.	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z IF	165
Zachodniopomorskie	b.d.	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z IF	b.d.

Źródło: opracowanie własne na podstawie projektów FE 2021-2027 poszczególnych województw (stan na sierpień 2022 r.). Puste pola w powyższej tabeli oznaczają, że w upublicznionych wersjach projektów FE 2021-2027 nie ma zaprezentowanych

stosownych informacji. Wskazanie „b.d.” oznacza, że projekt odnosi się do danej informacji, ale jej nie przedstawia.

Podsumowując, projekty inwestycyjne prowadzące do wzrostu konkurencyjności firm powinny być wspierane instrumentami dłużnymi. Po pierwsze, badani przedstawiciele instytucji wdrażających instrumenty finansowe (zarówno pracownicy potencjalnych Funduszy Powierniczych, jak i dotychczasowych pośredników finansowych) wskazywali na bardzo dobre przygotowanie sektora finansowego do obsługi tego typu produktu. W skali kraju, historia pożyczek na rzecz rozwoju przedsiębiorstw współfinansowanych z środków zagranicznych (początkowo: Banku Światowego) sięga ponad 20 lat. Po drugie, pośrednicy finansowi, z którymi realizowane były rozmowy, wyraźnie wskazują na sygnały rynkowe świadczące o zainteresowaniu tego typu ofertą. Ponadto, również sami przedsiębiorcy w pewnym sensie „przywykli” do wsparcia dłużnego w tym zakresie, dostrzegając jego pewne zalety (np. szybsza wypłata środków, mniejsza ilość obciążeń administracyjnych) względem wsparcia bezzwrotnego. Badanie ilościowe wykazało istnienie popytu na wsparcie w tym zakresie. Wreszcie, mówimy o typowych projektach ukierunkowanych na osiąganie zysku / generowanie oszczędności, często dość standardowych pod względem szacowania ryzyka przez sektor finansowy, choć wymagających dodatkowych zabezpieczeń (np. z uwagi na krótki staż działania firmy, jej lokalizację) i tym samym znajdujących się w obszarze luki finansowej. Są one podstawowym obszarem wsparcia, które w świetle swoich strategicznych celów KE przewiduje do wsparcia dłużnego. **Biorąc pod uwagę wszystkie czynniki opisane powyżej, rekomendujemy wdrażanie Wsparcia na inwestycje w MŚP w postaci instrumentów finansowych (pożyczek).**

Podnoszenie poziomu innowacyjności przedsiębiorstw

W ramach kolejnego analizowanego obszaru przewidziano inwestycje podnoszące poziom innowacyjności przedsiębiorstw, na przedsięwzięcia obarczone niskim ryzykiem niepowodzenia i pozwalające na szybkie wdrożenie inwestycji w przedsiębiorstwie.

W tym przypadku uzasadnienie dla celowości stosowania wsparcia zwrotnego (a także przegląd instrumentów stosowanych i planowanych w innych Programach) duplikuje częściowo zapisy z podrozdziału dot. *Wsparcia na inwestycje w MŚP*. W tym konkretnym przypadku mowa jest o konkretnym typie inwestycji, tj. związanym z budowaniem przewag konkurencyjnych bazujących na innowacyjności. Kryterium dostępu jest zatem innowacyjność, podczas gdy w poprzednim przypadku – była to poprawa sytuacji (konkurencyjności) firmy.

Co ważne, odsetek MŚP z województwa śląskiego (które nie były odbiorcami ostatecznymi wsparcia w postaci instrumentów finansowych w ramach RPO WSL 2014-2020) gotowych skorzystać ze wsparcia zwrotnego w celu podnoszenia innowacyjności był o 3 pkt. procentowe wyższy niż w przypadku wsparcia na inwestycje rozwojowe. Co do zasady jednak należy wskazać, iż istnieje potencjał

popytowy na stosowanie instrumentów finansowych w tym obszarze, istnieją doświadczenia w tym zakresie mogące służyć za wzorce do planowania zasadnego instrumentarium (por. np. opisane wyżej pożyczki w ramach PI 3c, w ramach, których premiiowano projekty innowacyjne), jednak dotychczasowe doświadczenia obejmują najczęściej wdrażanie wsparcia zwrotnego „dla chętnych” (równolegle do mechanizmu dotacyjnego, gdzie kryterium demarkacji było najczęściej wpisywanie się w inteligentną specjalizację regionu). Równocześnie, dla województwa śląskiego nadal może być strategicznie ważne ukierunkowanie innowacji w obszarach inteligentnych specjalizacji (innowacje min. na poziomie regionu) oraz zachęcanie do realizacji inwestycji podmiotów o niższej tolerancji na ryzyko. **Z tego względu rekomendujemy instrument mieszany (dotację z umorzeniem).**

Wsparcie inwestycji w MŚP niezbędnych do wejścia na rynki zagraniczne oraz dostosowania produktu do wymagań rynku docelowego, a także udziału w targach zagranicznych

W ramach FE SL 2021-2027 przewidziano również wsparcie na inwestycje niezbędne do wejścia na rynki zagraniczne oraz na dostosowanie produktu do wymagań rynku docelowego, w tym również koszty związane z udziałem w targach zagranicznych stacjonarnie oraz on-line.

Internacjonalizacja nie była wspierana od początku realizacji RPO WSL 2014-2020 (tzn. wprowadzono tę możliwość dopiero w toku wdrażania Programu, natomiast w pozostałych przypadkach – np. w Działaniu 3.4 – mogła być ona narzędziem do poprawy konkurencyjności / efektem pośrednim realizacji inwestycji, jednak nie stanowiła jej podstawowego dążenia). W efekcie najrzadziej deklarowane efekty rozwojowe wśród odbiorców instrumentów finansowych ankietowanych w ewaluacji dotyczą właśnie umiędzynarodowienia ich działalności (por. Rozdział 3), a zarazem widoczne potrzeby w tym zakresie sygnalizowane przez 32% ankietowanych przedsiębiorców. Oznacza to, że w sytuacji konieczności priorytetyzacji (wyboru) obszaru wsparcia, firmy „stawiały” na poprawę konkurencyjności, równocześnie jednak zdając sobie sprawę z potencjalnych korzyści, jakie mogłaby im przynieść internacjonalizacja. Dowodzą tego również wyniki drugiego badania ilościowego (na losowej próbie MMŚP z województwa śląskiego). Wśród respondentów, 10,7% zadeklarowało wolę zrealizowania w najbliższych 5 latach projektów z zakresu wejście na rynki zagraniczne lub rozszerzenia działalności na rynkach zagranicznych (np. związane z dostosowaniem produktu do wymagań rynku docelowego, udziałem w targach zagranicznych/ misjach wyjazdowych). Co ciekawe, 70,7% chciałoby sfinansować taki projekt z środków własnych, kredytem bankowym zainteresowanych jest 17,1% ankietowanych, zaś pożyczką ze środków publicznych – 9,8%. Jest to nietypowy wynik, gdyż generalnie dla obszarów wsparcia objętych badaniem częściej preferowano finansowanie dłużne publiczne aniżeli komercyjne. Niemniej, nadal świadczy to o istnieniu potencjalnej grupy docelowej projektowanego instrumentu.

Jednocześnie, przekrojowa ewaluacja dot. wpływu polityki spójności na internacjonalizację przedsiębiorstw realizowana na zlecenie MFiPR²⁸ wyraźnie wskazała na zasadność wspierania tego obszaru w formie zwrotnej oraz z poszanowaniem linii demarkacyjnej między poziomem regionalnym i centralnym. Takie zalecenie może skutkować zaplanowaniem wsparcia dłużnego na rzecz internacjonalizacji w innych regionach, w efekcie czego pominięcie tego obszaru tematycznego pomocy w województwie śląskim pogorszyłoby relatywnie sytuację firm z regionu w porównaniu do podmiotów z innych województw. Uważamy, że **wsparcie na rzecz umiędzynarodowienia firm jest celowe, zaś właściwą formą pomocy na ten cel są pożyczki**. W przypadku tego obszaru, nie widzimy zasadności wprowadzenia umorzenia części finansowania zwrotnego.

Wsparcie przygotowania terenów pod działalność gospodarczą (inwestycje w infrastrukturę biznesową)

W FE SL 2021-2027 przewidziano wykorzystanie instrumentów finansowych skierowanych do przedsiębiorstw na realizację projektów mających na celu przygotowanie terenów pod działalność gospodarczą, w szczególności poprzez uzbrojenie terenu w niezbędne media oraz remont bądź budowę niezbędnej infrastruktury, w tym hale magazynowe oraz przestrzeń produkcyjną.

Charakter niniejszego działania to zatem uszczegółowiony wariant wsparcia na inwestycje w MŚP, gdzie zakupy dotyczą zakupu nieruchomości lub poprawy ich stanu. Są to projekty komercyjne, ukierunkowane ściśle na zwiększenie potencjału produkcyjnego firm i skutkujące w długofalowo wzrostem przychodów. Taki cel wsparcia wskazuje, że zasadne jest ich wspieranie przy wykorzystaniu instrumentów finansowych.

W badaniu ilościowym na losowej próbie MMŚP z województwa śląskiego, 16,4% zadeklarowało, że na przestrzeni najbliższych 5 lat planuje zrealizować inwestycję budowlaną (w tym remont i modernizację) / zakup nieruchomości. Spośród nich, niemal ¼ chciałaby skorzystać z pożyczki ze środków publicznych. Co ciekawe, niemal identycznym zainteresowaniem – rzędu 40% - cieszą się kredyt komercyjny oraz dotacja. Taki wynik jednoznacznie sugeruje, że firmy są „przyzwyczajone” do realizowania tego typu przedsięwzięć w formule zwrotnej (na warunkach w pełni komercyjnych lub przy wsparciu sektora publicznego), która nie ustępuje „popularnością” dotacjom. Firmy – o ile nie znajdują się w obszarze luki finansowej – są gotowe zaciągać zobowiązania na ten cel. W tej sytuacji, pożyczka inwestycyjna w tym obszarze jest wysoko uzasadniona. W przypadku dotacji, wątpliwy byłby ew.

²⁸ Wpływ polityki spójności 2014-2020 na internacjonalizację przedsiębiorstw w Polsce. Ecorys Polska Sp. z o. o. i WiseEuropa – Fundacja Warszawski Instytut Studiów Ekonomicznych i Europejskich. Warszawa 2022, s. 32. [Data dostępu: 01.09.2022 r.]

efekt zachęty. **Reasumując, rekomendowaną formą wsparcia w omawianym obszarze jest pożyczka.**

Modernizacja oświetlenia ulicznego

Modernizacja oświetlenia ulicznego (wymiana na nowe, bardziej ekonomiczne i ekologiczne źródła światła) przekłada się na generowanie oszczędności. Warto jednak zauważyć, że za modernizację oświetlenia ulicznego odpowiadają głównie jednostki samorządu terytorialnego, których budżety są aktualnie nadwyrężone rosnącymi zobowiązaniami publicznymi²⁹. Podmioty te nie będą najpewniej w stanie realizować inwestycji o odroczonej efektywności oszczędnościowej. Równocześnie, modernizacja oświetlenia ulicznego może pełnić ważne cele środowiskowe (bardziej zrównoważona energia) oraz długofalowo generować oszczędności (pozytywne efekty zewnętrzne). Dlatego też w przypadku realizacji tego typu projektów przez sektor publiczny jednoznacznie rekomendujemy wdrażanie dotacji.

Warto jednak zauważyć, że właścicielem znacznej części infrastruktury oświetleniowej są firmy³⁰ (co – na marginesie – rodziło wiele wyzwań dla realizacji projektów dot. mocowania i utrzymania punktów świetlnych³¹). IZ wskazuje na wyraźne sygnały istniejącego popytu na finansowanie dłużne w omawianym obszarze ze strony tej kategorii podmiotów. Biorąc pod uwagę wysokie korzyści środowiskowe związane z wymianą oświetlenia ulicznego, warto „zachęcić” sektor komercyjny do realizowania tego typu projektów poprzez zaplanowanie pożyczki w ramach FE SL 2021-2027 na ten cel.

Przeegląd propozycji innych regionów wykazał, że jeśli nawet pomysł ten był w przeszłości brany pod uwagę, to w większości z nich został odrzucony w wyniku pogłębionych analiz. Na ten moment jedynie województwo podkarpacie planuje wykorzystanie instrumentów finansowych w odniesieniu do projektów z zakresu modernizacji oświetlenia ulicznego na energooszczędne (dedykowany temu stricte instrument). W przypadku województw kujawsko-pomorskiego i wielkopolskiego, możliwość zastosowania wsparcia dłużnego w zakresie modernizacji oświetlenia ulicznego jest wprawdzie zasygnalizowana w Programach, jednak stanowi jedynie ciąg większego „wyliczenia” możliwych kierunków przeznaczenia instrumentów

²⁹ A. Porawski, J. Czajkowski. Stan finansów JST. Raport dla Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego na posiedzenie w dniu 17 lipca 2019 r., uzupełniony po debacie na posiedzeniach Komisji i Zespołu, skorygowany na podstawie danych z WFP z 20 stycznia 2020 r. Związek Miast Polskich. Poznań 2020. [data dostępu: 01.09.2022].

³⁰ Por. np. TAURON zainwestował na Śląsku 700 mln zł na wszystkich poziomach napięć [Data dostępu: 26.09.2022], W 2019 r. grupa Tauron zainwestowała ponad 1,8 mld zł w infrastrukturę sieciową [data dostępu: 26.09.2022] czy TAURON zmodernizował 20 tys. latarni ulicznych [data dostępu: 26.09.2022].

³¹ Czyje oświetlenie. Wójcik: właścicielem infrastruktury oświetleniowej powinny być gminy. Serwis Samorządowy PAP, 2017. [data dostępu: 01.09.2022].

finansowych na rzecz wspierania efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych. **Reasumując, jeśli mówimy o operacjach z zakresu modernizacji oświetlenia ulicznego realizowanych przez podmioty komercyjne (przedsiębiorstwa), zalecaną formą wsparcia jest pożyczka.**

Tabela 20. Planowane wykorzystanie IF w FE 2021-2027 poszczególnych województw. Obszar: wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych

Województwo	Wartość środków na realizację IF w euro (rodzaj IF)	Wskaźnik	Wartość wskaźnika
Mieszkalnictwo, MŚP, Oświetlenie uliczne			
Kujawsko-Pomorskie	42 960 227 (pożyczka)		
	22 682 669 (dotacje w ramach operacji IF)		
Wielkopolskie	b.d.		
Oświetlenie uliczne			
Podkarpackie	10 000 000 (pożyczka)		

Źródło: opracowanie własne na podstawie projektów FE 2021-2027 poszczególnych województw (stan na sierpień 2022 r.).

Efektywność energetyczna budynków mieszkalnych, których głęboka modernizacja nie jest powiązana z walką z ubóstwem energetycznym

Projekty z zakresu efektywności energetycznej budynków są rentowne, a ich przewidywana rentowność będzie wzrastać (por. podwyżki cen na rynkach surowców energetycznych). Trudno jest przewidzieć, jak ceny energii będą kształtować się w przyszłości, choć przewidywany znaczny wzrost cen energii może skrócić okres zwrotu inwestycji. Jednocześnie jednak pozostaje otwarte pytanie, czy potrzeby „tu i teraz” w zakresie sfinansowania źródeł energii pozwolą na dalekosiężne inwestycje w tym zakresie.

Okres zwrotu z inwestycji energetycznych jest stosunkowo długi w porównaniu do inwestycji w innych zakresach i sięga kilkadziesiąt lat (nawet do ok. 50). W sytuacji generalnie niskiej skłonności do długoterminowego oszczędzania (przy rosnącej inflacji, rośnie skłonność do konsumpcji oszczędności w celu zapobieżenia utracie wartości przez zgromadzone środki), banki nie są skłonne udzielać średnio i długoterminowych kredytów (gdyż nie posiadają odpowiedniej ilości depozytów długoterminowych). W związku z powyższym, sektor bankowy może podwyższyć

wymagania względem podmiotów realizujących projekty z zakresu efektywności energetycznej budynków mieszkalnych, co utrudni pozyskiwanie finansowania zewnętrznego na ten cel.

Jednostki samorządu terytorialnego mają coraz gorszą sytuację finansową (oraz większe poczucie jej niepewności), co zniechęca ich do zaciągania zobowiązań (aczkolwiek są wiarygodnymi partnerami dla komercyjnych instytucji finansowych). Obserwuje się wprawdzie umiarkowane sukcesy we wdrażaniu Funduszu Termomodernizacji i Remontów, ale – w latach 2021-2027 – zostanie to uzupełnione dodatkową ofertą z KPO oraz NFOŚiGW i wojewódzkich Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (w tym WFOŚiGW w Katowicach) czyli instytucji ochrony środowiska.

W perspektywie finansowej 2014-2020 9 regionów wdrażało wsparcie w omawianym zakresie. Ich doświadczenia są dość zróżnicowane: od trudnej sytuacji w województwie mazowieckim, w którym udzielono jedynie 15 pożyczek, rozdysponowując 14% założonej alokacji, po wzorcową sytuację w województwie wielkopolskim, gdzie 50 zawartych pożyczek opiewa łącznie na wartość 30 335 488,10 EUR. Wydaje się, że czynnikiem sukcesu jest przede wszystkim szybkość uruchomienia wsparcia oraz – jak to określił jeden z badanych przedstawicieli sektora finansowego – czynniki mentalnościowe, czyli na ile ludność danego regionu jest gotowa na podjęcie ryzyka związanego z zaciąganiem zobowiązań (również w sytuacji braku dotacyjnej alternatywy).

Tabela 21. Wykorzystanie IF w RPO 2014-2020 poszczególnych województw w zakresie PI 4c

Priorytet inwestycyjny (cele szczegółowe)	Województwo	Wartość środków na realizację IF (w EUR)	Wartość rozdysponowanych środków w EUR wg stanu na 31.12.2021 r. (% alokacji)	Liczba umów z pośrednikami finansowymi (liczba odbiorców poszczególnych IF)
PI 4c (zwiększenie efektywności energetycznej wielorodzinnych budynków mieszkalnych)	Dolnośląskie	11 303 552	7 073 672,90 (62%)	1 (82 - pożyczki)
PI 4c (zwiększenie efektywności energetycznej w sektorze publicznym i mieszkaniowym)	Kujawsko-Pomorskie	11 288 164,31	2 309 767,36 (20%)	2 (39 - pożyczki)

PI 4c (zwiększenie efektywności energetycznej w sektorze publicznym i mieszkaniowym)	Łódzkie	12 059 468,54	11 326 791,22 (93%)	2 (99 - pożyczki)
PI 4c (zwiększenie efektywności energetycznej w sektorze publicznym i mieszkaniowym)	Małopolskie	19 443 364,26	13 032 793,35 (67%)	5 (95 - pożyczki)
PI 4c (zwiększenie efektywności energetycznej w sektorze publicznym i mieszkaniowym)	Mazowieckie	12 081 607,39	1 810 343,45 (14%)	1 (15 - pożyczki)
PI 4c (zwiększenie efektywności energetycznej w sektorze publicznym i mieszkaniowym)	Opolskie	4 456 417,84	3 489 265,94 (78%)	2 (35 - pożyczki)
PI 4c (zwiększenie efektywności energetycznej w sektorze publicznym i mieszkaniowym)	Podlaskie	7 876 414,28	6 611 272,82 (83%)	2 (43 - pożyczki)
PI 4c (zwiększenie efektywności energetycznej w sektorze publicznym i mieszkaniowym)	Pomorskie	42 025 044	14 184 178 (33%)	3 (122 - pożyczki)
PI 4c (zwiększenie efektywności energetycznej w sektorze publicznym i mieszkaniowym)	Wielkopolskie	33 367 890,24	30 335 488,10 (90%)	1 (50 – pożyczki)

Źródło: opracowanie własne na podstawie rocznych sprawozdań za 2021 r. z wdrażania RPO 2014-2020 poszczególnych województw oraz Szczegółowych Opisów Osi Priorytetowych RPO 2014-2020 poszczególnych województw (stan na sierpień 2022 r.).

Jeśli chodzi o plany na perspektywę 2021-2027, to instrumenty finansowe w obszarze efektywności energetycznej budynków mieszkalnych zaplanowało łącznie 8 regionów (nie licząc województwa śląskiego; w porównaniu do perspektywy 2014-2020, „wycofało się” województwo opolskie).

Zarówno województwo kujawsko-pomorskie, jak i wielkopolskie dość szeroko (ale zarazem ogólnikowo) opisały planowane wsparcie dłużne z zakresu efektywności energetycznej budynków mieszkalnych, umieszczając je w jednym wyliczeniu wraz z efektywnością energetyczną MŚP i modernizacją oświetlenia ulicznego,

W województwie dolnośląskim instrumenty finansowe z możliwością częściowego umorzenia (w szczególności w zależności od otrzymanego efektu energetycznego) będą udzielane dla wsparcia w wielorodzinnych budynkach mieszkalnych oraz komplementarnie do wsparcia dotacyjnego w odniesieniu do pozostałej infrastruktury. Analogicznie, w województwie małopolskim zaplanowano instrumenty finansowe na rzecz poprawy efektywności energetycznej w sektorze mieszkaniowym. W województwie podlaskim założono wsparcia wspólnot mieszkaniowych i TBS poprzez instrument finansowy z dotacją do 50%.

W łódzkim planuje się wykorzystanie IF w zakresie przedsięwzięć termomodernizacyjnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych, w których beneficjentami będą wspólnoty mieszkaniowe lub TBS. W województwie mazowieckim zaplanowano pożyczki dla podmiotów zarządzających budynkami mieszkalnymi i ich właścicieli, które mogą być łączone z komponentem umorzeniowym lub dotacyjnym (zgodnie z regułami pomocy publicznej). Poziom wskaźnika efektywności energetycznej w wys. 30% z racji zwrotnego charakteru wsparcia nie będzie obligatoryjny (w tym miejscu należy zastrzec, że rekomendujemy takie rozwiązanie również województwu śląskiemu). W województwie pomorskim zaplanowano instrumenty finansowe z możliwością częściowego umorzenia (w szczególności w zależności od efektu energetycznego) – w wielorodzinnych budynkach mieszkalnych oraz – komplementarnie do wsparcia bezzwrotnego jako podstawowej formy interwencji – w odniesieniu do pozostałych budynków.

Co ważne, zrealizowane wywiady z przedstawicielami wspólnot mieszkaniowych, spółdzielni oraz osobami fizycznymi zarządzającymi nieruchomościami wykazały, że wszystkie te grupy mają co do zasady ograniczoną wiedzę na temat dostępnych źródeł finansowania, jednak wszystkie chciałyby – gdyby było to możliwe – mieć szansę na ubieganie się o wsparcie na poziomie regionalnym, a nie tylko krajowym. Spółdzielnie podkreślały, że sama forma organizacyjna (typ podmiotu) nie przesądza jeszcze ani o doświadczeniu z finansowaniem zwrotnym, ani o kondycji finansowej, nie musi też przesądzać o wielkości projektu. Sugerowano, że demarkacja pomiędzy poziomem regionalnym a krajowym powinna przebiegać bardziej według wielkości inwestycji, a niekoniecznie samego typu podmiotu, który ją chce realizować.

Reasumując, rekomendujemy wsparcie dotacyjne w przypadku projektów realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego oraz instrument

mieszany (pożyczkę z dotacją i umorzeniem) dla pozostałych grup docelowych (tzn. wspólnot, spółdzielni, osób fizycznych zarządzających nieruchomościami, podmiotów tworzących TBS).

Tabela 22. Planowane wykorzystanie IF w FE 2021-2027 poszczególnych województw. Obszar: wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych

Województwo	Wartość środków na realizację IF w euro (rodzaj IF)	Wskaźnik	Wartość wskaźnika
Mieszkalnictwo, MŚP, Oświetlenie uliczne			
Kujawsko-Pomorskie	42 960 227 (pożyczka)		
	22 682 669 (dotacje w ramach operacji IF)		
Wielkopolskie	b.d.		
Mieszkalnictwo, MŚP			
Dolnośląskie	34 310 019 (dotacje w ramach IF)	Mieszkania i firmy	
	b.d.		
Małopolskie	b.d.	Mieszkania i firmy	
Podlaskie	27 000 000 (pożyczka)	Mieszkania i firmy	
	2 000 000 (dotacje w ramach operacji IF)		
Mieszkalnictwo			
Łódzkie	12 000 000 (pożyczka)	Tylko mieszkania	
Mazowieckie	6 882 984 - regiony lepiej rozwinięte (pożyczka)	Tylko mieszkania	
	8 782 082 - regiony słabiej rozwinięte (pożyczka)		
	8 437 687 - regiony słabiej rozwinięte (dotacje w ramach operacji IF)		
Pomorskie	b.d.	Tylko mieszkania	

Źródło: opracowanie własne na podstawie projektów FE 2021-2027 poszczególnych województw (stan na sierpień 2022 r.).

Efektywność energetyczna przedsiębiorstw

Projekty z zakresu efektywności energetycznej są postrzegane jako specyficzna forma inwestycji rozwojowych MŚP o dodatkowych, pozytywnych efektach zewnętrznych. Są to przedsięwzięcia, które firmie przynoszą oszczędności (pozwalające na spłatę zobowiązań), a dodatkowo powodują zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych do środowiska. W związku z tym jako rentowne

przedsięwzięcia mogłyby być realizowane na zasadach rynkowych, jednak chęć stymulowania strategicznie ważnych projektów **uzasadnia wykorzystanie instrumentów mieszanych w ramach FE SL 2021-2027 (pożyczki z umorzeniem i dotacją).**

Na wstępie warto też przywołać pozytywne doświadczenia 3 regionów z implementacji instrumentów finansowych z zakresu efektywności energetycznej firm (tzn. województwa dolnośląskiego, opolskiego i podlaskiego), zaś 4 region – województwo kujawsko-pomorskie – napotkał pewne problemy w implementacji. Wywiad z przedstawicielem BGK wskazał, że dla powodzenia tego typu instrumentu kluczowy jest czas – zwrócił uwagę na początkowo ograniczone zainteresowanie pożyczkami w województwie podlaskim, które z czasem przyrastało niemal geometrycznie. Oczywiście, można krytycznie argumentować, że instrumenty te nie są w pełni porównywalne (adresatami wsparcia były tu średnie przedsiębiorstwa). Jednak zdaniem badanych przedstawicieli instytucji finansowych, pewne „cykle życia wsparcia” są względnie stałe, tzn. wzorzec implementacji będzie z dużą dozą prawdopodobieństwa podobny jak w przeszłości dla analogicznego wsparcia kierowanego do średnich firm. Równocześnie, największy popyt na tego typu przedsięwzięcia jest w grupie przedsiębiorstw małych i średnich, stąd niezasadne byłoby wyłączenie drugiej z nich z grona potencjalnych odbiorców wsparcia.

Tabela 23. Wykorzystanie IF w RPO 2014-2020 poszczególnych województw w zakresie PI 4b

Priorytet inwestycyjny (cele szczegółowe)	Województwo	Wartość środków na realizację IF (w EUR)	Wartość rozdysponowanych środków w EUR wg stanu na 31.12.2021 r. (% alokacji)	Liczba umów z pośrednikami finansowymi (liczba odbiorców poszczególnych IF)
PI 4b (zwiększenie efektywności energetycznej w przedsiębiorstwach)	Dolnośląskie	18 957 762	13 207 062,52 (69%)	2 (61 - pożyczki)
PI 4b (zwiększenie efektywności energetycznej w przedsiębiorstwach)	Kujawsko-Pomorskie	10 239 082,58	106 953,39 (1%)	1 (3 - pożyczki)
PI 4b (zwiększenie efektywności energetycznej w przedsiębiorstwach)	Opolskie	4 535 111,73	4 509 058,39 (99%)	1 (38 - pożyczki)

Priorytet inwestycyjny (cele szczegółowe)	Województwo	Wartość środków na realizację IF (w EUR)	Wartość rozdysponowanych środków w EUR wg stanu na 31.12.2021 r. (% alokacji)	Liczba umów z pośrednikami finansowymi (liczba odbiorców poszczególnych IF)
PI 4b (zwiększenie efektywności energetycznej w przedsiębiorstwach)	Podlaskie	15 752 828,55	10 432 499,73 (66%)	6 (104 - pożyczki)

Źródło: opracowanie własne na podstawie rocznych sprawozdań za 2021 r. z wdrażania RPO 2014-2020 poszczególnych województw oraz Szczegółowych Opisów Osi Priorytetowych RPO 2014-2020 poszczególnych województw (stan na sierpień 2022 r.).

Jeśli chodzi o perspektywę finansową 2021-2027, instrumenty finansowe na rzecz poprawy efektywności energetycznej przedsiębiorstw założono do realizacji w 8 regionalnych programach (nie wliczając w to FE SL 2021-2027). Najczęściej są to pożyczki lub pożyczki z elementem dotacyjnym (przeznaczonym na niedochodowe części projektu, jak np. przygotowanie audytu energetycznego czy pozostałej dokumentacji).

Tabela 24. Planowane wykorzystanie IF w FE 2021-2027 poszczególnych województw. Obszar: wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych

Województwo	Wartość środków na realizację IF w euro (rodzaj IF)	Wskaźnik	Wartość wskaźnika
Mieszkalnictwo, MŚP, Oświetlenie uliczne			
Kujawsko-Pomorskie	42 960 227 (pożyczka)		
	22 682 669 (dotacje w ramach operacji IF)		
Wielkopolskie	b.d.		
Mieszkalnictwo, MŚP			
Dolnośląskie	34 310 019 (dotacje w ramach IF)		
	b.d.		

Województwo	Wartość środków na realizację IF w euro (rodzaj IF)	Wskaźnik	Wartość wskaźnika
Małopolskie	b.d.		
Podlaskie	27 000 000 (pożyczka)		
	2 000 000 (dotacje w ramach operacji IF)		
MŚP			
Świętokrzyskie	22 000 000 (pożyczka)		
Warmińsko-Mazurskie	b.d.		
Zachodniopomorskie	b.d.		

Źródło: opracowanie własne na podstawie projektów FE 2021-2027 poszczególnych województw (stan na sierpień 2022 r.).

W ramach przeprowadzonego badania ilościowego, chęć realizacji omawianego typu przedsięwzięć (niezależnie od sposobu finansowania) zgłosiło 21% ankietowanych przedsiębiorców (odbiorców ostatecznych wsparcia w postaci instrumentów finansowych w ramach RPO WSL 2014-2020, spośród których zdecydowana większość to przedstawiciele małych firm). Ponadto, w badaniu na losowej próbie MMŚP z województwa śląskiego, 16,9% ankietowanych zadeklarowało analogiczną chęć zrealizowania w perspektywie 5 lat inwestycji dotyczącej podniesienia poziomu efektywności energetycznej. Spośród wszystkich chętnych, 20,0% stanowili przedstawiciele średnich przedsiębiorstw, zaś najwięcej – 70,1% zainteresowanych – to respondenci reprezentujący małe firmy. Zainteresowanie mikroprzedsiębiorstw było niewielkie.

Warto również zauważyć, że bardziej precyzyjne dookreślenie tego rodzaju wsparcia (oraz jego silniejsze odróżnienie od pomocy ogólnorozwojowej dzięki zastosowaniu korzystniejszych warunków finansowania), pozwoli na pełniejsze dostrzeganie i monitorowanie efektu środowiskowego realizowanych inwestycji, co będzie szczególnie ważne w kontekście celów środowiskowych i klimatycznych całej UE.

Biorąc pod uwagę gotowość sektora finansowego do obsługi tego typu zobowiązań, popyt na ten rodzaj wsparcia, a także jego wpisywanie się w strategiczne cele rozwojowe regionu, kraju i UE – **rekomenduje się wykorzystanie instrumentu mieszanego, łączącego pożyczkę z elementem dotacyjnym i umorzeniem.**

Gospodarka o obiegu zamkniętym

Okres zwrotu z inwestycji w gospodarkę o obiegu zamkniętym jest stosunkowo długi w porównaniu do innych branż, natomiast bezwzględnie w ramach ocenianego obszaru są to projekty inwestycyjne ukierunkowane na poprawę kondycji finansowej firmy (odbiorcy ostatecznego). W tym przypadku, z perspektywy odbiorcy ostatecznego, działania z zakresu gospodarki o obiegu zamkniętym są przede wszystkim formą zarobkowania (nawet, jeśli przy okazji realizuje to cele pozafinansowe przedsiębiorstwa).

Niemniej, niejednoznaczne i często zmieniające się przepisy prawa krajowego w zakresie opłat za usługi związane z gromadzeniem, przetwarzaniem i wtórnym wykorzystywaniem zasobów mogą prowadzić do sytuacji, w której inwestor nie jest w stanie jednoznacznie przewidzieć rentowności biznesu, a tym samym zaplanować przyszłych strumieni finansowych oraz opracować biznesplanu inwestycji. To z kolei może skutkować zakładanym wyższym poziomem ryzyka w relacji z takimi firmami ze strony sektora bankowego oraz wpadnięciem przez firmy zajmujące się gospodarką o obiegu zamkniętym do obszaru luki finansowej. Z drugiej strony, zmiany prawodawstwa unijnego (np. w zakresie gromadzenia i przetwarzania odpadów tekstylnych) tworzą nowe perspektywy zarobkowe dla firm z szeroko rozumianego sektora obróbki odpadów.

Analiza projektów dokumentów programowych wykazała, że instrumenty finansowe ukierunkowane na wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej zaplanowały – poza województwem śląskim – cztery regiony. W perspektywie badanych przedstawiciele sektora finansowego, obszar ten nie powinien nastroczać ponadprzeciętnych problemów w obsłudze, aczkolwiek jest zakresem nowym i może wymagać stymulowania popytu. Równocześnie, jest to sfera strategicznie ważna z punktu widzenia do realizacji celów środowiskowo-klimatycznych. **Z tego względu rekomendujemy wykorzystanie instrumentu mieszanego (pożyczka z elementem dotacyjnym na przygotowanie niezbędnej dokumentacji).**

Tabela 25. Planowane wykorzystanie IF w FE 2021-2027 poszczególnych województw. Obszar: wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej

Województwo	Wartość środków na realizację IF w euro (rodzaj IF)	Wskaźnik	Wartość wskaźnika
Kujawsko-Pomorskie	4 313 600 (pożyczka)		
	1 078 400 (dotacje w ramach operacji IF)		
Pomorskie	b.d.	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z IF	580

Województwo	Wartość środków na realizację IF w euro (rodzaj IF)	Wskaźnik	Wartość wskaźnika
Świętokrzyskie	5 000 000 (pożyczka)	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z IF	6
Wielkopolskie	b.d.	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z IF	66

Źródło: opracowanie własne na podstawie projektów FE 2021-2027 poszczególnych województw (stan na sierpień 2022 r.).

Rewitalizacja obszarów miejskich

Wyniki zrealizowanych badań terenowych wskazują na istnienie dalszego, niezaspokojonego popytu na wsparcie zwrotne w tym obszarze. Województwo śląskie jest regionem wysoko zurbanizowanym, o ponadprzeciętnych potrzebach rewitalizacyjnych³², dlatego zasadniczo zalecane jest tutaj wykorzystanie obydwu form wsparcia – dotacyjnego (adresowanego do jednostek samorządu terytorialnego) oraz zwrotnego (dla wszystkich zainteresowanych). Wsparcie bezzwrotne jest uzasadnione poprzez szczególnie istotne efekty społeczne przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji, które mają przyczyniać się do poprawy spójności społeczno-terytorialnej. Jest to nadrzędny cel realizacji przedsięwzięć tego typu i dla jednostek samorządu terytorialnego może być istotniejszy niż zapewnianie ich rentowności. Równocześnie, pogarszająca się sytuacja finansowa gmin może utrudniać zaciąganie przez nich zobowiązań na drodze projekty inwestycyjne.

Istnienie takiego popytu jest sygnalizowane zarówno bezpośrednio przez samych realizatorów przedsięwzięć z tego obszaru (16% spośród ankietowanych, dotychczasowych odbiorców ostatecznych w Działaniu 10.4), jak i interesariuszy ze strony pośredniczącej (BGK) czy systemowej (IZ).

W perspektywie finansowej 2014-2020, instrumenty finansowe – poza województwem śląskim – zaplanowały w swoich regionalnych programach operacyjnych 4 regiony. Największa absorpcja środków została odnotowana w województwach małopolskim i mazowieckim.

³² A. Jadach-Sepiolo (red.) Ewaluacja systemu zarządzania i wdrażania procesów rewitalizacji w Polsce. Instytut Rozwoju Miast i Regionów i Ecorys Polska Sp. z o. o. Warszawa-Kraków 2021. Dostępne online: [data dostępu: 01.09.2022 r.]

Tabela 26. Wykorzystanie IF w RPO 2014-2020 poszczególnych województw w zakresie PI 9b

Priorytet inwestycyjny (cele szczegółowe)	Województwo	Wartość środków na realizację IF (w EUR)	Wartość rozdysponowanych środków w EUR wg stanu na 31.12.2021 r. (% alokacji)	Liczba umów z pośrednikami finansowymi (liczba odbiorców poszczególnych IF)
PI 9b (rewitalizacja miast oraz odnowa obszarów wiejskich)	Małopolskie	64 109 506,17	46 555 809,68 (72%)	3 (104 - pożyczki)
PI 9b (rewitalizacja miast oraz odnowa obszarów wiejskich)	Mazowieckie	31 110 329,48	25 077 621,77 (80%)	1 (6 - pożyczki)
PI 9b (rewitalizacja miast oraz odnowa obszarów wiejskich)	Pomorskie	17 752 731	12 737 523 (71%)	1 (11 - pożyczki)
PI 9b (rewitalizacja miast oraz odnowa obszarów wiejskich)	Wielkopolskie	39 797 061,39	23 870 019,09 (59%)	1 (15 – pożyczki)

Źródło: opracowanie własne na podstawie rocznych sprawozdań za 2021 r. z wdrażania RPO 2014-2020 poszczególnych województw oraz Szczegółowych Opisów Osi Priorytetowych RPO 2014-2020 poszczególnych województw (stan na sierpień 2022 r.).

W perspektywie 2021-2027, wsparcie dłużne w zakresie rewitalizacji planują kontynuować województwa mazowieckie i wielkopolskie (oraz śląskie), zaś wdrożyć je po raz pierwszy planuje województwo zachodniopomorskie. Na tym etapie brak jest szczegółowych informacji o produktach finansowych, ale będą to przede wszystkim pożyczki, ewentualnie pożyczki z elementem dotacyjnym.

Rekomendujemy wsparcie w zakresie rewitalizacji obszarów miejskich w postaci dotacyjnej (dla jednostek samorządu terytorialnego) oraz w postaci pożyczek (dla wszystkich zainteresowanych podmiotów uprawnionych do realizacji projektów wpisujących się w program rewitalizacji).

Tabela 27. Planowane wykorzystanie IF w FE 2021-2027 poszczególnych województw. Obszar: ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego oraz rewitalizacja obszarów zdegradowanych na obszarach miejskich

Województwo	Wartość środków na realizację IF w euro (rodzaj IF)	Wskaźnik	Wartość wskaźnika
Mazowieckie	6 784 141 - regiony lepiej rozwinięte (pożyczka)		
	2 606 167 - regiony słabiej rozwinięte (pożyczka)		
	2 503 965 - regiony słabiej rozwinięte (dotacje w ramach operacji IF)		
Wielkopolskie	b.d.		
Zachodnio-pomorskie	b.d.		

Źródło: opracowanie własne na podstawie projektów FE 2021-2027 poszczególnych województw (stan na sierpień 2022 r.).

Inne obszary

W zakresie pozostałych obszarów wsparcia zaplanowanych w FE SL 2021-2027 uważamy, że słusznie zostało zaplanowane wsparcie dotacyjne. W szczególności, również ocena ex-ante FE SL 2021-2027 wykazała, że katalog obszarów przewidzianych przez IZ do wdrażania w oparciu o instrumenty finansowe jest szeroki i ambitny – trudno jest do niego cokolwiek dodać.

Trzy regiony (kujawsko-pomorskie, podlaskie i warmińsko-mazurskie) zaplanowany wykorzystanie IFów w obszarze wsparcia dla przedsięwzięć z zakresu cyfryzacji. Zgadza się jednak z IZ, że w przypadku województwa śląskiego takie rozwiązanie nie miałoby sensu. Realizowane projekty nie będą generowały dochodu a stworzone usługi będą usługami publicznymi świadczonymi nieodpłatnie.

Tabela 28. Planowane wykorzystanie IF w FE 2021-2027 poszczególnych województw. Obszar: wsparcie dla przedsięwzięć z zakresu cyfryzacji

Województwo	Wartość środków na realizację IF w euro (rodzaj IF)	Wskaźnik	Wartość wskaźnika
Kujawsko-Pomorskie	b.d.		
Podlaskie	3 000 000 (pożyczka)		
Warmińsko-Mazurskie	b.d.		

Źródło: opracowanie własne na podstawie projektów FE 2021-2027 poszczególnych województw (stan na sierpień 2022 r.).

Województwo kujawsko-pomorskie przewidziało instrumenty finansowe z zakresu wspierania potencjału klastrów załączkowych i wzrostowych. Jest to z pewnością ciekawe, oryginalne podejście. Województwo śląskie – podobnie jak większość regionów – skupiło się jednak na tworzeniu warunków dla rozwoju dla takich klastrów, co samo w sobie jest działalnością niekomercyjną. W związku z tym brak zasadności dla wykorzystania instrumentów dłużnych w tym zakresie.

Tabela 29. Planowane wykorzystanie IF w FE 2021-2027 poszczególnych województw. Obszar: wspieranie potencjału klastrów załączkowych i wzrostowych

Województwo	Wartość środków na realizację IF w euro (rodzaj IF)	Wskaźnik	Wartość wskaźnika
Kujawsko-Pomorskie	5 219 848 (dotacje w ramach operacji IF)		
	5 000 000 (inwestycja kapitałowa lub quasi-kapitałowa)		

Źródło: opracowanie własne na podstawie projektu FE dla województwa kujawsko-pomorskiego 2021-2027 (stan na sierpień 2022 r.).

Kwestia możliwości finansowania zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej przy wykorzystaniu wsparcia dłużnego była szczególnie głęboko analizowana jeszcze na etapie oceny ex-ante FE SL 2021-2027, ostatecznie jednak zrezygnowano z takiej formy wsparcia w aktualnie ocenianej wersji projektu Programu. Tymczasem pożyczki na wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej przewidziało województwo mazowieckie. Struktura przestrzenna

tego regionu, a także zidentyfikowane potrzeby inwestycyjne są jednak inne niż w przypadku województwa śląskiego, dlatego brak jest podstaw do przykładania doświadczeń i planów Mazowsza do zamierzeń województwa śląskiego.

Tabela 30. Planowane wykorzystanie IF w FE 2021-2027 poszczególnych województw. Obszar: wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej

Województwo	Wartość środków na realizację IF w euro (rodzaj IF)	Wskaźnik	Wartość wskaźnika
Mazowieckie	8 127 753 - regiony lepiej rozwinięte (pożyczka)		
	6 145 374 - regiony słabiej rozwinięte (pożyczka)		

Źródło: opracowanie własne na podstawie projektu FE dla województwa mazowieckiego 2021-2027 (stan na sierpień 2022 r.).

Województwo pomorskie przewidziało również – jako jedyne w kraju – wsparcie zwrotne z zakresu wspierania uczenia się przez całe życie. W tym miejscu należy podkreślić, że naszym zdaniem całe wsparcie z EFS zaplanowane w FE SL 2021-2027 powinno mieć charakter dotacyjny. Taka teza wynika nie tyle z położenia linii demarkacyjnej (zgodnie z którą na poziomie regionalnym wsparcie z EFS ma wyłącznie charakter bezzwrotny), ale analizy zaplanowanych przedsięwzięć, z których większość ma charakter niekomercyjny (niedochodowy). Jeśli nawet pojedyncze obszary wsparcia (np. ekonomia społeczna) przejawiają pewien potencjał do generowania zysków, to brak pewności, że wzrost dochodów pozwoli na terminową spłatę zobowiązań w zakładanych wysokościach rat. Dodatkowo, podstawowy cel tych projektów ma wymiar społeczny, a nie ekonomiczny, więc z uwagi na ważne społecznie cele – należy je dotować.

Adresaci wsparcia

Problem badawczy nr B4. Dookreślenie grupy docelowej odbiorców ostatecznych

4. Do jakiej grupy docelowej odbiorców ostatecznych powinny zostać skierowane instrumenty finansowe? Wskazanie oraz uzasadnienie wyboru tych typów odbiorców, dla których możliwe i zasadne jest zastosowanie instrumentów finansowych, a także powiązanie wskazanych typów odbiorców z zaproponowanym produktem finansowym.

W kolejnej tabeli wskazano, do jakiej grupy docelowej odbiorców ostatecznych – w świetle wyników badania ewaluacyjnego – powinny zostać skierowane instrumenty finansowe. Generalne założenia przyświecające tym rekomendacjom koncentrowały się na poniższych aspektach:

- co do zasady, w większości przypadków wsparcie zwrotne w pierwszej kolejności adresowane będzie do sektora prywatnego, zaś dotacyjne – do sektora publicznego (lub równolegle; nie przewiduje się sytuacji adresowania wsparcia dłużnego do sektora publicznego i równoczesnego przewidzenia wsparcia dotacyjnego dla sektora komercyjnego);
- w ramach poszczególnych grup docelowych nie przewidujemy proponowania odmiennych produktów finansowych, dlatego nie przedstawiono tutaj literalnie powiązania wskazanych typów odbiorców z zaproponowanym produktem finansowym (ten został całościowo opisany w podrozdziale Produkty finansowe (w tym preferencje dla inwestorów));
- tam, gdzie charakter osiągniętych efektów nie jest zależny sektorowo, zaleca się możliwie maksymalne rozszerzenie grupy adresatów wsparcia.

Tabela 31. Dookreślenie grupy docelowej odbiorców ostatecznych

Obszar wsparcia	Grupa docelowa	Uzasadnienie
<p>Rozwój infrastruktury turystycznej, okołoturystycznej oraz infrastruktury rekreacyjnej (dot. wsparcia wdrażanego w ramach Priorytetu I)</p> <p>Wsparcie na inwestycje w MŚP</p> <p>Podnoszenie poziomu innowacyjności przedsiębiorstw</p> <p>Wsparcie inwestycji w MŚP niezbędnych do wejścia na rynki zagraniczne oraz dostosowania produktu do wymagań rynku docelowego, a także udziału w targach zagranicznych</p>	<p>MŚP posiadające siedzibę na terenie województwa śląskiego i/lub prowadzący tu działalność</p>	<p>Sugerujemy zaadresowanie wsparcia do możliwie najszerszej grupy podmiotów, które mogą realizować inwestycje danego typu (zarówno z punktu widzenia faktycznego, jak i prawnego).</p> <p>Brak jest jednoznacznych przesłanek do zawężania grupy docelowej z uwagi na branżę, obszar geograficzny, ew. OSI itp.</p>
<p>Wsparcie przygotowania terenów pod działalność gospodarczą</p> <p>Modernizacja oświetlenia ulicznego</p>	<p>Przedsiębiorcy posiadający siedzibę na terenie województwa śląskiego i/lub prowadzący tu działalność</p>	<p>Jak powyżej. Dodatkowo zwracamy uwagę, że w tym przypadku celowe jest włączenie do adresatów wsparcia – o ile będzie to prawnie możliwe – dużych firm, które mają wysoki potencjał do realizacji projektów z tych dwóch obszarów oraz mogą je efektywnie zrealizować. O ile dotacje zdecydowanie nie powinny być adresowane do dużych przedsiębiorstw, o tyle w przypadku IF może być to uzasadnione, jeśli efektem będą potencjalne, znaczne pozytywne efekty ekonomiczno-społeczne (dot. przygotowania terenów pod działalność gospodarczą) czy środowiskowych</p>

Obszar wsparcia	Grupa docelowa	Uzasadnienie
<p>Efektywność energetyczna budynków mieszkalnych, których głęboka modernizacja nie jest powiązana z walką z ubóstwem energetycznym</p>	<p>Wspólnoty, spółdzielnie, osoby fizyczne zarządzające nieruchomościami, podmioty tworzące TBS</p>	<p>(dot. modernizacji oświetlenia ulicznego).</p> <p>Sugerujemy wsparcie dotacyjne dla jednostek samorządu terytorialnego (z uwagi na rosnącą ilość zobowiązań na poziomie lokalnym oraz przeciętne pogarszanie się sytuacji finansowej tej grupy podmiotów) oraz wsparcie w postaci IF dla pozostałych potencjalnych odbiorców ostatecznych.</p> <p>Spółdzielnie powinny móc korzystać ze wsparcia zarówno w ramach FE NIKS, jak i FE SL 2021-2027 (demarkacja powinna przebiegać wg wielkości projektów, nie zaś typu podmiotu – mamy „słabe finansowo” spółdzielnie, które mogą nie być w stanie konkurować z innymi, doświadczonymi podmiotami tego typu, a z drugiej strony – realizacja przez nie projektów jest wskazana z perspektywy środowiskowej i społecznej, zwłaszcza w warunkach rosnących cen energii i wzrostu ryzyka ubóstwa energetycznego).</p> <p>Brak szczegółowych, wymaganych charakterystyk poza oceną</p>

Obszar wsparcia	Grupa docelowa	Uzasadnienie
		zdolności kredytowej dokonywaną przez pośrednika finansowego.
Efektywność energetyczna przedsiębiorstw	Mikro, mali i średni przedsiębiorcy posiadający siedzibę na terenie województwa śląskiego, i/lub prowadzący tu działalność	Brak zasadności ograniczania grupy docelowej z uwagi na pozytywne efekty zewnętrzne osiąganych efektów wsparcia.
Rewitalizacja obszarów miejskich	JST, ich związki i stowarzyszenia oraz jednostki organizacyjne, instytucje kultury, partnerzy społeczni i gospodarczy, kościoły i związki wyznaniowe, inne jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, szkoły wyższe, organy prowadzące szkół i placówek, administracja, przedsiębiorcy posiadający siedzibę na terenie województwa śląskiego i/lub prowadzący tu działalność.	Rekomenduje się utrzymanie grupy docelowej określonej w ramach RPO WSL 2014-2020, która pozwoliła na skuteczne i efektywne wdrażanie wsparcia. Należy przy tym podkreślić, że równolegle sektor publiczny (jednostki samorządu terytorialnego) będzie mógł korzystać z dedykowanych mu dotacji, mając jednak wolność wyboru formy finansowania.

Zródło: opracowanie własne.

Wysokość alokacji oraz podstawowe wskaźniki finansowe

Problem badawczy nr B2. Propozycja alokacji, oszacowanie efektu dźwigni i (potencjalnie) współczynnika mnożnikowego

2. Jaka kwota z programu FE SL 2021-2027 powinna zasilić instrumenty finansowe oraz jaki jest szacowany efekt dźwigni oraz współczynnik mnożnikowy³³, wraz z krótkim uzasadnieniem?

Wskazanie wysokości środków finansowych, jakie należy przeznaczyć na poszczególne instrumenty finansowe w ramach poszczególnych zakresów interwencji wraz z propozycją montażu finansowego oraz oszacowanie:

efektu dźwigni, rozumianego jako wykazanie jakie dodatkowe środki (publiczne i prywatne) zostają uruchomione na rynku w następstwie udzielenia wsparcia ze środków FE SL 2021-2027;

współczynnika mnożnikowego, wyliczanego wyłącznie, jeśli gwarancje zostaną wskazane przez Wykonawcę jako zasadne do wdrożenia w ramach Programu FE SL 2021-27.

Uzasadnienie dla rezygnacji z gwarancji

Instrumenty poręczeniowe odgrywają niebagatelną rolę w zakresie umożliwiania dostępu do finansowania. Dzięki nim, korzystające z nich podmioty mogą dokonać zabezpieczenia zobowiązań finansowych, które – bez tego rodzaju rozwiązania – nie byłyby dla nich możliwe do zaciągnięcia. Oferta poręczeń jest aktualnie bogata. Przede wszystkim, aktywny w tym obszarze jest BGK. W jego portfolio można znaleźć: Gwarancje de minimis (najpopularniejszy instrument, który – zdaniem badanych przedstawicieli instytucji finansowych – jest dominującą ofertą na rynku nie tylko w znaczeniu skali występowania, ale i poziomu jego znajomości wśród firm), Gwarancje Biznesmax z dotacją, Gwarancje płynnościowe i na inwestycje, Gwarancje dla sektora rolnego (sektor co do zasady wyłączony spoza wsparcia FE SL 2021-2027 na rzecz Wspólnej Polityki Rolnej oraz Krajowego Planu Odbudowy), Gwarancje limitu faktoringowego oraz Gwarancje spłaty leasingu / pożyczki leasingowej. Konkurencja z BGK jest trudna, ponieważ to narodowy bank rozwoju (charakterystyka wzbudzająca zaufanie firm), który dzięki bogatej ofercie, może proponować rozwiązanie „szyte na miarę” względem potrzeb konkretnej firmy. Dodatkowo, część podmiotów na rynku może również być zainteresowana gwarancjami portfelowymi EFI (szczególnie aktywna na polu „promocji” tej formy wsparcia jest Agencja Rozwoju Przemysłu). Dlatego aby uznać za zasadne zaproponowanie wsparcia gwarancyjnego w ramach FE SL 2021-2027, musiałoby ono adresować jakąś ważną potrzebę, która jest niemożliwa / trudna do zaspokojenia przy wykorzystaniu obecnie funkcjonujących rozwiązań.

³³ Brak kalkulacji współczynnika mnożnikowego z uwagi na fakt, że gwarancje nie zostały wskazane przez Wykonawcę jako zasadne do wdrożenia w ramach Programu FE SL 2021-27.

Co ważne, potrzebę „dostosowania się”, dostrzegają również same fundusze poręczeń kredytowych. Ponieważ wiodące instytucje bankowe podejmują współpracę przede wszystkim z BGK (kwestie wiarygodnościowe, ale też uproszczona współpraca w ramach wypracowanych, wystandaryzowanych procedur oraz preferencje w zakresie zabezpieczeń), toteż same fundusze poręczeń kredytowych napotykały malejący popyt na zabezpieczenia kredytów bankowych. W celu szukania alternatywnych form rozwoju, rozwijają one nową ofertę. W 2020 r. najwięcej poręczeń było udzielanych (liczbowo) na: wadia przetargowe (69% ogólnej liczby poręczeń), należyte wykonanie umowy (12%), cele obrotowe (10%) i cele inwestycyjne (6%), zaś w ujęciu wartości poręczeń: wadia przetargowe (51% ogólnej wartości poręczeń), cele obrotowe (20%), cele inwestycyjne (14%) i należyte wykonanie umowy (12%)³⁴.

Co ważne, chociaż największym zainteresowaniem cieszą się wadia przetargowe i na należyte wykonanie umowy – według aktualnego stanu prawnego, są one niemożliwe do implementacji w ramach FE SL 2021-2027. Rozwiązaniem pośrednim – które zostało już jednak zaplanowane przez IZ – jest dedykowanie 10 mln PLN na reporeczenia w ramach wykorzystania środków z rewolwingu. Zgodnie z założeniami Strategii Inwestycyjnej dla środków wracających, „Poręczenia nie tylko będą zabezpieczały, kredyty, pożyczki, leasingi, ale również będą dotyczyły działalności obrotowej, czyli poręczenia wadów, przy czym maksymalny okres trwania poręczenia nie może być dłuższy niż 84 miesiące od dnia zawarcia umowy o udzielanie wsparcia.³⁵”

Naszym zdaniem, takie działanie – tzn. zaplanowanie poręczeń na bazie środków zwróconych – jest dużo bezpieczniejsze. Po pierwsze, pozwala trafniej dopasować zakres wsparcia do potrzeb jego adresatów (z zastrzeżeniem, że potencjalnie warto uwzględnić poręczenia na należyte wykonanie umowy, które są drugimi – według częstości zawierania – poręczeniami w kraju). Po drugie, wiąże się z dużo mniej poważnymi konsekwencjami w przypadku rozminięcia zakładanego i realnego popytu. Takie ryzyko jest teraz szczególnie wysokie. Z jednej strony pandemia Covid-19 i trwająca trudna sytuacja gospodarcza zwiększają wymagania instytucji finansowych z zakresu zabezpieczeń, z drugiej – trudno przewidzieć, w jakim stopniu firmy będą podejmować strategie agresywne na przetrwanie kryzysu (tzn. zaciąganie zobowiązań i „ucieczka do przodu”), a na ile strategie defensywne (tzn. unikanie zaciągania zobowiązań i „przeczekanie”). Wreszcie, ważne jest wykorzystanie potencjału regionalnych funduszy poręczeń kredytowych. Warto pamiętać, że w 2020 r. w województwie śląskim liczba udzielonych poręczeń wynosiła 1 770 (druga lokata w Polsce, za województwem wielkopolskim), a wartość – 163,3 mln PLN (trzecie

³⁴ Rynek lokalnych i regionalnych funduszy poręczeniowych w Polsce w 2020 r.”, PAG Uniconsult na zlecenie Krajowego Stowarzyszenia Funduszy Poręczeniowych, 2021 r., s. 24.

³⁵ Strategia Inwestycyjna dla środków wracających z instrumentów finansowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego. Cele operacyjne na lata 2020-2022. Katowice, luty 2020, s. 32.

miejsce w kraju, zaraz za województwami wielkopolskim i zachodniopomorskim)³⁶. Równocześnie, trzeba mieć w pamięci, że na wyniki te zapracował głównie Śląski Regionalny Fundusz Poręczeniowy Sp. z o.o., który udzielił 1 765 poręczeń o łącznej wartości 163,0 mln PLN³⁷. To silne zaplecze podażowe powinno być wykorzystane dla celów rozwojowych regionu.

Procedura obliczeń

Luka finansowa jest to zjawisko braku lub ograniczonej możliwości skorzystania z finansowania zewnętrznego wynikającego zarówno z niedoboru podaży, jak i braku zdolności przedsiębiorstwa do pozyskania finansowania zewnętrznego. Procedura określania alokacji wynikała z trzech elementów. Po pierwsze, ważna była identyfikacja nieoptymalnych sytuacji inwestycyjnych i niesprawności rynku. Następnie musiała zostać dokonana próba kwantyfikacji luki pomiędzy popytem a podażą. Określając popyt, patrzyliśmy na cztery krytyczne źródła wiedzy:

Narodowy Bank Polski. udział firm (zarówno w sektorze MSP jak i i dużych firm) rozpoczynających procesy inwestycyjne i zakładających finansowanie ich w oparciu o kredyt bankowy (w części lub całości) waha się w przedziale 27%-38%. Podgrupa firm zakładających finansowanie swoich potrzeb kredytem bankowym wynosi średnio $\frac{1}{4}$ - $\frac{5}{8}$ populacji. Poziom akceptacji składanych wniosków o kredyt bankowy osiąga wartość na przeciętnym poziomie ok. 85%.

Główny Urząd Statystyczny. Z badań GUS na temat warunków powstawania i rozwoju przedsiębiorstw wynika, że – w zależności od wieku firmy – z kredytu na finansowanie inwestycji korzystało od 15% do 35% z nich. Zakładanie przedsiębiorstwa w oparciu o kredyt (por. Działanie 7.5) jest rzadko spotykane – taką formę finansowania deklarowało jedynie do 3% firm.

Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP). Według danych pochodzących z *Raportu o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, przedsiębiorcy dokonywali finansowania inwestycji przede wszystkim w oparciu o środki własne. Jedynie nieco ponad 20% MŚP zaciągało na ten cel pożyczki czy kredyty.

Badanie ankietowe przedsiębiorstw. Z badania ankietowego przedsiębiorstw, przeprowadzonego na potrzeby niniejszej analizy wynika, że 17,6% przedsiębiorców w ciągu najbliższych 12 miesięcy zamierza ubiegać się o finansowanie zewnętrzne (wartość to średnia ważona wskazań uzyskanych w dwóch niezależnych badaniach CAWI/CATI: realizowanym wśród odbiorców ostatecznych IF w ramach RPO WSL 2014-2020 oraz na reprezentatywnej próbie losowej firm z województwa śląskiego, które nie były odbiorcami ostatecznymi tego typu pomocy).

³⁶ Rynek lokalnych i regionalnych funduszy poręczeniowych w Polsce w 2020 r.”, PAG Uniconsult na zlecenie Krajowego Stowarzyszenia Funduszy Poręczeniowych, 2021 r., s. 19-20.

³⁷ Tamże, s. 15.

W każdym przypadku brano pod uwagę najnowsze, dostępne dane. Niestety, nie zawsze pochodziły one z tego samego roku (por. 2020 i 2021 r.), co więcej – część z nich była dostępna jedynie na poziomie krajowym, stąd przykładanie miar ogólnopolskich do województwa śląskiego.

W oparciu o dane NBP, GUS, PARP oraz wyniki badania ankietowego przyjęto, że udział przedsiębiorstw, które będą zainteresowane finansowaniem zewnętrznym (niedotacyjnym) wynosi ok. 15%. Określenie tej wartości miało charakter eksperckiego założenia przyjętego na potrzeby dalszych analiz. Spośród samodzielnie wyliczonej wielkości zainteresowania (w oparciu o badanie ilościowe) oraz jego szacunków pochodzących z różnych źródeł literaturowych wskazanych wyżej, wybrano wartość środkową, a następnie ze względów przezroczystościowych zaokrąglono ją do pełnych punktów procentowych oraz pomniejszono o 2 pp.

Większość pośredników finansowych uczestniczących w badaniu ocenia zapotrzebowanie firm na finansowanie zwrotne jako istotne, lecz odroczone w czasie (tzw. urzeczywistni się najpewniej po ustabilizowaniu się sytuacji społeczno-gospodarczej). Dodatkowo przedsiębiorcy, którzy uczestniczyli w badaniu ankietowym, wskazali pożyczki jako najbardziej pożądaną formę finansowania, gdyby dotacje nie były dla nich dostępne. Analogiczne preferencje mieli tutaj przedstawiciele strony systemowej (z zastrzeżeniem konkurencyjności z potencjalnym wsparciem poręczeniowym / gwarancyjnym na szczeblu centralnym oraz braku dopasowania do potrzeb w zakresie wadów i gwarancji należytego wykonania umowy, które nie mogą być finansowe z FE).

Do szacunków luki finansowej zastosowano dwie wartości – średnią wartość pożyczki w regionie oraz średnią wartość finansowania zewnętrznego oszacowaną na podstawie badania CAWI / CATI. Wielkość luki finansowej – a w konsekwencji proponowanej alokacji – prezentowana jest więc w przedziale.

Tabela 32. Wysokość alokacji oraz podstawowe wskaźniki finansowe

	Wkład z Programu na IF (alokacja)	Koszty zarządzania	Kapitał na IF	Całkowita wartość inwestycji	Szkodowość IF w ujęciu %	Wartość wygenerowanych inwestycji	Zaangażowane środki publiczne	Dźwignia	Środki zaangażowane i niezwrócone
Rozwój infrastruktury turystycznej, okołoturystycznej oraz infrastruktury rekreacyjnej (dot. wsparcia wdrażanego w ramach Priorytetu I)	15 000 000	1 800 000	13 200 000	17 250 000	15%	15 180 000	13 200 000	1,15	3 780 000
Wsparcie na inwestycje w MŚP	40 000 000	4 800 000	35 200 000	46 000 000	15%	40 480 000	35 200 000	1,15	10 080 000
Podnoszenie poziomu innowacyjności przedsiębiorstw	12 500 000	1 500 000	11 000 000	14 375 000	20%	12 650 000	11 000 000	1,15	3 700 000
Wsparcie inwestycji w MŚP niezbędnych do wejścia na rynki zagraniczne oraz dostosowania produktu do wymagań rynku docelowego, a także udziału w targach zagranicznych	10 000 000	1 200 000	8 800 000	11 500 000	15%	10 120 000	8 800 000	1,15	2 520 000
Wsparcie przygotowania terenów pod działalność gospodarczą	12 500 000	1 500 000	11 000 000	14 375 000	15%	12 650 000	11 000 000	1,15	3 150 000
Modernizacja oświetlenia ulicznego	10 000 000	1 200 000	8 800 000	11 500 000	10%	10 120 000	8 800 000	1,15	2 080 000
Efektywność energetyczna budynków mieszkalnych, których głęboka modernizacja nie jest powiązana z walką z ubóstwem energetycznym	42 500 000	5 100 000	37 400 000	48 875 000	10%	43 010 000	37 400 000	1,15	8 840 000
Efektywność energetyczna przedsiębiorstw	35 000 000	4 200 000	30 800 000	40 250 000	20%	35 420 000	30 800 000	1,15	10 360 000
Gospodarka o obiegu zamkniętym	12 500 000	1 500 000	11 000 000	14 375 000	15%	12 650 000	11 000 000	1,15	3 150 000
Rewitalizacja obszarów miejskich	55 000 000	6 600 000	48 400 000	63 250 000	10%	55 660 000	48 400 000	1,15	11 440 000

Źródło: opracowanie własne.

Produkty finansowe (w tym preferencje dla inwestorów)

Problem badawczy nr B3. Kompleksowa oferta zwrotnych instrumentów finansowych wraz z ewentualnymi preferencjami dla inwestorów

3. Jakie powinny być oferowane produkty finansowe? Czy jest zapotrzebowanie na zróżnicowane traktowanie inwestorów?

Opracowanie kompleksowej oferty zwrotnych instrumentów finansowych dla poszczególnych zakresów interwencji (w tym produktów łączących wsparcie zwrotne z bezzwrotnym) wraz z parametrami produktów finansowych, które zwiększałyby ich atrakcyjność dla potencjalnych beneficjentów, przy uwzględnieniu wszelkich regulacji prawnych (na poziomie unijnym i krajowym). Zaproponowane instrumenty finansowe spójne (komplementarne) z innymi formami interwencji publicznej na rynku regionalnym oraz niepowodujące nakładania się form pomocy.

Jeżeli istnieje potrzeba zróżnicowanego traktowania inwestorów, to wskazanie jakiego rodzaju preferencje powinny być zaplanowane w ramach poszczególnych produktów / obszarów realizacji/ poszczególnych zakresów interwencji oraz określenie dla jakich grup odbiorców.

W tabeli zamieszczonej na kolejnej stronie przedstawiono założenia dot. oferty zwrotnych instrumentów finansowych wraz z ewentualnymi preferencjami dla inwestorów. Przy jej projektowaniu wzięto pod uwagę:

- wymagania prawne z poziomu krajowego i UE;
- cele rozwojowe województwa śląskiego (w tym sygnalizowaną priorytetyzację potrzeb);
- zdolność strony popytowej do wdrażania konkretnych rozwiązań zadeklarowaną w toku niniejszej ewaluacji;
- porównanie z instrumentami wdrażanymi w innych Programach w celu zapewnienia ich porównywalności, przy zachowaniu atrakcyjności instrumentarium FE SL 2021-2027.

Tabela 33. Proponowane produkty finansowe

Obszar wsparcia	Typ instrumentu	Parametry wsparcia ³⁸	Wsparcie bezzwrotne	Warunki umorzenia
Rozwój infrastruktury turystycznej, okołoturystycznej oraz infrastruktury rekreacyjnej (dot. wsparcia wdrażanego w ramach Priorytetu I)	Pożyczka z umorzeniem	Minimalna wartość: 350 000 PLN Maksymalna wartość: 4 000 000 PLN Karencja: 12 miesięcy Zapadalność: 10 lat	1. 10% umorzenia kapitału pożyczki (uzależnione od efektów inwestycji na terenie OSI).	Weryfikacja poprzez analizę dokumentacyjną (dot. stanu na moment składania wniosku o dofinansowanie).
Wsparcie na inwestycje w MŚP	Pożyczka	Minimalna wartość: 500 000 PLN Maksymalna wartość: 5 000 000 PLN Karencja: 12 miesięcy Zapadalność: 10 lat		
Podnoszenie poziomu innowacyjności przedsiębiorstw	Pożyczka z umorzeniem	Minimalna wartość: 500 000 PLN Maksymalna wartość:	1. 10% umorzenia kapitału pożyczki (uzależnione od realizacji inwestycji	Weryfikacja poprzez analizę dokumentacyjną (dot. stanu na moment składania wniosku o

³⁸ Wysokość wynagrodzenia dla pośredników finansowych w odniesieniu do każdego instrumentu została określona na podstawie stawek z Rozporządzenia Ogólnego (Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r.) i jest pewnym uproszczeniem dla potrzeb szacunkowych – w praktyce będzie wynikiem procedury przetargowej / konkursu opartego o dyrektywę przetargowe. Ma to znaczenie dla szacowania proporcji całkowitej alokacji na dany IF, a co za tym idzie przeciętnej, możliwej do udzielenia liczby jednostek pomocy (projektów) w postaci IF i – w dalszej kolejności – dla szacowania docelowej wartości wskaźników.

Obszar wsparcia	Typ instrumentu	Parametry wsparcia ³⁸	Wsparcie bezzwrotne	Warunki umorzenia
		5 000 000 PLN Karencja: 12 miesiące Zapadalność: 10 lat	wpisującej się w Inteligentne Specjalizacje regionu).	dofinansowanie).
Wsparcie inwestycji w MŚP niezbędnych do wejścia na rynki zagraniczne oraz dostosowania produktu do wymagań rynku docelowego, a także udziału w targach zagranicznych	Pożyczka	Minimalna wartość: 200 000 PLN Maksymalna wartość: 2 500 000 PLN Karencja: 12 miesięcy Zapadalność: 3 lata		
Wsparcie przygotowania terenów pod działalność gospodarczą	Pożyczka	Minimalna wartość: 500 000 PLN Maksymalna wartość: 15 000 000 PLN Karencja: 12 miesięcy Zapadalność: 20 lat		
Modernizacja oświetlenia ulicznego	Pożyczka	Minimalna wartość: 500 000 PLN Maksymalna wartość: 5 000 000 PLN Karencja: 12 miesięcy Zapadalność: 8 lat		

Obszar wsparcia	Typ instrumentu	Parametry wsparcia ³⁸	Wsparcie bezzwrotne	Warunki umorzenia
Efektywność energetyczna budynków mieszkalnych, których głęboka modernizacja nie jest powiązana z walką z ubóstwem energetycznym	Pożyczka z dotacją i umorzeniem	Minimalna wartość: 150 000 PLN Maksymalna wartość: 12 000 000 PLN Karencja: 12 miesięcy (opcjonalnie 24 miesiące, w przypadku projektów realizowanych przez sektor publiczny) Zapadalność: 25 lat	<ol style="list-style-type: none"> Dotacja na wykonanie audytu energetycznego oraz przygotowanie pozostałej dokumentacji technicznej niezbędnej do realizacji inwestycji (do 5% wartości inwestycji) 40% umorzenia kapitału pożyczki (uzależnione od efektów inwestycji w zakresie osiągniętej efektywności energetycznej). Dotacja i umorzenie sumują się.	Weryfikacja poprzez analizę dokumentacyjną (dot. stanu na moment składania wniosku o dofinansowanie). Dotacja z pkt. 1 jest przyznawana każdemu podmiotowi po pozytywnej weryfikacji warunków dostępu (z zastrzeżeniem, że kosztami kwalifikowanymi nie będą koszty działań zakończonych przez podjęciem decyzji inwestycyjnej).
Efektywność energetyczna przedsiębiorstw	Pożyczka z dotacją i umorzeniem	Minimalna wartość: 100 000 PLN Maksymalna wartość: 10 000 000 PLN Karencja: 12 miesięcy Zapadalność: 10 lat	<ol style="list-style-type: none"> Dotacja na wykonanie audytu energetycznego oraz przygotowanie pozostałej dokumentacji technicznej niezbędnej do realizacji inwestycji (do 5% wartości inwestycji) 20% umorzenia kapitału pożyczki (uzależnione od 	Weryfikacja poprzez analizę dokumentacyjną (dot. stanu na moment składania wniosku o dofinansowanie). Dotacja z pkt. 1 jest przyznawana każdemu podmiotowi po pozytywnej weryfikacji warunków dostępu (z zastrzeżeniem, że kosztami kwalifikowanymi nie będą koszty działań

Obszar wsparcia	Typ instrumentu	Parametry wsparcia ³⁸	Wsparcie bezzwrotne	Warunki umorzenia
			<p>efektów inwestycji w zakresie osiągniętej efektywności energetycznej).</p> <p>Dotacja i umorzenie sumują się.</p>	zakończonych przez podjęciem decyzji inwestycyjnej).
Gospodarka o obiegu zamkniętym	Pożyczka z dotacją	<p>Minimalna wartość: 500 000 PLN</p> <p>Maksymalna wartość: 5 000 000 PLN</p> <p>Karencja: 12 miesięcy</p> <p>Zapadalność: 10 lat</p>	1. Dotacja na przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do realizacji inwestycji (do 5% wartości inwestycji)	Dotacja jest przyznawana każdemu podmiotowi po pozytywnej weryfikacji warunków dostępu (z zastrzeżeniem, że kosztami kwalifikowanymi nie będą koszty działań zakończonych przez podjęciem decyzji inwestycyjnej).
Rewitalizacja obszarów miejskich	Pożyczka	<p>Minimalna wartość: 500 000 PLN</p> <p>Maksymalna wartość: 15 000 000 PLN</p> <p>Karencja: 12 miesięcy (opcjonalnie 24 miesiące, w przypadku projektów realizowanych przez sektor publiczny)</p> <p>Zapadalność: 20 lat</p>	<p>W tym zakresie były prowadzone pogłębione rozmowy z BGK, który ma dużą wiedzę (własną, wynikającą z doświadczenia, ale i będącą pochodną przeprowadzanych analiz rynkowych) z zakresu realizacji projektów rewitalizacyjnych.</p> <p>Hipotetycznie możliwe jest uzależnienie warunków pomocy (np. korzystniejsze oprocentowanie, umorzenie) w przypadku m.in. udowodnionej poprawy efektywności energetycznej, generowania pozytywnych efektów społecznych z zakresu społecznego (np. udostępnianie przestrzeni na cele społeczne), ekonomicznego (np. udostępniania przestrzeni dla młodych przedsiębiorców bez pobierania opłat, lecz z uwzględnieniem dbałości, aby nie stali się oni odbiorcami pomocy publicznej) czy środowiskowego (np.</p>	

Obszar wsparcia	Typ instrumentu	Parametry wsparcia ³⁸	Wsparcie bezzwrotne	Warunki umorzenia
				<p>wprowadzanie rozwiązań o pozytywnym wpływie środowiskowym na okolice inwestycji, np. poprzez wykorzystanie roślin czy surowców budowlanych o szczególnych właściwościach).</p> <p>Mimo licznych pomysłów, ostateczne stanowisko sugeruje pozostanie przy formule konwencjonalnej pożyczki (brak wykorzystania instrumentu mieszanego). Biorąc pod uwagę, że analogiczny instrument z RPO WSL 2014-2020 cieszył się zainteresowaniem, wiadomo o podmiotach, które zgłaszają popyt na skorzystanie z niego w przyszłości i przede wszystkim rynek nie zgłaszał zapotrzebowania na dodatkowe preferencje – ich wprowadzanie stanowiłoby „krok wstecz” w zakresie odchodzenia od wsparcia dotacyjnego na rzecz wsparcia dłużnego, co w szczególności może nie być pozytywnie opiniowane przez KE.</p>

Źródło: opracowanie własne.

Wskaźniki produktu i rezultatu

Problem badawczy nr B5. Wkład instrumentów finansowych w osiągnięcie celów szczegółowych programu

5. Jaki jest oczekiwany wkład instrumentów finansowych w osiągnięcie celów szczegółowych programu? Oszacowanie oczekiwanego wkładu instrumentu finansowego w osiągnięciu celów szczegółowych założeń programu FE SL 2021-2027, w tym oszacowanie wartości bazowych i końcowych wskaźników.

Wartości wskaźników zostały oszacowane przyjmując wysokość alokacji na IF przedstawioną w podrozdziale *Wysokość alokacji oraz podstawowe wskaźniki finansowe* (dokładniej, chodzi o kolumnę *Wkład z Programu na IF (alokacja)*). Kwotę tę pomniejszono o 12% stanowiące koszty zarządzania (por. przedstawiony w tej samej tabeli *Kapitał na IF*). Następnie, dokonano przeliczenia tych wartości z EUR na PLN, ponieważ wszystkie wcześniejsze analizy dot. zapotrzebowania na wsparcie zwrotne i jego planowanego kształtu były realizowane w polskiej walucie. W celu zapewnienia porównywalności wyliczeń, wykorzystano taki sam kurs (1 EUR = 4,45 PLN), jaki był wykorzystywany w szacunkach IZ.

Szacowaną wartość instrumentu finansowego zaczerpnięto z metodyki szacowania wartości wskaźników przekazanej przez IZ. Co wymaga podkreślenia, samo podejście do określania wartości wskaźników nie było przedmiotem oceny w niniejszym badaniu. Zadaniem Wykonawcy było skorzystanie z założonej metodyki, aby określić wkład instrumentów finansowych w osiągnięcie celów szczegółowych programu. Niemniej, wymaga podkreślenia, że przyjęty przez IZ sposób kalkulacji wskaźników jest w naszej ocenie odpowiedni.

Rozwój infrastruktury turystycznej, okołoturystycznej oraz infrastruktury rekreacyjnej (dot. wsparcia wdrażanego w ramach Priorytetu I)

Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z instrumentów finansowych

W Programie: alokacja na ten zakres IF została w Programie zaplanowana na 20 000 000 EUR (tj. 89 000 000,00 PLN). Średnią wartość dofinansowaną ustalono w oparciu o dane historyczne z zakresu 77 umów, które uzyskały dofinansowanie w naborze RPSL.03.02.00-IP.01-24-028/21 dot. infrastruktury turystyki w ramach RPO WSL 2014-2020. Przeciętny koszt kwalifikowalny realizowanego projektu został oszacowany na 480 682,24 PLN. Został on skorygowany o współczynnik inflacyjny (22%), przez co ostateczna szacowana wartość instrumentu finansowego wynosi 584 509,60 PLN. Wyliczono, że przy danej alokacji i średnim przewidywanym poziomie dofinansowania, uda się wesprzeć 152 podmioty.

Propozycja bazowa Wykonawcy: alokacja na ten zakres IF została w Programie zaproponowana na poziomie 15 000 000 EUR (tj. 66 750 000,00 PLN), co daje kapitał na IF na poziomie 13 200 000 EUR (tj. 58 740 000 PLN). Przyjmując wskazany wyżej, szacowany koszt jednostkowy wskaźnika wielkości 584 509,60 PLN, szacowana wartość docelowa wskaźnika *Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z instrumentów finansowych* wynosiłaby 100. Jeśli w obliczeniach uwzględniono by całą alokację (bez pomniejszania jej o koszty zarządzania) – tak, jak w metodyce IZ

– wówczas docelowa wartość wskaźnika wynosiłaby 114 (tzn. byłaby o 1/4 niższa, co wynika wprost z zaproponowania alokacji niższej o 1/4).

Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne (w tym: dotacje, instrumenty finansowe)

W Programie: do oszacowania wartości docelowej przyjęto, że średni poziom dofinansowania dla projektów wynosi 85%. Zakładając alokację na poziomie 20 000 000 EUR oraz poziom dofinansowania 85%, korzystając ze wzoru „Wartość docelowa = alokacja / przewidywany poziom dofinansowania – alokacja”, uzyskano wartość 3 529 412 EUR karcie wskaźnika, czyli 15 705 882,4 PLN (wg fiszki wskaźnika, powinien on być podawany w PLN).

Propozycja Wykonawcy: do oszacowania wartości docelowej przyjęto, że średni poziom dofinansowania dla projektów wynosi 85%. Zakładając alokację na poziomie 15 000 000 EUR oraz poziom dofinansowania 85%, korzystając z metodyki Zamawiającego, otrzymujemy wartość docelową wskaźnika na poziomie 2 647 059 EUR, tzn. 11 779 412,8 PLN.

Konkurencyjność MŚP

Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z instrumentów finansowych

W Programie: Na podstawie danych historycznych dot. Działania 3.4 *Dokapitalizowanie zewnętrznych źródeł dofinansowania przedsiębiorczości*, obliczono średnią wartość pożyczki (543 628,84 PLN), którą następnie skorygowano o współczynnik inflacyjny (22%), otrzymując przeciętną wartość pożyczki rzędu 661 052,67 PLN. Ponadto zauważono, że na jednego pożyczkobiorcę przypada 1,1 udzielonej pożyczki, co stanowiło kolejny przelicznik korygujący. Wartość docelową wskaźnika obliczono korzystając ze wzoru „Wartość docelowa = alokacja / średnia wartość pożyczki / współczynnik udzielonych pożyczek”. Przy założonej w Programie alokacji rzędu 65 000 000 EUR, tj. 289 250 000,00 PLN, docelowa wartość wskaźnika *Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z instrumentów finansowych* została oszacowana na poziomie 398.

Propozycja Wykonawcy: zgodnie z propozycją Wykonawcy, alokacja na omawiany obszar byłaby o 10 mln EUR wyższa i wynosiła 75 000 000 EUR (tj. 333 750 000,00 PLN). Przy takim podwyższeniu alokacji i zachowaniu powyższej procedury, szacowana wartość docelowa wskaźnika *Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z instrumentów finansowych* wynosiłaby 459. Gdyby jednak w obliczeniach – inaczej niż uczyniła IZ – uwzględnić wyłącznie kapitał na IF, przy proponowanej alokacji całkowitej 75 000 000 EUR, wyniósłby on 66 000 000 EUR (tj. 293 700 000,00 PLN), zaś wartość docelowa wskaźnika wynosiłaby odpowiednio 404.

Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne (w tym: dotacje, instrumenty finansowe)

W Programie: do oszacowania wartości docelowej przyjęto, że średni poziom dofinansowania dla projektów wynosi 85%. Zakładając alokację na poziomie 65 000 000 EUR oraz poziom dofinansowania 85%, korzystając ze wzoru „Wartość docelowa = alokacja / przewidywany poziom dofinansowania – alokacja”, uzyskano wartość 11 470 588 EUR, czyli 51 044 117,7 PLN (wg fiszki wskaźnika, powinien on

być podawany w PLN).

Propozycja Wykonawcy: do oszacowania wartości docelowej przyjęto, że średni poziom dofinansowania dla projektów wynosi 85%. Zakładając alokację na poziomie 75 000 000 EUR oraz poziom dofinansowania 85%, korzystając z metodyki Zamawiającego, otrzymujemy wartość docelową wskaźnika na poziomie 13 235 294 EUR, tzn. 58 897 058,8 PLN.

Efektywność energetyczna budynków mieszkalnych, których głęboka modernizacja nie jest powiązana z walką z ubóstwem energetycznym

Lokale mieszkalne o lepszej udoskonalonej charakterystyce energetycznej

W Programie: alokacja na realizację omawianego wskaźnika wynosi w Programie 52 000 000 EUR, tj. 231 400 000 PLN. Koszt jednostkowy realizacji wskaźnika oszacowano w oparciu o dane historyczne dot. Działania 4.3 RPO WSL 2014-2020 (dokładniej - wskaźnika *Liczba gospodarstw domowych z lepszą klasą zużycia energii*; gdzie koszt jednostkowy to 44 912,63 PLN). Następnie, otrzymaną wartość skorygowano o współczynnik inflacji (22%). Ostateczny, szacowany koszt jednostkowy wynosił 54 613,76 PLN. Co nieco niezrozumiałe, w dalszej procedurze szacowania wartości docelowej wskaźnika posługiwano się kosztem jednostkowym bez korekty inflacyjnej. Wartość docelowa wskaźnika *Lokalne mieszkalne o lepszej udoskonalonej charakterystyce energetycznej* wyliczona według wzoru „Wartość docelowa = alokacja przeznaczona na realizację wskaźnika / poziom dofinansowania dla danego działania / koszt jednostkowy” wynosi 6 061.

Propozycja Wykonawcy: sugerowana alokacja na realizację omawianego działania jest nieco niższa od propozycji IZ i wynosi 42 500 000 EUR, tj. 189 125 000 PLN. W przypadku jej uwzględnienia, kapitał na IF wynosi 37 400 000 EUR, tzn. 166 430 000 PLN. Analogicznie jak we wszystkich innych działaniach, skłaniamy się ku podzieleniu wysokości kapitału na IF przez oszacowany koszt jednostkowy wskaźnika (po uwzględnieniu korekty inflacyjnej), co daje wartość 3 047 lokali mieszkalnych. Różnica oszacowań między propozycją IZ a propozycją Wykonawcy wynika zatem z jednej strony z niższej alokacji, z drugiej – pomniejszenia alokacji o koszty zarządzania w dalszych szacunkach, a z trzeciej – wyższego kosztu jednostkowego (skorygowanego o współczynnik inflacyjny).

Szacowana emisja gazów cieplarnianych

W Programie: alokacja na realizację omawianego wskaźnika wynosi w Programie 52 000 000 EUR, tj. 231 400 000 PLN. Szacunek oparto o dane historyczne dla Działania 3.4 RPO WSL 2014-2020 dot. efektywności energetycznej budynków mieszkalnych. Wyliczono, że w przeszłości przeciętnie na 1m², osiągnano szacowany roczny spadek gazów cieplarnianych na poziomie 0,08825 tony CO₂. Założono także, że spadek emisji będzie na poziomie 30%. Wartość docelowa wskaźnika *Szacowana emisja gazów cieplarnianych* obliczona według wzoru „Wartość docelowa = wartość docelowa wskaźnika RCO18 (powierzchnia budynków) * średnia wartość na m² / 30% - wartość docelowa wskaźnika RCO19 (powierzchnia budynków) * średnia wartość na m²” wynosi 1 248 (z zastrzeżeniem, że najprawdopodobniej błędnie wskazano RCO19 zamiast RCO18 w drugiej części

wzoru).

Propozycja Wykonawcy: Podstawiając do powyższego wzoru oszacowaną w poprzednim kroku, wartość docelową wskaźnika *Lokale mieszkalne o udoskonalonej charakterystyce energetycznej* na poziomie 3 047, prognozowana wartość docelowa wskaźnika *Szacowana emisja gazów cieplarnianych* wynosi 627. Warto podkreślić, że tak duża rozbieżność między propozycjami IZ i Wykonawcy jest pochodną trzech zidentyfikowanych wcześniej czynników (tzn. odmiennej, zakładanej wysokości alokacji, uwzględniania – bądź nie – kosztów zarządzania w szacunkach oraz pominięcia – będzie nie – korekty inflacyjnej).

Efektywność energetyczna przedsiębiorstw

Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z instrumentów finansowych

W Programie: alokacja na realizację omawianego wskaźnika wynosi w Programie 42 581 809,00 EUR, tj. 189 489 050,05 PLN. Oszacowanie wartości docelowej oparto na przekazywanych w trybie kontaktów roboczych ustaleniach z niniejszego badania. Wartość wyliczona została na podstawie uśrednionej proponowanej wartości pożyczki w działaniu (wartość minimalna: 100 000 zł, wartość maksymalna: 10 000 000 zł; średnia z wartości granicznych: 5 050 000 zł). Dostępną alokację na działaniu pomniejszono o wartość maksymalnych opłat za zarządzanie należnych podmiotom wdrażającym instrument finansowy (5% dla funduszu powierniczego i 7% dla funduszu szczegółowego), otrzymując w ten sposób wartość alokacji, która rzeczywiście zostanie udostępniona dla przedsiębiorców. Wartość docelową (33) wskaźnika obliczono wg wzoru: „Wartość docelowa = alokacja pomniejszona o maksymalny poziom opłat za zarządzanie zgodnie z art. 68 ust. 4 Rozporządzenia ogólnego / uśredniona wartość pożyczki”.

Propozycja Wykonawcy: Wykonawca co do zasady w całości przyjmuje metodykę szacowania wartości docelowej opisaną powyżej. Niemniej, ostrożna propozycja alokacji na realizację omawianego wskaźnika zaproponowana przez Wykonawcę jest nieco niższa od zapisów projektu Programu i wynosi 35 000 000 EUR, tj. 155 750 000 PLN (co oznacza kapitał na IF na poziomie 30 800 000 EUR, tj. 137 060 000 PLN) – w przypadku takiego ostrożnościowego podejścia, szacowany wkład IF w realizację wskaźnika *Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z instrumentów finansowych* sięgałby 27 firm.

Szacowana emisja gazów cieplarnianych

W Programie: alokacja na realizację omawianego wskaźnika wynosi w Programie 42 581 809,00 EUR, tj. 189 489 050,05 PLN. Koszt jednostkowy wskaźnika obliczono w oparciu o dane historyczne dla czterech województw, które wdrażały interwencje w zakresie efektywności energetycznej przedsiębiorstw, tzn. opolskiego, kujawsko-pomorskiego, dolnośląskiego i podlaskiego (stan na IV kwartał 2020 roku). Całościowy, przeciętny koszt jednostkowy wyniósł 10 597,80 PLN, co – po skorygowaniu współczynnikiem inflacyjnym – dało wartość 12 886,92 PLN. Wartość docelową wskaźnika *Szacowana emisja gazów cieplarnianych* obliczono wg wzoru „Wartość docelowa = alokacja / koszt jednostkowy / poziom dofinansowania” i wynosi ona 17 299.

Propozycja Wykonawcy: propozycja alokacji na realizację tego wskaźnika zaproponowana przez Wykonawcę to 35 000 000 EUR, tj. 155 750 000 PLN (co oznacza kapitał na IF na poziomie 30 800 000 EUR, tj. 137 060 000 PLN). Wartość docelowa wskaźnika policzona jako iloraz kapitału na IF oraz kosztu jednostkowego wskaźnika (opisanego wyżej) wynosi 10 636.

Gospodarka o obiegu zamkniętym

Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z instrumentów finansowych

W Programie: oszacowanie wkładu IF w realizację wskaźnika obliczono poprzez podzielenie alokacji na realizację wskaźnika (15 000 000,00 EUR, tj. 66 750 000,00 PLN) przez założoną, maksymalną wartość pożyczki możliwej do otrzymania w tym obszarze, określoną na poziomie 10 000 000 PLN. W wyniku tego obliczenia przyjęto, że docelowa wartość wskaźnika *Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z instrumentów finansowych* wyniesie 7.

Propozycja Wykonawcy: zaproponowano alokację na realizację wskaźnika na poziomie 12 500 000 EUR, tj. 55 625 000 PLN, a także zasugerowano maksymalną wartość pożyczki w analizowanym obszarze na poziomie 5 000 000 PLN. Przy takich parametrach, szacowana wartość docelowa wskaźnika *Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z instrumentów finansowych* została oszacowana na 11. Wykonawca dopuszcza jednak możliwość, w której maksymalna wartość pożyczki będzie wynosiła 10 000 000 PLN, jeśli będzie to uzależnione założeniami projektu – w tej sytuacji, przy zaproponowanej alokacji, wartość docelowa wskaźnika wynosiłaby ok. 5-6 wspartych przedsiębiorstw. Ponadto warto zauważyć, że przy zaproponowanej wielkości alokacji, kapitał na IF wynosić będzie 11 000 000 EUR, tj. 48 950 000 PLN. Gdyby wzór odnieść wyłącznie do kapitału na IF (bez kosztów zarządzania), wówczas docelowa wartość wskaźnika wynosiłaby ok. 5 (dla maksymalnej wartości pożyczki na poziomie 10 000 000 PLN) do ok. 10 (dla maksymalnej wartości pożyczki na poziomie 5 000 000 PLN).

Rewitalizacja obszarów miejskich

Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją

W Programie: na podstawie danych historycznych z Działania 10.3 i 10.4 RPO WSL 2014-2020, obliczono koszt jednostkowy rewitalizacji 1 ha, który następnie skorygowano o współczynnik inflacyjny (22%), otrzymując przeciętną wartość pożyczki na poziomie 18 734 070,21 PLN. Założona alokacja na IF to 25 765 724,00 EUR, zaś przyjęty poziom dofinansowania to 85%. Korzystając ze wzoru „Wartość docelowa wskaźnika = alokacja przeznaczona na realizację wskaźnika /poziom dofinansowania dla danego działania/ koszt jednostkowy”, szacowana wartość docelowa wskaźnika *Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją* wynosi 7,2 ha.

Propozycja Wykonawcy: proponowana alokacja na IF to 55 000 000 EUR, tj. 244 750 000 PLN, zaś przyjęty poziom dofinansowania to 85%. Korzystając ze wzoru „Wartość docelowa wskaźnika = alokacja przeznaczona na realizację wskaźnika /poziom dofinansowania dla danego działania/ koszt jednostkowy” (wg procedury IZ), szacowana wartość docelowa wskaźnika *Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją* wynosi 15,37 ha. Niemniej, przy zaproponowanej wielkości

alokacji, kapitał na IF wynosi 48 400 000 EUR, tj. 215 380 000 PLN. Gdyby wzór odnieść wyłącznie do kapitału na IF (bez kosztów zarządzania), wówczas docelowa wartość wskaźnika wynosiłaby 13,53 ha. Należy podkreślić, że zaproponowana alokacja wynika z oszacowania popytu, jednak może być zbyt wysoka w kontekście całościowej alokacji Programu oraz konieczności zapewnienia realizacji innych celów społeczno-ekonomicznych. W tym sensie zasadne może być zmniejszenie alokacji wsparcia na IF w obszarze Rewitalizacji obszarów miejskich (i tym samym proporcjonalna rewizja zakładanego wkładu IF w realizację celów Programu).

Liczba ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji

W Programie: szacowanie wartości docelowej wskaźnika bazowało na wykazie 67 gmin wskazanych w Wykazie Programów Rewitalizacji dla Województwa Śląskiego. Na potrzeby wyliczenia wartości wskaźnika przyjęto 70% tej liczby tj. 47 gmin, dla których liczba ludności wynosi 2 542 219 osób. Gminny program rewitalizacji wyznacza granice obszarów zdegradowanych obejmujących maksymalnie 30% mieszkańców gminy. Tym samym, wyliczono 30% wartości 2 542 219, co dało 762 666 osób (wspartych ogółem w ramach wsparcia dotacyjnego i pożyczek). Zakładając, że obie formy wsparcia są jednakowo „efektywne”, jeśli chodzi o generowanie wartości wskaźników, wartość wskaźnika *Liczba ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji* dla IF powinna stanowić 26% ogółu wartości na działanie (analogicznie, jak alokacja na pożyczki stanowi 26% ogółu alokacji na działanie), tzn. 199 513 osób.

Propozycja Wykonawcy: Propozycja Wykonawcy – zakładając proponowaną alokację na IF na poziomie 55 000 000 EUR – zakłada, że w ostatnim kroku opisanej wyżej procedury, wartość wskaźnika *Liczba ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji* dla IF powinna stanowić 56% ogółu wartości na działanie (analogicznie, jak proponowana przez Wykonawcę alokacja na IF stanowi 56% ogółu alokacji na działanie dot. rewitalizacji i zakładamy jednakową efektywność wsparcia zwrotnego u bezzwrotnego), tzn. 427 093 osób (tj. 56% docelowej wartości dla działania ogółem, która wynosi nadal 762 666 – zakładamy, że pozostałe 44%, czyli 335 573 byłoby wygenerowane przez projekty dotacyjne). Warto jednak ponownie podkreślić, że zaproponowana alokacja – choć odpowiada na zidentyfikowany popyt – może okazać się zbyt duża i stanowiłaby zagrożenie dla realizacji innych celów Programu. Dlatego należy założyć, iż wkład IF w realizację wskaźników dot. Rewitalizacji obszarów miejskich będzie prawdopodobnie bliższy szacunkom IZ niż obliczeniom Wykonawcy, gdyż te pierwsze dodatkowo uwzględniają strategiczne priorytety rozwoju regionu

Wnioski i rekomendacje

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji (wraz ze wskazaniem strony w raporcie)	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji
1.	Potencjalni odbiorcy wsparcia w postaci instrumentów finansowych doceniają przede wszystkim jego uproszczoną formę względem wsparcia dotacyjnego. Dane (wypowiedzi instytucji zaangażowanych we wdrażanie IFów, wyniki badania ilościowego) wskazują jednak, że świadomość w zakresie tej formy pomocy jest niższa aniżeli w zakresie dotacji (choć ewidentnie rosnąca).	Należy przeprowadzić akcję informacyjno-promocyjną dotyczącą oferty proponowanych instrumentów finansowych. (s. 40 i 51)	IZ FE SL 2021-2027	Akcja informacyjno-promocyjna powinna być wdrażana na dwóch poziomach. Częściowo, zadania z tego zakresu powinna uwzględnić w swoim planie komunikacji IZ, jednak kluczowe jest zobowiązanie FP / pośredników finansowych do prowadzenia aktywnych działań informacyjno-promocyjnych ukierunkowanych na wypromowanie omawianego wsparcia zwrotnego. (wprowadzenie takich wymogów do dokumentacji dot. ich wyboru, a także do „istotnych postanowień umowy” oraz samych umów).	I kwartał 2024 r.	Programowa, operacyjna

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji (wraz ze wskazaniem strony w raporcie)	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji
2.	Nie rekomenduje się wsparcia w postaci poręczeń / gwarancji na poziomie regionalnym w FE SL 2021-2027. Po pierwsze, oferta tego typu jest / będzie realizowana centralnie przez BGK (por. de minimis), co mogłoby skutkować konkurencją instrumentów wsparcia publicznego. Po drugie, zakres wsparcia tego typu umożliwiony w prawodawstwie UE nie koresponduje z realnymi oczekiwaniami potencjalnych odbiorców ostatecznych (por. gwarancje wadiów i należytego wykonania umowy). Po trzecie, województwo śląskie przewiduje (na ograniczoną skalę) zaadresowanie najpilniejszych potrzeb w obszarze gwarancji w ramach zarządzania środkami pochodzącymi z rewolwingu IFów z lat 2007-	Rekomendujemy podtrzymanie zapisów ocenianego projektu FE SL 2021-2027 w zakresie nieplanowania wsparcia w postaci poręczeń / gwarancji w Programie (s. 122)	IZ FE SL 2021-2027	Zaplanowanie w FE SL 2021-2027 wyłącznie wsparcia w postaci pożyczek oraz instrumentów mieszanych, bez wdrażania poręczeń i gwarancji.	I kwartał 2024 r.	Programowa, strategiczna

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji (wraz ze wskazaniem strony w raporcie)	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji
	2013 (wysokość alokacji to ok. 10 mln PLN).					
3.	Instrumenty finansowe realizowane w ramach RPO WSL 2014-2020 okazały się skuteczne i w istotnym stopniu przyczyniały się do realizacji celów rozwojowych regionu.	Rekomenduje się kontynuowanie wsparcia zwrotnego w zakresie analogicznym do Działań 3.4 oraz 10.4. (s. 89-100 i 112-114).	IZ FE SL 2021-2027	Utrzymanie w FE SL 2021-2027 obecnych zapisów dot. wsparcia w postaci IF na rozwój / inwestycje w MSP oraz na rewitalizację. Dołożenie starań w celu skutecznego, szybkiego wyłonienia FP oraz pośredników finansowych jako warunku terminowego rozpoczęcia realizacji interwencji.	I kwartał 2024 r.	Programowa, strategiczna
4.	W przypadku nowych obszarów wsparcia zwrotnego, które nie występowały w RPO WSL 2014-2020, obszarów trudnych do wdrażania lub takich o strategicznym znaczeniu dla rozwoju regionu, kluczowe dla skuteczności ich implementacji oraz realizacji celów pozafinansowych	W wybranych obszarach wdrażania IFów (nowych lub strategicznie ważnych dla regionu) rekomenduje się wykorzystanie instrumentów mieszanych, mających	IZ FE SL 2021-2027	Wprowadzenie odpowiednich warunków w umowach z FP i pośrednikami finansowymi, a następnie monitorowanie, ocena i walidacja projektów (w tym zwłaszcza ich wymiarów jakościowych) oraz podejmowanie przez pośredników	I kwartał 2024 r.	Programowa, strategiczna

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji (wraz ze wskazaniem strony w raporcie)	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji
	może być wprowadzenie zachęt (np. elementu dotacyjnego) po spełnieniu określonych warunków.	wywoływać efekt zachęty. W ich przypadku, umorzenia będą warunkowane jakościowymi wskaźnikami realizowanych projektów (np. dot. osiągniętych efektów w zakresie efektywności energetycznej), a także wykorzystywany będzie montaż z dotacjami na określone koszty w projektach (np. audyty energetyczne, przygotowanie wymaganej dokumentacji technicznej). (s. 83-116).		decyzji o przyznaniu dotacji / dokonaniu umorzenia.		
5.	Wykorzystany model systemu wdrażania z	Rekomenduje się utrzymanie	IZ FE SL 2021-2027	Wprowadzenie / utrzymanie	I kwartał 2024 r.	Programowa, strategiczna

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji (wraz ze wskazaniem strony w raporcie)	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji
	wykorzystaniem Funduszu Powierniczego oraz pośredników finansowych sprawdził się. Pozwolił on w efektywny sposób rozwinąć w IZ kompetencje z zakresu strategicznego planowania regionalnych instrumentów rozwojowych, a następnie monitorowania i egzekwowania jego wdrożenia. Z kolei większość zagadnień stricte finansowych leżała w kompetencjach instytucji finansowych, które również na bieżąco śledziły i korygowały aktywności podejmowane przez pośredników finansowych.	obecnego modelu instytucjonalnego wdrażania instrumentów finansowych (tzn. zachowania struktury: IZ, Fundusz Powierniczy, pośrednicy finansowi) (s. 60).		odpowiednich zapisów w FE SL 2021-2027. Kontynuacja rozmów z potencjalnymi Funduszami Powierniczymi oraz wybór bazujący m.in. na kryterium doświadczenia, wielkości całościowego portfolio oraz ewentualnej eliminacji dotychczasowych słabości systemu wdrażania (tzn. wprowadzenie do procedury zamówień publicznych takich kryteriów dostępu, które – chociaż niedyskryminujące – będą mogły „odsiać” podmioty o niskim potencjale wdrożeniowym).		
6.	W większości przypadków zaplanowana wysokość alokacji na instrumenty	Rekomenduje się utrzymanie alokacji na instrumenty	IZ FE SL 2021-2027	Wprowadzenie / utrzymanie odpowiednich zapisów w	I kwartał 2024 r.	Programowa, strategiczna

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji (wraz ze wskazaniem strony w raporcie)	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji
	<p>finansowe jest zasadna. Badanie ilościowe wykazało wprawdzie nieco wyższy potencjał wielkości popytu rynkowego np. w obszarze wsparcia MŚP, jednak a) nadmierna koncentracja środków w tym obszarze mogłaby zagrozić idei równomiernego rozwoju oraz wymaganiom koncentracji tematycznej, b) zidentyfikowany popyt jest bardzo wrażliwy na czynniki zewnętrzne i łatwo ulega czasowemu „zamrożeniu” (co można było zaobserwować w czasie pandemii Covid-19). Równocześnie, wątpliwe wydaje się wdrażanie instrumentów finansowych w obszarze B+R.</p>	<p>finansowe w Programie na aktualnym poziomie. Ewentualnie warto rozważyć okresowe badania dot. poszczególnych obszarów wsparcia instrumentami finansowymi, co pozwoli na lepsze dostosowanie do potrzeb rynku zarówno oferty IF, jak również wysokości całej alokacji. Rekomendujemy, aby – jeśli tylko będzie to możliwe – region nie decydował się na wspieranie wdrożenia wyników prac B+R w przedsiębiorstwach przy wykorzystaniu instrumentów</p>		<p>FE SL 2021-2027 (dot. zwłaszcza Planu finansowego oraz Tabel finansowych, a także kategorii finansowania).</p>		

Lp.	Treść wniosku	Treść rekomendacji (wraz ze wskazaniem strony w raporcie)	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Termin wdrożenia	Klasa rekomendacji
		finansowych, a jeśli będzie to konieczne – wykorzystał dotację warunkową (s.123, 83-87).				

Załączniki

Spis wykresów

Wykres 1. Rozkład odpowiedzi na pytanie "Biorąc pod uwagę zakres rzeczowy działań sfinansowanych dzięki pożyczce/ mikropożyczce, proszę powiedzieć, czy inwestycja zostałaby zrealizowana w sytuacji braku uzyskania wsparcia z Funduszu?" [% wskazań].....	31
Wykres 2. Rozkład odpowiedzi na pytanie "Biorąc pod uwagę czas trwania realizacji inwestycji, w jakim czasie inwestycja zostałaby zrealizowana w sytuacji braku wsparcia z Funduszu?" [% wskazań]	32
Wykres 3. Rozkład odpowiedzi na pytanie "Biorąc pod uwagę zakres rzeczowy działań sfinansowanych dzięki pożyczce/ mikropożyczce, proszę powiedzieć czy inwestycja zostałaby zrealizowana w sytuacji braku uzyskania wsparcia z Funduszu?" [% wskazań].....	35
Wykres 4. Rozkład odpowiedzi na pytanie "Biorąc pod uwagę czas trwania realizacji inwestycji, w jakim czasie inwestycja zostałaby zrealizowana w sytuacji braku wsparcia z Funduszu?" [% wskazań]	36
Wykres 5. Rozkład odpowiedzi na pytanie "Które z poniższych elementów pożyczki/ mikropożyczki były w Państwa ocenie korzystniejsze od oferty dostępnej na rynku komercyjnym lub z innych publicznych form finansowania (np. dotacji)?" [% wskazań].....	41
Wykres 6. Rozkład odpowiedzi na pytanie "Które z poniższych elementów pożyczki/ mikropożyczki były w Państwa ocenie korzystniejsze od oferty dostępnej na rynku komercyjnym lub z innych publicznych form finansowania (np. dotacji)?"	47
Wykres 7. Rozkład odpowiedzi na pytanie "Co skłoniło Państwa firmę do ubiegania się o pozyskanie zewnętrznego źródła finansowania ze środków publicznych?"	53
Wykres 8. Rozkład odpowiedzi na pytanie "Dlaczego nie uzyskali Państwo finansowania zewnętrznego lub nie uzyskali finansowania w potrzebnej kwocie?" [% wskazań]	54
Wykres 9. Udział kredytów bankowych i pożyczek w finansowaniu działalności firm wg sekcji PKD 2007, 2021 (%).....	63
Wykres 10. Udział kredytów bankowych i pożyczek w przychodach z całokształtu działalności (przychodach ogółem) wg sekcji PKD 2007, 2021 (%).....	64
Wykres 11. Źródła finansowania nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach, 2020 (%).....	65
Wykres 12. Źródła finansowania nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach, 2015-2020 (rok 2014 = 100).....	67
Wykres 13. Źródła finansowania działalności innowacyjnej przez przedsiębiorstwa przemysłowe (z lewej strony) i przedsiębiorstwa z sektora usług (z prawej strony), 2020 (%)	68
Wykres 14. Źródła finansowania działalności innowacyjnej przez przedsiębiorstwa przemysłowe, 2015-2020 (rok 2014 = 100)	71
Wykres 15. Źródła finansowania działalności innowacyjnej przez przedsiębiorstwa z sektora usług, 2015-2020 (rok 2014 = 100)	72

Spis tabel

Tabela 1. Zakładana wielkość i struktura próby w badaniu CATI / CAWI.....	24
Tabela 2. Osiągane wartości wskaźników dla Działania 3.4.....	28
Tabela 3. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Czy w wyniku uzyskania pożyczki/ mikropożyczki Pani/Pana firma już osiągnęła lub spodziewa się wkrótce osiągnąć którekolwiek z poniższych rezultatów?” [% wskazań].....	30
Tabela 4. Osiągane wartości wskaźników dla Działania 7.5.....	33
Tabela 5. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Czy w wyniku uzyskania pożyczki/ mikropożyczki Pani/Pana firma już osiągnęła lub spodziewa się wkrótce osiągnąć którekolwiek z poniższych rezultatów?” [% wskazań].....	34
Tabela 6. Osiągane wartości wskaźników dla Działania 10.4.....	37
Tabela 7. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Jak Pani/Pan ocenia różne aspekty uzyskanej pożyczki/ mikropożyczki?” [% wskazań].....	41
Tabela 8. Wykorzystanie IF w RPO 2014-2020 poszczególnych województw w zakresie PI 4a.....	43
Tabela 9. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Jak Pani/Pan ocenia różne aspekty uzyskanej pożyczki/ mikropożyczki?” [% wskazań].....	48
Tabela 10. Wykorzystanie IF w RPO 2014-2020 poszczególnych województw w zakresie PI 8iii.....	48
Tabela 11. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Jak Pani/Pan ocenia różne aspekty uzyskanej pożyczki/ mikropożyczki?” [liczba wskazań]	52
Tabela 12. Ocena przez przedsiębiorstwa zagadnień związanych z instrumentami finansowymi według kraju, wielkości zatrudnienia, sektora działalności i wieku firmy.....	74
Tabela 13. Preferencje w zakresie poszczególnych rodzajów zewnętrznych instrumentów finansowych dla realizacji celu wzrostu firmy według kraju, wielkości zatrudnienia, sektora działalności i wieku firmy	79
Tabela 14. Wykorzystanie IF w RPO 2014-2020 poszczególnych województw w zakresie PI 1b	84
Tabela 15. Planowane wykorzystanie IF w FE 2021-2027 poszczególnych województw. Obszar: wsparcie działalności badawczo-rozwojowej przedsiębiorstw	85
Tabela 16. Wykorzystanie IF w RPO 2014-2020 poszczególnych województw w zakresie PI 3a.....	92
Tabela 17. Wykorzystanie IF w RPO 2014-2020 poszczególnych województw w zakresie PI 3b	93
Tabela 18. Wykorzystanie IF w RPO 2014-2020 poszczególnych województw w zakresie PI 3c.....	93
Tabela 19. Planowane wykorzystanie IF w FE 2021-2027 poszczególnych województw. Obszar: wsparcie konkurencyjności i innowacyjności MŚP.....	96
Tabela 20. Planowane wykorzystanie IF w FE 2021-2027 poszczególnych województw. Obszar: wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych.....	102
Tabela 21. Wykorzystanie IF w RPO 2014-2020 poszczególnych województw w zakresie PI 4c.....	103
Tabela 22. Planowane wykorzystanie IF w FE 2021-2027 poszczególnych województw. Obszar: wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych.....	106
Tabela 23. Wykorzystanie IF w RPO 2014-2020 poszczególnych województw w zakresie PI 4b	107
Tabela 24. Planowane wykorzystanie IF w FE 2021-2027 poszczególnych województw. Obszar: wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych.....	108
Tabela 25. Planowane wykorzystanie IF w FE 2021-2027 poszczególnych województw. Obszar: wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej	110
Tabela 26. Wykorzystanie IF w RPO 2014-2020 poszczególnych województw w zakresie PI 9b	112

Tabela 27. Planowane wykorzystanie IF w FE 2021-2027 poszczególnych województw. Obszar: ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego oraz rewitalizacja obszarów zdegradowanych na obszarach miejskich	113
Tabela 28. Planowane wykorzystanie IF w FE 2021-2027 poszczególnych województw. Obszar: wsparcie dla przedsięwzięć z zakresu cyfryzacji.....	114
Tabela 29. Planowane wykorzystanie IF w FE 2021-2027 poszczególnych województw. Obszar: wspieranie potencjału klastrów załączkowych i wzrostowych	114
Tabela 30. Planowane wykorzystanie IF w FE 2021-2027 poszczególnych województw. Obszar: wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej	115
Tabela 31. Dookreślenie grupy docelowej odbiorców ostatecznych.....	117
Tabela 32. Wysokość alokacji oraz podstawowe wskaźniki finansowe	124
Tabela 33. Proponowane produkty finansowe	126
Tabela 34. Wkład instrumentów finansowych w osiągnięcie celów FE SL 2021-2027	Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.
Tabela 40. Zbiorcze zestawienie wykorzystania IF w RPO 2014-2020 poszczególnych województw	148
Tabela 41. Zbiorcze zestawienie planowanego wykorzystania IF w FE 2021-2027 poszczególnych województw	155

Spis ilustracji

Rysunek 1. Możliwe modele wdrażania instrumentów finansowych	57
--	----

Zbiornicze zestawienie wykorzystania IF w RPO 2014-2020 poszczególnych województw

Tabela 34. Zbiornicze zestawienie wykorzystania IF w RPO 2014-2020 poszczególnych województw

Województwo	Beneficjent (Menadżer Funduszu Funduszy)	Priorytet inwestycyjny (cele szczegółowe)	Wartość środków na realizację IF (w euro)	Wartość rozdysponowanych środków w EUR wg stanu na 31.12.2021 r. (% alokacji)	Liczba umów z pośrednikami finansowymi (liczba odbiorców poszczególnych IF)	Odbiorcy wsparcia
Dolnośląskie	Bank Gospodarstwa Krajowego	PI 3c (wzrost konkurencyjności MŚP, przeciwdziałanie skutkom COVID-19)	100 102 734	87 096 291,92 (87%)	15 (2443 - pożyczki, 94 - gwarancje)	MŚP
		PI 4a (zwiększenie wytwarzania energii z OZE)	14 054 954	5 773 447,48 (41%)	1 (71 - pożyczki)	Przedsiębiorstwa, spółdzielnie, wspólnota mieszkaniowa
		PI 4b (zwiększenie efektywności energetycznej w przedsiębiorstwach)	18 957 762	13 207 062,52 (69%)	2 (61 - pożyczki)	Przedsiębiorstwa
		PI 4c (zwiększenie efektywności energetycznej wielorodzinnych budynków mieszkalnych)	11 303 552	7 073 672,90 (62%)	1 (82 - pożyczki)	Spółdzielnie, wspólnoty mieszkaniowe
		PI 8iii (rozwój przedsiębiorczości i samozatrudnienia)	3 235 294	2 513 780,45 (78%)	2 (184 - pożyczki)	Wsparcie dla osób pow. 30 r.ż. bez zatrudnienia na rozpoczęcia działalności gospodarczej
Kujawsko-Pomorskie	Bank Gospodarstwa Krajowego	PI 1b (wsparcie prac B+R)	8 480 924,32	0 (0%)	2 (0 - pożyczki)	Przedsiębiorstwa
		PI 1b (wsparcie przedsiębiorstw akademickich poprzez instrumenty kapitałowe)	4 005 221,93	1 501 305,48 (37%)	1 (8 - inwestycje kapitałowe)	Przedsiębiorstwa
		PI 3a (wsparcie rozwoju mikroprzedsiębiorstw)	12 863 634,81	12 543 994,84 (97%)	10 (806 - pożyczki)	Przedsiębiorstwa
		PI 3b	9 177 395,97	10 278 220,19	4	Przedsiębiorstwa

Województwo	Beneficjent (Menadżer Funduszu Funduszy)	Priorytet inwestycyjny (cele szczegółowe)	Wartość środków na realizację IF (w euro)	Wartość rozdysponowanych środków w EUR wg stanu na 31.12.2021 r. (% alokacji)	Liczba umów z pośrednikami finansowymi (liczba odbiorców poszczególnych IF)	Odbiorcy wsparcia
		(opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP)		(111%)	(201 - pożyczki)	
	Kujawsko-Pomorski Fundusz Rozwoju sp. z o.o.	PI 3c (wzrost konkurencyjności MŚP)	111 845 492,25	92 651 841 (82%)	11 (1163 - pożyczki)	MŚP
	Europejski Bank Inwestycyjny	PI 4a (wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych)	10 358 334,02	5 993 921,67 (57%)	1 (10 - pożyczki)	Przedsiębiorstwa
		PI 4b (zwiększenie efektywności energetycznej w przedsiębiorstwach)	10 239 082,58	106 953,39 (1%)	1 (3 - pożyczki)	Przedsiębiorstwa
		PI 4c (zwiększenie efektywności energetycznej w sektorze publicznym i mieszkaniowym)	11 288 164,31	2 309 767,36 (20%)	2 (39 - pożyczki)	Spółdzielnie, wspólnoty mieszkaniowe
Lubelskie (dane za 2020 rok)	Bank Gospodarstwa Krajowego	PI 8v (zwiększenie dostępu do zatrudnienia lub jego kontynuacji osób objętych działaniami typu outplacement)	534 516,72	0 (0%)	1 (0 - pożyczki)	Pracownicy zagrożeni zwolnieniem, przewidziani do zwolnienia lub osoby zwolnione z przyczyn nie dotyczących pracownika, pracownicy dużych przedsiębiorstw przechodzących procesy restrukturyzacyjne
		PI 3a (wejścia kapitałowe)	13 168 001,76	6 069 336,28 (46%)	2 (18 - inwestycje kapitałowe)	Przedsiębiorstwa
		PI 3c	60 648 732,68	47 195 876,18	11	MŚP

Województwo	Beneficjent (Menadżer Funduszu Funduszy)	Priorytet inwestycyjny (cele szczegółowe)	Wartość środków na realizację IF (w euro)	Wartość rozdysponowanych środków w EUR wg stanu na 31.12.2021 r. (% alokacji)	Liczba umów z pośrednikami finansowymi (liczba odbiorców poszczególnych IF)	Odbiorcy wsparcia
		(wzrost konkurencyjności MŚP)		(77%)	(1024 - pożyczki)	
		PI 8iii (rozwój przedsiębiorczości)	972 014,77	520 866,19 (53%)	1 (32 - pożyczki)	Wsparcie dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej
Łódzkie	Bank Gospodarstwa Krajowego	PI 3c (wzrost konkurencyjności MŚP)	111 478 831,76	99 912 199,30 (89%)	15 (1706 - pożyczki)	MŚP
		PI 4c (zwiększenie efektywności energetycznej w sektorze publicznym i mieszkaniowym)	12 059 468,54	11 326 791,22 (93%)	2 (99 - pożyczki)	Spółdzielnie, wspólnoty mieszkaniowe
		PI 8iii (rozwój przedsiębiorczości)	1 078 939,01	1 075 174,07 (99%)	1 (81 - pożyczki)	Wsparcie dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej
Małopolskie	Bank Gospodarstwa Krajowego	PI 3c (wzrost konkurencyjności MŚP we wczesnej fazie rozwoju)	19 593 851,17	16 166 517,97 (82%)	7 (456 - pożyczki)	MŚP we wczesnej fazie rozwoju
		PI 3c (wzrost konkurencyjności MŚP pow. 24 miesięcy)	45 839 363,84	45 037 495,84 (98%)	8 (936 - pożyczki)	MŚP pow. 24 miesięcy
		PI 4c (zwiększenie efektywności energetycznej w sektorze publicznym i mieszkaniowym)	19 443 364,26	13 032 793,35 (67%)	5 (95 - pożyczki)	Spółdzielnie, wspólnoty mieszkaniowe
		PI 8iii (rozwój przedsiębiorczości)	5 669 764,14	0 (0%)	0 (0 - pożyczki)	Wsparcie dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej
		PI 9b	64 109 506,17	46 555 809,68 (72%)	3 (104 - pożyczki)	Stowarzyszenia, fundacje, spółdzielnie, wspólnoty

Województwo	Beneficjent (Menadżer Funduszu Funduszy)	Priorytet inwestycyjny (cele szczegółowe)	Wartość środków na realizację IF (w euro)	Wartość rozdysponowanych środków w EUR wg stanu na 31.12.2021 r. (% alokacji)	Liczba umów z pośrednikami finansowymi (liczba odbiorców poszczególnych IF)	Odbiorcy wsparcia	
		(rewitalizacja miast oraz odnowa obszarów wiejskich)				mieszkaniowe, wspólnoty samorządowe	
Mazowieckie	Bank Gospodarstwa Krajowego	PI 3c (wzrost konkurencyjności MŚP)	48 440 661,53	42 642 632,54 (88%)	10 (852 - pożyczki)	MŚP	
	Europejski Bank Inwestycyjny	PI 4a (wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych)	Rezygnacja z wdrożenia				Przedsiębiorstwa
		PI 4c (zwiększenie efektywności energetycznej w sektorze publicznym i mieszkaniowym)	12 081 607,39	1 810 343,45 (14%)	1 (15 - pożyczki)	Spółdzielnie, wspólnoty mieszkaniowe	
		PI 9b (rewitalizacja miast oraz odnowa obszarów wiejskich)	31 110 329,48	25 077 621,77 (80%)	1 (6 - pożyczki)	Gminne samorządowe jednostki organizacyjne	
Opolskie	Bank Gospodarstwa Krajowego	PI 1b (zwiększenie aktywności B+R przedsiębiorstw)	Rozwiązanie umowy				MŚP
		PI 3c (wzrost konkurencyjności MŚP, przeciwdziałanie skutkom COVID-19)	42 470 287,01	41 347 987,59 (97%)	7 (884 - pożyczki)	MŚP	
		PI 4b (zwiększenie efektywności energetycznej w przedsiębiorstwach)	4 535 111,73	4 509 058,39 (99%)	1 (38 - pożyczki)	Przedsiębiorstwa	
		PI 4c (zwiększenie efektywności energetycznej w sektorze publicznym i mieszkaniowym)	4 456 417,84	3 489 265,94 (78%)	2 (35 - pożyczki)	Spółdzielnie, wspólnoty mieszkaniowe	
		PI 8iii (rozwój przedsiębiorczości)	1 290 894,08	847 233,42 (6%)	1 (63 - pożyczki)	Wsparcie dla osób zamierzających rozpocząć	

Województwo	Beneficjent (Menadżer Funduszu Funduszy)	Priorytet inwestycyjny (cele szczegółowe)	Wartość środków na realizację IF (w euro)	Wartość rozdysponowanych środków w EUR wg stanu na 31.12.2021 r. (% alokacji)	Liczba umów z pośrednikami finansowymi (liczba odbiorców poszczególnych IF)	Odbiorcy wsparcia
						prowadzenie działalności gospodarczej
Podkarpackie	Bank Gospodarstwa Krajowego	PI 3c (wzrost konkurencyjności MŚP, przeciwdziałanie skutkom COVID-19)	99 035 722,64	98 026 411,13 (98%)	11 (1874 - pożyczki)	MŚP
		PI 8iii (rozwój przedsiębiorczości)	5 212 354,19	1 493 298,51 (28%)	5 (104 - pożyczki)	Wsparcie dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej
Podlaskie	Bank Gospodarstwa Krajowego	PI 3a (wejścia kapitałowe)	2 001 740,64	822 323,76 (41%)	1 (6 - inwestycje kapitałowe)	Przedsiębiorstwa
		PI 3c (wzrost konkurencyjności MŚP)	24 625 761,55	21 335 674,11 (86%)	9 (352 - pożyczki)	MŚP
		PI 4b (zwiększenie efektywności energetycznej w przedsiębiorstwach)	15 752 828,55	10 432 499,73 (66%)	6 (104 - pożyczki)	Przedsiębiorstwa
		PI 4c (zwiększenie efektywności energetycznej w sektorze publicznym i mieszkaniowym)	7 876 414,28	6 611 272,82 (83%)	2 (43 - pożyczki)	Spółdzielnie, wspólnoty mieszkaniowe
		PI 8iii (rozwój przedsiębiorczości)	1 784 160,14	1 282 619,36 (71%)	1 (76 - pożyczki)	Wsparcie dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej
Pomorskie	Bank Gospodarstwa Krajowego	PI 1b (zwiększenie aktywności B+R przedsiębiorstw)	28 666 814	10 579 041 (36%)	3 (12 - pożyczki, 4 - inwestycje kapitałowe)	MŚP
		PI 3c (wzrost konkurencyjności MŚP)	74 834 751	74 088 479 (99%)	11 (2372 - pożyczki,	MŚP

Województwo	Beneficjent (Menadżer Funduszu Funduszy)	Priorytet inwestycyjny (cele szczegółowe)	Wartość środków na realizację IF (w euro)	Wartość rozdysponowanych środków w EUR wg stanu na 31.12.2021 r. (% alokacji)	Liczba umów z pośrednikami finansowymi (liczba odbiorców poszczególnych IF)	Odbiorcy wsparcia
					183 - gwarancje)	
	Europejski Bank Inwestycyjny	PI 4c (zwiększenie efektywności energetycznej w sektorze publicznym i mieszkaniowym)	42 025 044	14 184 178 (33%)	3 (122 - pożyczki)	Spółdzielnie, wspólnoty mieszkaniowe, TBS, JST, szkoły wyższe, instytucje kultury, przedsiębiorstwa usług energetycznych
		PI 9b (rewitalizacja miast oraz odnowa obszarów wiejskich)	17 752 731	12 737 523 (71%)	1 (11 - pożyczki)	JST, stowarzyszenia, przedsiębiorcy, szkoły wyższe, wspólnoty mieszkaniowe, TBS, NGO, instytucje kultury
Świętokrzyskie (dane za 2020 rok)	Bank Gospodarstwa Krajowego	PI 3c (wzrost konkurencyjności MŚP)	87 253 569,52	50 740 068,43 (58%)	5 (1048 - pożyczki)	MŚP
		PI 8iii (rozwój przedsiębiorczości)	8 759 495,21	2 497 465,16 (28%)	1 (148 – pożyczki)	Wsparcie dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej
Warmińsko-Mazurskie (dane za 2020 rok)	Bank Gospodarstwa Krajowego	PI 3a (wejścia kapitałowe)	2 234 934,62	1 332 162,84 (59%)	1 (6 – inwestycje kapitałowe)	Przedsiębiorstwa
		PI 3c (wzrost konkurencyjności MŚP)	51 430 268,82	43 312 554,58 (84%)	5 (945 – pożyczki, 18 – gwarancje)	MŚP
Wielkopolskie	Bank Gospodarstwa Krajowego	PI 3c (wzrost konkurencyjności MŚP)	152 139 750,99	144 575 526,25 (95%)	35 (3046 – pożyczki, 486 – gwarancje)	MŚP
		PI 4c (zwiększenie efektywności energetycznej w sektorze publicznym i mieszkaniowym)	33 367 890,24	30 335 488,10 (90%)	1 (50 – pożyczki)	JST, wspólnoty mieszkaniowe, mieszkaniowe

Województwo	Beneficjent (Menadżer Funduszu Funduszy)	Priorytet inwestycyjny (cele szczegółowe)	Wartość środków na realizację IF (w euro)	Wartość rozdysponowanych środków w EUR wg stanu na 31.12.2021 r. (% alokacji)	Liczba umów z pośrednikami finansowymi (liczba odbiorców poszczególnych IF)	Odbiorcy wsparcia
		PI 9b (rewitalizacja miast oraz odnowa obszarów wiejskich)	39 797 061,39	23 870 019,09 (59%)	1 (15 – pożyczki)	JST, instytuty naukowe, organizacje kościelne
Zachodnio-pomorskie	Bank Gospodarstwa Krajowego	PI 3a (wejścia kapitałowe)	4 286 706,55	2 197 710,11 (51%)	1 (8 – inwestycje kapitałowe)	Przedsiębiorstwa
		PI 3c (wzrost konkurencyjności MŚP)	95 141 147,45	86 048 953,18 (90%)	20 (1460 – pożyczki)	MŚP
		PI 8iii (rozwój przedsiębiorczości)	3 497 350,21	3 051 865,86 (87%)	6 (194 – pożyczki)	Wsparcie dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej

Zbiornicze zestawienie planowanego wykorzystania IF w FE 2021-2027 poszczególnych województw

Tabela 35. Zbiornicze zestawienie planowanego wykorzystania IF w FE 2021-2027 poszczególnych województw

Województwo	Obszar wsparcia	Komentarz	Wartość środków na realizację IF w euro (rodzaj IF)	Wskaźnik	Wartość wskaźnika
Dolnośląskie	bezpośrednie wsparcie rozwoju MŚP	Działania generujące przychody	21 950 000 (pożyczka)	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z IF	581
			21 950 000 (dotacje w ramach IF)		
	wsparcie w wielorodzinnych budynkach mieszkalnych oraz komplementarnie do wsparcia dotacyjnego w odniesieniu do pozostałej infrastruktury	Możliwość częściowego umorzenia (w szczególności w zależności od otrzymanego efektu energetycznego)	34 310 019 (dotacje w ramach IF)		
	zwiększona efektywność energetyczna w MMŚP		b.d.		
	projekty w zakresie OZE realizowane przez MMŚP		11 000 000 (dotacje w ramach IF)		
Kujawsko-Pomorskie	wsparcie przedsiębiorstw w kierunku ucyfrowienia i transformacji oraz wdrażania nowych modeli biznesowych poprzez procesy automatyzacji i robotyzacji	z wyłączeniem wsparcia realizowanego w formie bonów	b.d.		
	wspierania inwestycji w zakresie budowy, rozbudowy lub odtworzenia infrastruktury przedsiębiorstw, mających na celu utrzymanie lub zwiększenie zdolności produkcyjnych	łączenie dotacji oraz IF w ramach pojedynczej operacji instrumentu finansowego będzie dotyczyło inwestycji w szczególności ukierunkowanych na ucyfrowienie oraz transformację w kierunku wdrażania nowych modeli biznesowych m.in. poprzez procesy automatyzacji i robotyzacji produkcji oraz nowych produktów dla rynku (co najmniej regionalnego) lub wdrażania wyników prac B+R	64 378 125 (pożyczka)	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z IF	285
			5 219 848 (dotacje w ramach operacji IF)		
	wspieranie potencjału klastrów załączkowych i wzrostowych	Instrument kapitałowy <u>uzupełniająco</u> w pilotażowym programie łączącym w sobie kompleksowo dostępność różnych form wsparcia w postaci inkubacji, doradztwa oraz	5 000 000 (inwestycja kapitałowa lub quasi-kapitałowa)		

Województwo	Obszar wsparcia	Komentarz	Wartość środków na realizację IF w euro (rodzaj IF)	Wskaźnik	Wartość wskaźnika
		networkingu dla start-upów oraz nawiązanie współpracy z dużymi przedsiębiorstwami			
	wsparcie projektów zwiększających efektywność energetyczną w budynkach użyteczności publicznej, budynkach mieszkaniowych, firmach sektora MŚP i przedsiębiorstwach komunalnych oraz modernizacji oświetlenia ulicznego		42 960 227 (pożyczka)		
			22 682 669 (dotacje w ramach operacji IF)		
	działania wspierające zwiększenie produkcji energii ze źródeł odnawialnych	Wsparcie udzielane będzie w formie pożyczki z premią jako komponentem bezzwrotnym. Premiowane będą zwłaszcza instalacje OZE wraz z magazynami energii oraz realizowane w ramach klastrów energii/spółdzielni energetycznych.	32 037 355 (pożyczka)		
			21 358 237 (dotacje w ramach operacji IF)		
	wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej	Nie przewiduje się zastosowania IF w odniesieniu do projektów realizowanych w ramach usług komunalnych	4 313 600 (pożyczka)		
			1 078 400 (dotacje w ramach operacji IF)		
Lubelskie	wsparcie inwestycji w zakresie budowy lub rozbudowy infrastruktury przedsiębiorstw, mających na celu wprowadzenie nowych lub ulepszonych produktów/usług/procesów w skali przedsiębiorstwa		55 087 500 (pożyczka)		
			2 437 500 (dotacje w ramach operacji IF)		
	wsparcie inwestycji z zakresu efektywności energetycznej budynkach wielorodzinnych	Zachęty w postaci łączenia ich z dotacją, której poziom będzie uzależniony od osiągniętych celów efektywności energetycznej	7 500 000 (pożyczka)		
			7 500 000 (dotacje w ramach operacji IF)		
			16 757 879		

Województwo	Obszar wsparcia	Komentarz	Wartość środków na realizację IF w euro (rodzaj IF)	Wskaźnik	Wartość wskaźnika
	wsparcie inwestycji ukierunkowanych na produkcję energii odnawialnej w celu jej sprzedaży	Zastosowanie instrumentu zwrotnego w formie pożyczek z umorzeniem ma przyspieszyć wzrost udziału OZE w końcowym zużyciu energii.	(pożyczka) 12 500 000 (dotacje w ramach operacji IF)		
Łódzkie	wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzeniem miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne	Zastosowanie IF w typie projektu dotyczącym wsparcia inwestycji w MŚP zwiększających ich zdolności produkcyjne, wsparcia internacjonalizacji przedsiębiorstw oraz rozwiązań w zakresie efektywności energetycznej i Przemysłu 4.0, a także dostosowania terenu inwestycyjnego do potrzeb MŚP. W przypadku finansowania pozostałych typów projektów wsparcie dotacyjne lub połączenie IF i dotacji.	118 557 298 (pożyczka)	Wartość inwestycji prywatnych uzupełniających wsparcie publiczne – instrumenty finansowe	100 774 000 EUR
	wsparcie przedsięwzięć termomodernizacyjnych MŚP oraz wielorodzinnych budynków mieszkalnych, w których beneficjentami będą wspólnoty mieszkaniowe lub TBS		12 000 000 (pożyczka)		
	wspieranie inwestycji w infrastrukturę służącą wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii	Planuje się wykorzystanie instrumentów finansowych w projektach, których beneficjentami będą przedsiębiorcy	13 400 000 (pożyczka)		
	wzmocnienie roli kultury i turystyki	Wsparcie w formie IF będzie udzielane przedsiębiorcom do finansowania rozwoju infrastruktury kulturalnej i turystycznej, w tym inwestycji dot. szlaków turystycznych, zagospodarowania rekreacyjnego, organizacji ogólnodostępnych wydarzeń.	7 692 318 (pożyczka)		
Małopolskie	wsparcie inwestycji rozwojowych przedsiębiorstw	Wsparcie wdrażane z wykorzystaniem IF będzie dostępne dla MŚP jak i przedsiębiorstw typu small mid-caps i mid caps, w tym m.in. prowadzących działalność w branży turystycznej i rekreacyjnej.	b.d.	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z IF	349
	wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	Wykorzystanie IF w obszarze poprawy efektywności i energetycznej przedsiębiorstw i rozwoju OZE oraz poprawy efektywności energetycznej w sektorze mieszkaniowym.	b.d.		

Województwo	Obszar wsparcia	Komentarz	Wartość środków na realizację IF w euro (rodzaj IF)	Wskaźnik	Wartość wskaźnika
	wspieranie przedsięwzięć w zakresie rozwoju odnawialnych źródeł energii	Planuje się wykorzystanie instrumentów finansowych w projektach, których beneficjentami będą przedsiębiorcy	b.d.		
	łagodzenie skutków transformacji energetycznej i klimatycznej	Planuje się wykorzystanie instrumentów finansowych w zakresie rewitalizacji byłych osiedli górniczych i przyzakładowych.	b.d.		
Mazowieckie	wsparcie inwestycji rozwojowych przedsiębiorstw	IF będą stosowane w projektach inwestycyjnych o niższym ryzyku niepowodzenia. W projektach skomplikowanych, obarczonych wyższym ryzykiem, możliwe będzie wykorzystanie instrumentów mieszanych.	6 500 000 - regiony lepiej rozwinięte (pożyczka)		
			12 825 000 - regiony słabiej rozwinięte (pożyczka)		
			3 675 000 - regiony słabiej rozwinięte (dotacje w ramach operacji IF)		
	wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	Planuje się wykorzystanie pożyczek inwestycyjnych, które z racji długiego okresu zwrotu z inwestycji oraz niechęci podmiotów zarządzających budynkami mieszkalnymi i ich właścicieli do zadłużania się, mogą być łączone z komponentem umorzeniowym lub dotacyjnym, do wysokości zgodnie z regułami pomocy publicznej. W tym przypadku poziom wskaźnika efektywności energetycznej w wys. 30% nie będzie obligatoryjny.	6 882 984 - regiony lepiej rozwinięte (pożyczka)		
			8 782 082 - regiony słabiej rozwinięte (pożyczka)		
			8 437 687 - regiony słabiej rozwinięte (dotacje w ramach operacji IF)		
	wspieranie przedsięwzięć w zakresie rozwoju odnawialnych źródeł energii	Planuje się wykorzystanie pożyczek inwestycyjnych z komponentem umorzeniowym, do wysokości zgodnie z regułami pomocy publicznej. Komponent umorzeniowy będzie obejmować elementy projektów dotyczące działań niegenerujących dochodu, technicznego zarządzania instalacjami.	6 500 000 - regiony lepiej rozwinięte (pożyczka)		
			65 000 000 - regiony słabiej rozwinięte (pożyczka)		
			8 127 753		

Województwo	Obszar wsparcia	Komentarz	Wartość środków na realizację IF w euro (rodzaj IF)	Wskaźnik	Wartość wskaźnika	
	wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej	Planuje się wykorzystanie pożyczki inwestycyjnej, która ma być wsparciem pilotażowym. Sugerowane jest do zastosowania wsparcie zwrotne w przypadku podmiotów prywatnych (przedsiębiorców), którzy realizują przedsięwzięcia dotyczące tworzenia, uruchamiania systemów wypożyczeń rowerów, hulajnóg lub samochodów oraz z zakresu rozwoju infrastruktury ładowania pojazdów paliwem alternatywnym.	- regiony lepiej rozwinięte (pożyczka)			
			6 145 374 - regiony słabiej rozwinięte (pożyczka)			
	ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego oraz rewitalizacja obszarów zdegradowanych na obszarach miejskich	Planuje się wykorzystanie pożyczki inwestycyjnej. IF dedykowane będą w szczególności inwestycjom o potencjale komercyjnym i samofinansującym się.	6 784 141 - regiony lepiej rozwinięte (pożyczka)			
			2 606 167 - regiony słabiej rozwinięte (pożyczka)			
			2 503 965 - regiony słabiej rozwinięte (dotacje w ramach operacji IF)			
	ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego oraz rewitalizacja obszarów zdegradowanych na obszarach innych niż miejskie	Planuje się wykorzystanie pożyczki inwestycyjnej. IF dedykowane będą w szczególności inwestycjom o potencjale komercyjnym i samofinansującym się.	6 066 079 - regiony słabiej rozwinięte (pożyczka)			
			5 828 194 - regiony słabiej rozwinięte (dotacje w ramach operacji IF)			
	Podkarpackie	wsparcie konkurencyjności i innowacyjności MŚP	Wsparcie w formie IF planuje się dla projektów, które nie są zgodne z RIS lub będą realizowane poza obszarem OSI	46 819 458 (pożyczka)	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z IF	383
		wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	Planuje się wykorzystanie IF jedynie w odniesieniu do projektów z zakresu modernizacji oświetlenia ulicznego na energooszczędne.	10 000 000 (pożyczka)		
	Podlaskie	wsparcie dla przedsięwzięć z zakresu cyfryzacji	Planuje się wykorzystanie IF w przypadku prostych inwestycji z obszaru wdrażania technologii cyfrowych z	3 000 000 (pożyczka)		

Województwo	Obszar wsparcia	Komentarz	Wartość środków na realizację IF w euro (rodzaj IF)	Wskaźnik	Wartość wskaźnika
		szybkim potencjalnym zwrotem z inwestycji, nie obciążonym większym ryzykiem.			
	wsparcie konkurencyjności i innowacyjności MŚP	Co do zasady wdrażanie innowacji w MŚP będzie odbywało się w ramach IF. Planuje się wykorzystanie IF w postaci seed capital dla wsparcia nowopowstałych firm. Na usługi doradcze i internacjonalizację MŚP oraz promocję przewiduje się wsparcie w formie dotacji.	3 000 000 (inwestycja kapitałowa lub quasi-kapitałowa)		
			12 000 000 (pożyczka)		
	wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	IF w przypadku inwestycji sektora MŚP. Dotacja rozważana w odniesieniu do wsparcia technicznego na przygotowanie ex ante projektów lub audytów energetycznych. Zakłada się wsparcia wspólnot mieszkaniowych i TBS poprzez instrument finansowy z dotacją do 50%, natomiast w przypadku budynków komunalnych – dotację.	27 000 000 (pożyczka)		
			2 000 000 (dotacje w ramach operacji IF)		
	wspieranie przedsięwzięć w zakresie rozwoju odnawialnych źródeł energii	IF kierowane będą do projektów wykonalnych finansowo, generujących zwrot lub zysk, nie znajdujących wystarczających źródeł finansowania na rynku, realizowanych na rzecz produkcji energii na sprzedaż wraz z częściową dotacją na pokrycie kosztów audytu energetycznego.	18 000 000 (pożyczka)		
			2 000 000 (dotacje w ramach operacji IF)		
Pomorskie	wsparcie działalności badawczo-rozwojowej przedsiębiorstw	zapewnienie kapitału zaangażowanego dla nowych innowacyjnych przedsiębiorstw rozwijających się w oparciu o wyniki prac badawczo-rozwojowych wdrażanych do praktyki gospodarczej	b.d.	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z IF	15
			b.d.	Wartość inwestycji prywatnych uzupełniających wsparcie publiczne – IF	20 812 633 PLN
	wsparcie rozwoju i transformacji przedsiębiorstw, w tym rozwiązanie problemu niskiej produktywności	IF w zakresie wsparcia rozwoju i transformacji mikro, małych i średnich przedsiębiorstw;	b.d.	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z IF	820
			b.d.	Wartość inwestycji prywatnych	28 639 504 PLN

Województwo	Obszar wsparcia	Komentarz	Wartość środków na realizację IF w euro (rodzaj IF)	Wskaźnik	Wartość wskaźnika
				uzupełniających wsparcie publiczne – IF	
	wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	z możliwością częściowego umorzenia (w szczególności w zależności od efektu energetycznego) – w wielorodzinnych budynkach mieszkalnych oraz – komplementarnie do wsparcia bezzwrotnego jako podstawowej formy interwencji – w odniesieniu do pozostałych budynków	b.d.		
	wspieranie przedsięwzięć w zakresie rozwoju odnawialnych źródeł energii	IF za wyjątkiem przedsięwzięć polegających na organizowaniu i budowie tzw. wysp energetycznych (ze względu na ich priorytetowy i pilotażowy charakter, wymagający dodatkowych zachęt kompensujących stopień skomplikowania procesu ich przygotowania i realizacji) oraz przedsięwzięć realizowanych przez klastry energii, spółdzielnie energetyczne i społeczności energetyczne	b.d.		
	wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej	IF w obszarze modernizacji i transformacji przedsiębiorstw w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym, w tym przedsięwzięć zmierzających do ograniczania odpadów materiałowych w przedsiębiorstwach lub zmniejszania materiałochłonności w procesie produkcji. Wspierane będą również inwestycje i rozwiązania organizacyjne (w tym wdrażanie systemów zarządzania środowiskowego) służące redukcji wodo-, transporto- i energochłonności procesów produkcyjnych oraz budynków przedsiębiorstw.	b.d.	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z IF	580
	wspieranie uczenia się przez całe życie	IF dla osób dorosłych, które chcą z własnej inicjatywy podnieść lub potwierdzić swoje kompetencje oraz nabyć kwalifikacje, bez ograniczeń co do przedmiotu i formy kształcenia	b.d.		
Świętokrzyskie	wsparcie konkurencyjności i innowacyjności MŚP	Pożyczki inwestycyjne oraz pożyczki inwestycyjno-obrotowe jako podstawowe źródło kapitału dla MŚP służące rozbudowie infrastruktury i zakupowi wyposażenia przedsiębiorstw.	64 500 000 (pożyczka)	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z IF	891

Województwo	Obszar wsparcia	Komentarz	Wartość środków na realizację IF w euro (rodzaj IF)	Wskaźnik	Wartość wskaźnika
	wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	W odniesieniu do poprawy efektywności energetycznej przedsiębiorstw zastosowane będą IF połączone z dotacjami w ramach jednej operacji. W przypadku pozostałych Beneficjentów nie działających dla zysku podstawową formą wsparcia będzie dotacja.	22 000 000 (pożyczka)		
	wspieranie przedsięwzięć w zakresie rozwoju odnawialnych źródeł energii	IF łączone z dotacją w ramach jednej operacji dedykowane są MŚP. Dla pozostałych beneficjentów (np. JST, podmioty sektora publicznego, organizacje pożytku publicznego) przewidziano wsparcie w formie dotacji.	20 000 000 (pożyczka)	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z IF	70
	wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej	IF planowane są w przypadku przedsiębiorstw przechodzących na GOZ.	5 000 000 (pożyczka)	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z IF	6
Warmińsko-Mazurskie	wsparcie dla przedsięwzięć z zakresu cyfryzacji	Wsparcie udzielane będzie w formie dotacji, instrumentów mieszanych oraz instrumentów finansowych w zależności od obszaru, zakresu i poziomu zaawansowania projektu, wdrażanych technologii cyfrowych oraz generowanych zmian w działalności podmiotu. Wykorzystanie IF oraz instrumentów mieszanych możliwe będzie w odniesieniu do przedsięwzięć komercyjnych, tj. w projektach polegających na cyfryzacji przedsiębiorstw i instytucji otoczenia biznesu oraz organizacji pozarządowych.	b.d.		
	wsparcie konkurencyjności i innowacyjności MŚP	Wsparcie udzielane będzie w formie dotacji, instrumentów mieszanych oraz instrumentów finansowych. IF zastosowane zostaną m.in. przy dofinansowaniu inwestycji przedsiębiorców w tereny inwestycyjne i infrastrukturę biznesową oraz wsparciu firm w początkowej fazie rozwoju. W przypadku zabezpieczenia pracowników i firm w okresie zwiększonego zagrożenia w obszarze zdrowia publicznego (zachowanie miejsc pracy, utrzymanie płynności finansowej i ciągłości działania) zastosowanie IF lub dotacji uzależnione będzie od poziomu ryzyka i skali projektu. Stosowanie wsparcia mieszanego zakłada się dla	b.d.	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z IF	b.d.

Województwo	Obszar wsparcia	Komentarz	Wartość środków na realizację IF w euro (rodzaj IF)	Wskaźnik	Wartość wskaźnika
		projektów o charakterze strategicznym dla regionu, w tym m.in.: wpływających na wzrost liczby miejsc pracy wysokiej jakości, realizowanych w obszarze inteligentnych specjalizacji.			
	wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	Zastosowanie IF planuje się dla przedsięwzięć z zakresu poprawy efektywności energetycznej w przedsiębiorstwach.	b.d.		
	wspieranie przedsięwzięć w zakresie rozwoju odnawialnych źródeł energii	Planowane jest wykorzystanie IF w projektach realizowanych przez przedsiębiorców.	b.d.		
Wielkopolskie	wsparcie konkurencyjności i innowacyjności MŚP		b.d.	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z IF	165
	wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	Wsparcie dla projektów z zakresu efektywności energetycznej realizowane będzie w formule IF. Nie wyklucza się zastosowania mieszanych instrumentów finansowych.	b.d.		
	wspieranie przedsięwzięć w zakresie rozwoju odnawialnych źródeł energii	Planowane jest wykorzystanie IF w projektach realizowanych przez przedsiębiorców.	b.d.		
	wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej	Preferowane będzie wsparcie przedsiębiorstw (w szczególności dla MŚP; nie wyklucza się wsparcia dużych przedsiębiorstw np. MidCap) przez IF komponentem umorzeniowym (np. instrumenty mieszane).	b.d.	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z IF	66
	ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego oraz rewitalizacja obszarów zdegradowanych na obszarach miejskich	Instrumenty zwrotne dedykowane będą w szczególności inwestycjom o potencjale komercyjnym i samofinansującym się. Nie wyklucza się zastosowania IF z komponentem umorzeniowym (np. instrumenty mieszane).	b.d.		
Zachodniopomorskie	wsparcie konkurencyjności i innowacyjności MŚP	IF będą wspierać inwestycje zarówno w środki trwałe oraz wartości niematerialne i prawne, jak również w kapitał obrotowy. Zakłada się, że z instrumentów finansowych będą korzystały firmy realizujące stosunkowo nieduże	b.d.	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem z IF	b.d.

Województwo	Obszar wsparcia	Komentarz	Wartość środków na realizację IF w euro (rodzaj IF)	Wskaźnik	Wartość wskaźnika
		projekty inwestycyjne, o krótkim okresie realizacji i niewielkim ryzyku finansowym. Inwestycje w MŚP będą wspierane poprzez dotacje, instrumenty finansowe i instrumenty mieszane,			
	wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	W zależności od dalszych analiz użycia IF, możliwe użycie IF w zakresie poprawy efektywności energetycznej przedsiębiorstw.	b.d.		
	wspieranie przedsięwzięć w zakresie rozwoju odnawialnych źródeł energii	Podstawową formą wsparcia dla projektów MŚP i JST będą instrumenty zwrotne lub mieszane (umorzenia w oparciu o uzyskany efekt ekologiczny).	b.d.		
	ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego oraz rewitalizacja obszarów zdegradowanych na obszarach miejskich	Działania rewitalizacyjne będą realizowane z użyciem dotacji na obszarach gmin objętych Specjalną Strefą Włączenia oraz IF, w tym instrumentów z komponentem umarzalnym na obszarach pozostałych gmin.	b.d.		

Załączniki w oddzielnych plikach:

Narzędzia badawcze

Materiały źródłowe